

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКІЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**М. А. Аніщенко, О. Г. Алексєєв,
О. О. Прасов, Л. С. Гамбург, Г. О. Дічко**

**АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ
У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

Навчальний посібник

Запоріжжя
2021

УДК 343.352:614.2(075.8)

А 72

Автори:

М. А. Аніщенко – кандидат юридичних наук, доцент кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права, уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції Запорізького державного медичного університету;

О. Г. Алексєєв – кандидат фармацевтичних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права Запорізького державного медичного університету;

О. О. Прасов – кандидат юридичних наук, доцент, суддя Запорізького окружного адміністративного суду;

Л. С. Гамбург – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права, Запорізького державного медичного університету;

Г. О. Дічко – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права Запорізького державного медичного університету.

Рецензенти:

Петков Сергій Валерійович - доктор юридичних наук, професор, заступник директора Науково-дослідного центру правового забезпечення державотворення та безпеки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Тучков Сергій Сергійович – кандидат юридичних наук, суддя Комунарського районного суду м. Запоріжжя.

А72

Антикорупційна діяльність в закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я : навчальний посібник / М. А. Аніщенко, О. Г. Алексєєв, О. О. Прасов та ін. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. – 225 с.

УДК 343.352:614.2(075.8)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	8
ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ ТА ЇЇ ВИДИ	
1.1. Поняття корупції у вузькому та широкому значенні, нормативне визначення корупції.....	10
1.2. Види корупції за сферами соціального буття: побутова корупція, ділова корупція, політична корупція. Види корупції за статусом суб'єктів: активна та пасивна корупція.....	13
1.3. Види корупції за способами здійснення: хабарництво, розкрадання, зловживання, шахрайство, кумівство та інші види..	14
1.4. Міжнародні стандарти та зарубіжний досвід антикорупційної діяльності.....	16
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ.....	22
ТЕМА 2. СТАТУС, ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ АНТИКОРУПЦІЙНІ ФУНКЦІЇ	
2.1. Статус та повноваження Національного агентства з питань запобігання та виявлення корупції.....	28
2.2. Статус, завдання та функції спеціалізованої антикорупційної прокуратури, прокуратур всіх рівнів у сфері протидії корупції.....	32
2.3. Статус, завдання, функції та права Національного антикорупційного бюро України.....	35
2.4. Статус і підсудність Вищого антикорупційного суду України, загальних місцевих судів.....	43
2.5. Статус, завдання та функції Національної поліції України у сфері протидії корупції.....	46
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	48

ТЕМА 3. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ТА ФУНКЦІЇ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ (ПІДРОЗДІЛІВ) ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

3.1. Порядок утворення уповноваженої особи (підрозділу) з питань запобігання та виявлення корупції, визначення організаційного статусу та створення умов для їх роботи.....	53
3.2. Критерії щодо визначення штатної чисельності уповноваженого підрозділу та кваліфікаційні вимоги до працівників.....	57
3.3. Основні завдання, повноваження, та права уповноваженої особи (підрозділу).....	60
3.4. Організація підготовки, забезпечення та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції. Взаємодія уповноваженої особи (підрозділу) з громадськістю.....	65
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ.....	68

ТЕМА 4. ПРАЦІВНИКИ ТА ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК СУБ'ЄКТИ, НА ЯКИХ ПОШИРЮЄТЬСЯ ДІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

4.1. Правовий статус працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства.....	74
4.2. Забезпечення посадовими особами закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я вимог щодо прозорості та доступності інформації.....	78
4.3. Правовий статус осіб, які навчаються у закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства.....	80
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	83

ТЕМА 5. ПРАВИЛА ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

5.1. Додержання вимог закону та етичних норм поведінки як передумова запобігання корупції.....	88
5.2. Міжнародні та національні стандарти професійної етики медичних та фармацевтичних працівників.....	90
5.3. Правила етичної поведінки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції».....	92
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	94
ТЕМА 6. СЛУЖБОВІ ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ ТА ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	
6.1. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища та одержання подарунків.....	100
6.2. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними.....	101
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ.....	103
ТЕМА 7. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ВІДПОВІДНО ДО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	
7.1. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.....	108
7.2. Контроль та перевірка декларацій.....	110
7.3. Додаткові заходи здійснення фінансового контролю.....	115
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	117
ТЕМА 8. ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	
8.1. Поняття та співвідношення публічного та приватного інтересів..	122
8.2. Обов'язки посадових осіб щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.....	125
8.3. Заходи зовнішнього та самостійного врегулювання	

конфлікту інтересів.....	127
8.4. Особливості врегулювання конфлікту інтересів у посадової особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії тощо).....	129
8.5. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав.....	130
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	132
ТЕМА 9. ОЦІНКА КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	
9.1. Правові основи оцінки корупційних ризиків у закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я та організаційно-підготовчі заходи.....	140
9.2. Ідентифікація (виявлення) корупційних ризиків у закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я.....	142
9.3. Визначення пріоритетності, складання звіту з оцінки корупційних ризиків та плану заходів щодо їх усунення (мінімізації).....	145
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ.....	147
ТЕМА 10. АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОГРАМА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ	
10.1. Антикорупційна програма юридичної особи: поняття, обов'язковість та порядок затвердження.....	153
10.2. Вимоги до антикорупційної програми юридичної особи.....	154
10.3. Правовий статус особи, відповідальної за реалізацію антикорупційної програми.....	156
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	159
ТЕМА 11. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	
11.1. Загальні положення юридичної відповідальності працівників закладів вищої освіти у сфері	

охорони здоров'я за корупційні правопорушення.....	167
11.2. Цивільно-правова відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.....	169
11.3. Дисциплінарна відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.....	173
11.4. Адміністративна відповідальність за пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів здоров'я.....	178
11.5. Кримінальна відповідальність за корупційні злочини працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я....	181
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	187
ТЕМА 12. СПЕЦІАЛЬНА ПЕРЕВІРКА. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ	
12.1. Особи та відомості, що підлягають спеціальній перевірці.....	193
12.2. Порядок проведення спеціальної перевірки.....	197
12.3. Результати спеціальної перевірки.....	199
12.4. Загальні положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.....	200
12.5. Формування та ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.....	201
12.6. Надання інформації з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.....	205
12.7. Правові наслідки, для осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.....	208
КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	211
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	216

ПЕРЕДМОВА

Побудова суверенної демократичної соціальної правової держави України та громадянського суспільства неможливе без ефективної системи запобігання, виявлення та протидії корупції. Останні роки ознаменувалися стрімким розвитком та розбудовою антикорупційної системи України, створено нові антикорупційні органи: Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Державне бюро розслідувань, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Пожвавилась та поглибилась робота інших органів, що здійснюють антикорупційні функції.

Сфера охорони здоров'я є одна з найважливіших сфер суспільного буття в Україні, адже від її ефективності залежить життя і здоров'я людини, що визнаються Конституцією України найвищою соціальною цінністю [1]. Таким чином, антикорупційна діяльність в закладах охорони здоров'я набуває особливого значення.

Законодавство України, а саме Закон України «Про запобігання корупції», зобов'язує усі юридичні особи (в тому числі заклади вищої освіти у сфері охорони здоров'я усіх форм власності), здійснювати антикорупційні заходи, встановлює для працівників вищевказаних юридичних осіб права та обов'язки в аспекті протидії корупції [2]. Інші Закони та підзаконні нормативно-правові акти (наприклад, наказ НАЗК від 17.03.2020 № 102/20), акти НАЗК (в тому числі ті, що затверджують методичні рекомендації, роз'яснення, порядки) більш детально регламентують антикорупційну роботу, в тому числі і в закладах охорони здоров'я.

На сьогодні нормативно-правові акти в сфері запобігання та виявлення корупції становлять достатньо розгалужену та складну, внутрішньо узгоджену систему, розуміння та використання якої потребує спеціальних компетентностей. Тобто, уповноважені особи закладів вищої освіти у сфері

охорони здоров'я потребують, як і усі інші працівники, систематичного професійного розвитку та підвищення кваліфікації. Правові компетентності з антикорупційної діяльності необхідні також і посадовим особам даних закладів, адже саме на них покладені окремі антикорупційні функції. Наразі, в Україні ще не побудовано спеціальну систему професійного розвитку фахівців з антикорупційної діяльності та посадових осіб юридичних осіб публічного права взагалі, так і закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я зокрема.

Тому написання даного навчального посібника та запровадження відповідного курсу тематичного удосконалення є актуальним для закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, тим більш, що автори намагалися розкрити специфіку антикорупційної діяльності саме в закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ ТА ЇЇ ВИДИ

1.1. Поняття корупції у вузькому та широкому значенні, нормативне визначення корупції.

1.2. Види корупції за сферами соціального буття: побутова корупція, ділова корупція, політична корупція. Види корупції за статусом суб'єктів: активна та пасивна корупція.

1.3. Види корупції за способами здійснення: хабарництво, розкрадання, зловживання, шахрайство, кумівство та інші види.

1.4. Міжнародні стандарти та зарубіжний досвід антикорупційної діяльності.

1.1. Поняття корупції у вузькому та широкому значенні, нормативне визначення корупції

У багатьох енциклопедіях та словниках визначення корупції надається як дослівний переклад з латинської «corruption» – «корозія, роз'їдання, руйнування». У довідковому документі ООН про міжнародну боротьбу з корупцією остання визначається як «зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях» [3].

В юридичному сенсі корупція має подвійне значення.

У ширшому значенні як соціально-правове явище, воно полягає у збагаченні певних категорій осіб, в отриманні ними нелегального прибутку, інвестування його в об'єкти, зручні для ухилення від сплати податків, як правило, з використанням протекціоністських зав'язків. Деструктивне збагачення і протекціонізм – головні ознаки корупції [4, с. 4].

Зокрема, М. І. Мельник розглядає корупцію як різновид соціальної корозії, яка роз'їдає і руйнує органи державної влади, державу та суспільство в цілому. В її основі лежать такі вікові традиції взаємодії в суспільстві, як «послуга за послугу», do ut des («даю, щоб ти дав») [5, с. 34]. Дещо інакше визначає корупцію Є. В. Невмержицький, який зазначає, що корупція – це, в першу чергу, соціально-політичне явище, головною особливістю якого є

використання посадовими особами законодавчої, виконавчої та судової влади, а також громадських об'єднань, установ і організацій господарського управління всіх форм власності свого службового становища для одержання матеріальних цінностей, послуг чи пільг для себе або третіх осіб [6, с. 44].

Зміст корупції як соціального явища обумовлений політичними, економічними, соціальними і психологічними факторами системи негативних поглядів, переконань, настанов і діянь окремих громадян, посадових осіб владних інститутів, державних і недержавних організацій, спрямованих на задоволення особистих корисливих, групових або корпоративних інтересів шляхом підкупу, хабарництва, зловживання владою, надання пільг і переваг всупереч суспільним інтересам посібник [7, с. 8].

Корупція має давні традиції та історію. Загальновідомо, що корупція базується на таких вікових традиціях взаємовідносин у суспільстві, як «послуга за послугою», «ти мені – я тобі» тощо. Тому таке протиправне діяння, як правило, не спричиняє скарг, оскільки сторони одержують взаємну вигоду, при цьому латентність – його основна особливість, що значно ускладнює боротьбу з цим явищем [7, с. 7].

Наприклад, у Російській імперії основою корупції була система так званого місництва, в умовах якої більшість державних урядовців не отримували грошових виплат, а жили за рахунок відвідувачів. Усе це сприяло поширенню корупції [7, с. 8-9].

У **вужчому значенні** корупція являє собою криміногенний чинник правової небезпеки, що вміщує всі ознаки цього поняття. Саме у вузькому значенні подається поняття корупції в Законі України «Про запобігання корупції» (далі – Закон), розглядаються корупційні правопорушення, на запобігання яким спрямований Закон. Це, передовсім, приховування інформації в декларації (або відмова її подавати); протиправне сумісництво; отримання подарунків через службову діяльність; відмова від спеціальних перевірок; конфлікт інтересів (реальний або потенційний), що впливає на прийняття рішень; порушення правил професійної етики [4, с. 5].

14 жовтня 2014 р. з метою комплексного реформування системи запобігання корупції у відповідності до міжнародних стандартів та практик іноземних держав був прийнятий Закон України «Про запобігання корупції».

Закон уведений у дію 26 квітня 2015 р. і замінив собою два закони: «Про засади запобігання і протидії корупції», що діяв з 2011 р., та «Про правила етичної поведінки».

Згідно Закону України «Про запобігання корупції»: корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [2].

Корупція як соціальне явище притаманне практично кожній державі світу. Це явище негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сферу, громадську свідомість, міжнародні відносини.

Абсолютна більшість українців занепокоєні рівнем корупції в країні: 75,7% вважають проблему дуже серйозною, ще 18,0% – скоріше серйозною (разом 93,7%). Про це свідчать дані моніторингового дослідження КМІС «Стан корупції в Україні», проведеного у липні-серпні 2018 р.

За даними дослідження, проблема корупції входить до трійки проблем-лідерів після проблеми високої вартості життя і низьких зарплат, а також військових дій у Донецькій і Луганській областях [8].

Завдання боротьби з корупцією розглядаються сьогодні як загальнодержавні та пріоритетні. Сучасна боротьба з корупцією-це насамперед, прозорість у роботі органів державного управління та місцевого

самоврядування, контроль за ними з боку громадськості, прозорі та неупереджені ЗМІ [7, с. 7].

1.2. Види корупції за сферами соціального буття: побутова корупція, ділова корупція, політична корупція. Види корупції за статусом суб'єктів: активна та пасивна корупція

Суспільна небезпечність посилюється не лише її антисоціальною деструктивною сутністю, а й різноманітністю видів та форм.

Корупцію можна класифікувати на види за різними критеріями. Наприклад, за сферами соціального буття можна виокремити побутову, ділову та політичну корупцію.

Зокрема, **побутова корупція** як ракова пухлина поступово з'їдає суспільство, оскільки пов'язана з повсякденним життям пересічних громадян і породжується взаємодією їх з представниками органів місцевої влади, наділеними повноваженнями щодо задоволення потреб приватного життя. Її проявом є різні подарунки від громадян і послуги посадовим особам та членам їх сімей.

Ділова корупція виникає при взаємодії влади і бізнесу та пов'язана з господарською діяльністю фізичних та юридичних осіб. Підприємці скаржаться, що їм доводиться стикатися з численними здирниками, і найчастіше ухилитися від корупційної оборудки їм не вдається [4, с. 4].

Сьогодні набирає обертів така форма корупції, як **політична корупція**, котра вчиняється правлячою елітою для захоплення і утримання влади, нейтралізації політичних конкурентів. Форми такої корупції – це активний лобізм, протекціонізм, вигідне призначення на державні посади, інвестування комерційних структур за рахунок держбюджету, маніпулювання державними органами, комерційними структурами через призначення в них своїх родичів, близьких, створення акціонерних компаній на базі державних підприємств, надання пільг, переваг, винятків із загальних правил для своїх [4, с. 5].

Залежно від характеру дій відповідних суб'єктів корупція класифікується на активну та пасивну.

Активна корупція (анг. – activecorruption) – свідомо дія будь-кого, хто обіцяє або надає, прямо або через посередників, вигоду будь-якого типу посадовій особі, для неї або для третіх осіб, за її дії або утримання від дій відповідно до її обов'язків або за виконання її функцій у спосіб, який завдає шкоди або може завдати шкоди фінансовим інтересам Європейських Співтовариств (ст. 3 Протоколу, розробленого на основі ст. К. 3 Договору про Європейський Союз, до Конвенції про захист фінансових інтересів Європейських Співтовариств) [7, с. 21].

Пасивна корупція (анг. – passivecorruption) – свідомо дія посадової особи, яка прямо або через посередників, вимагає або отримує вигоду будь-якого типу, для себе або для третіх осіб або бере обіцянку такої вигоди, за дії або утримання від дій відповідно до її обов'язків або за виконання її функцій у спосіб, який завдає шкоди або може завдати шкоди фінансовим інтересам Європейських Співтовариств (ст. 2 Протоколу, розробленого на основі ст. К. 3 Договору про Європейський Союз, до Конвенції про захист фінансових інтересів Європейських Співтовариств) [7, с. 22].

1.3. Види корупції за способами здійснення: хабарництво, розкрадання, зловживання, шахрайство, кумівство та інші види

Корупція поділяється на види за способами її здійснення, тобто в залежності від методів та засобів при застосуванні яких вчиняються корупційні діяння.

Найбільш поширеними видами корупції відповідно до вищевказаних критеріїв вважаються:

Неправомірна вигода – це сплата фіксованої суми, певного відсотка від контракту або будь-якої іншої послуги, за виконання якої сплачуються кошти. Неправомірна вигода використовується або вимагається для того, щоб прискорити, згладити або більш прихильно провести бюрократичні

процедури, або щоб уникнути «тягаря» (наприклад, сплати податків, сплати за порушення правил дорожнього руху тощо). Замість сучасного терміну «неправомірна вигода» раніше у законодавстві використовувався термін «хабар», що має вужче значення та є застарілим.

Шахрайство – поведінка, націлена на обман або введення в оману приватної або юридичної особи з метою особистої вигоди або вигоди третьої сторони; яка охоплює і неправомірну вигоду, і розтрату.

Розкрадання – умисне незаконне привласнення певним способом чужого майна на свою користь або користь інших осіб із корисливих мотивів з використанням посадового становища.

Розтрата – ситуація, коли посадовець використовує державну установу систематично для того, щоб убезпечити та розширити власні приватні бізнес-інтереси.

Наприклад: процеси неправомірної приватизації, коли державна власність переходить у приватні руки за ціною, яка нижча за ринкову.

Вимагання – примушування фізичної або юридичної особи сплатити гроші або надати інші цінності в обмін на певні дії або бездіяльність.

Непотизм (дружба або «кумівство») є системою відносин, що призводить до виникнення несправедливих великих поступок під час укладання угод, призначення родичів, друзів на важливі посади, пільгової купівлі власності, доступу до твердих валют тощо.

Зловживання – зловживання владою або посадовим становищем, перевищення влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб.

Лобіювання, лобізм, (від англ. слова «lobby» – вестибюль, передпокій, кулуари) – будь-яка спроба індивідів чи груп інтересів вплинути на урядові рішення чи законодавчі ініціативи. В оригінальному значенні це поняття стосується зусиль щодо впливу на голосування законодавців, просуваючи інтереси у кулуарах, поза залом для голосувань. Політичного відтінку це

явище набуло в XIX ст. у США, тоді міністри й сенатори у вестибюлях готелів, де вони відпочивали, часто зустрічалися з виборцями, громадянами країни, вислуховували їхні прохання. Лобізм у якійсь формі притаманний будь-якій демократичній політичній системі, з тією різницею, що у США і деяких країнах Європи – це легалізована і зареєстрована діяльність, а в інших країнах прихована, яка здійснюється таємно і вважається формою корупції.

Інше: використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах, необґрунтована відмова у наданні відповідної інформації, несвоєчасне її надання, надання недостовірної чи неповної службової інформації; неправомірне втручання з використанням посадового становища у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкоджання виконанню ними своїх повноважень чи домагання прийняття неправомірного рішення. Корупційні діяння можуть бути вчинені також в інших формах, у тому числі в таких, що потребують додаткового визначення законодавством [9].

1.4. Міжнародні стандарти та зарубіжний досвід антикорупційної діяльності

На сьогодні головним документом світового масштабу в антикорупційній сфері є Конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року, яка встановила теоретичні основи для адаптації національного законодавства та визначила фундаментальні засади антикорупційної політики державучасниць цього міжнародного договору.

Важливим досягненням Ради Європи у боротьбі з корупцією є створення антикорупційної організації, до повноважень якої належить контроль за дотриманням усіх антикорупційних конвенцій Ради Європи – Групи держав проти корупції (GRECO). Основна мета GRECO – оцінка рівня корупції в державах-членах організації, виявлення недоліків у національних

механізмах боротьби з корупцією, підтримка в проведенні необхідних законодавчих та інституційних реформ у цій сфері, здійснення контролю за виконанням угод і правових документів, прийнятих Радою Європи відповідно до програми дій проти корупції.

Приєднавшись до GRECO, Україна зобов'язалася брати участь у процесі взаємної оцінки у рамках Групи, і на сьогодні історія відносин України та GRECO складається вже з кількох результативних етапів співпраці. У травні 2009 р. на пленарному засіданні GRECO було затверджено звіт щодо виконання Україною антикорупційних рекомендацій цієї міжнародної організації, якому передували оцінний візит і відповідні консультації експертів GRECO з представниками органів державної влади. Ці рекомендації надано Україні за результатами Першого та Другого раундів оцінки. Їх було присвячено діяльності спеціалізованих органів, які займаються запобіганням корупції, питанням імунітету посадових осіб щодо кримінального переслідування, а також питанням виявлення, вилучення та конфіскації доходів та іншого майна, отриманих внаслідок корупції, запобігання корупції в системі державного управління, відповідальності юридичних осіб за корупційні злочини [10]. У 2017 р GRECO прийняла Оціночний звіт за результатами Четвертого раунду оцінювання, який стосується запобігання корупції щодо членів парламенту, суддів та прокурорів [11]. Прийняття наступного звіту України GRECO було заплановано на 2019 р. 6 березня 2020 р. Група держав Ради Європи проти корупції (GRECO) оприлюднила на своєму офіційному сайті Звіт про виконання Україною рекомендацій за результатами оцінювання у рамках четвертого раунду на тему: «Запобігання корупції стосовно народних депутатів, суддів та прокурорів» (прийнятий 06.12.2019 р. під час 84-го пленарного засідання GRECO (Страсбург, 02-06.12.2019)) [12]. Згідно Звіту Україна виконала 5 з 31 рекомендації GRECO, 15 рекомендацій виконані частково і 11 залишилися невиконаними.

Міжнародними актами в антикорупційній сфері також є:

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією № ETS173 від 27 січня 1999 р. (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 жовтня 2006 р. № 252-V);

Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15 травня 2003 р. № ETS 191 (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 жовтня 2006 р. № 253-V);

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04 листопада 1999 р. (ратифікована згідно із Законом України «Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією» від 16 березня 2005 р. № 2476-IV);

Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) від 05 травня 1998 р.;

Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) [13];

Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців (прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року) [14].

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» від 12 грудня 1996 року № A/RES/51/59;

Декларація про боротьбу з корупцією і хабарництво у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 року;

Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23 липня 1996 року тощо [15. с. 559].

Для побудови ефективної моделі запобігання і протидії корупції, Україні необхідно вивчати та використовувати ефективний антикорупційний досвід зарубіжних держав. Вважаємо, заслуговує на увагу досвід антикорупційної політики наступних держав.

В Ізраїлі антикорупційна атмосфера забезпечується системою «певного дублювання моніторингу» за можливими корупційними діями. Він здійснюється урядовими організаціями і спеціальними підрозділами поліції,

відомством Державного контролера, що володіє незалежністю від міністерств і державних відомств, і громадськими організаціями типу «Відомства за чистоту уряду». Ці організації досліджують можливі корупційні точки, а у разі їх виявлення інформують органи розслідування. В Ізраїлі, через значні соціальні пільги для урядовців і безжального їх покарання при виявленні корупції, низова корупція практично відсутня. Доведених до суду корупційних злочинів в Ізраїлі не більше 5%, проте, репутація людини, замішаної в корупційному скандалі, вкрай небажана.

Великобританія. Високі стандарти громадянської поведінки в Британії є результатом політичних і законодавчих заходів, моральних змін та ефективнішого соціального контролю за державними службовцями. Ця країна має найдавніші традиції боротьби з корупцією. Система антикорупційних механізмів тут врегульована на законодавчому рівні. Перший закон про корупцію в державних органах був прийнятий ще в 1889 р., закони про попередження корупції – в 1906 р. і 1916 р. – були реакцією суспільства на поширення цього соціально-політичного явища. На відміну від традиційних правових принципів, ці закони вимагають від посадових осіб доводити свою невинність.

Друга особливість – це надзвичайно висока роль громадської думки, вона стежить за динамікою негативних явищ у суспільстві. Здебільшого громадські дебати точаться навколо питань, пов'язаних з лобіюванням і купівлею політичного впливу, проблем, створених зміною границь приватної і державної власності, моральним кліматом, хабарництвом, зловживаннями службовців місцевих органів влади, поліції, митної служби тощо.

В основу боротьби з корупцією в **Німеччині** покладено завдання знищення матеріальної, насамперед фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається двома шляхами: конфіскаційним (конфіскація майна) і створенням належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей. Особливо слід виділити обов'язок банківських установ надавати правоохоронним органам інформацію про операції з грошима у розмірі понад

20 тис. німецьких марок за умов, що ця інформація буде використана виключно для розслідування.

Серед антикорупційних механізмів, які запроваджуються в Німеччині, слід назвати намір створити реєстр корумпованих фірм. У даному разі Німеччина йде шляхом іноземного досвіду, зокрема ізраїльського. Його суть полягає в тому, що фірма, яка включена до такого реєстру, позбавляється права виконувати будь-які державні замовлення, стає об'єктом більш пильної уваги з боку правоохоронних органів.

Сінгапур. Антикорупційна політика вражає своїми успіхами. Її центральною ланкою є постійно діючий спеціалізований орган по боротьбі з корупцією – Бюро по розслідуванню випадків корупції, яке володіє політичною і функціональною самостійністю. Цей незалежний орган розслідує і прагне запобігати випадкам корупції в державному і приватному секторі економіки Сінгапура. Бюро перевіряє випадки зловживань серед державних чиновників і повідомляє про них відповідні органи для вживання необхідних заходів. Бюро вивчає методи роботи потенційно схильних до корупції державних органів з метою виявлення можливих слабкостей в системі управління та у випадку необхідності рекомендує вжити відповідних заходів главам цих відділів.

Головна ідея антикорупційної політики Сінгапура полягає в «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість особи здійснення корумпованих дій». Це досягається за рахунок цілого ряду антикорупційних принципів, зокрема: 1) оплата праці державних службовців згідно формулі, прив'язаній до середньої заробітної платні успішно працюючих в приватному секторі осіб; 2) контрольована щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги; прокурор має право перевіряти будь-які банківські, акціонерні і розрахункові рахунки осіб, підозрюваних в порушенні Акта про запобігання корупції; 3) велика строгість в справах про корупцію саме відносно високопоставлених урядовців для підтримки морального авторитету непідкупних політичних

лідерів; 4) ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки.

Боротьба з корупцією є одним з ключових чинників економічного успіху Сінгапура.

Японський досвід боротьби з корупцією доводить, що відсутність єдиного кодифікованого акту, направленого на боротьбу з корупцією, не перешкоджає ефективному вирішенню проблеми. Норми антикорупційного характеру містяться в багатьох національних законах.

В Японії пріоритетними у сфері боротьби з корупцією стали: 1) заходи політичної економії (підзвітність політичного керівництва, реформа фінансування політичних партій і кампаній); 2) реформа державної служби (гідна оплата праці, система стимулів); 3) забезпечення громадських свобод (система соціально-правового контролю і моральної дії на політиків з боку громадського суспільства).

США. Накопичено практично найбільший досвід боротьби з корупцією. Організована злочинність тут вперше стала предметом обговорення на «високому рівні» ще у 1929 р., коли її вивченням займалась так звана «Комісія Цікершема». З того часу ця проблема знаходиться в центрі уваги комісій, комітетів та підкомітетів, що створювались згідно з рішенням конгресу чи президента, які в результаті довгого та ретельного вивчення різних аспектів боротьби з організованою злочинністю та корупцією розробляли рекомендації, які були покладені в основу федеральних законів.

Важливим організаційним заходом, здійсненим урядом США, було створення в червні 1970 р. Національної ради по боротьбі з організованою злочинністю, головним завданням якої є розробка загальнонаціональної програми дій. Керівну роль в діяльності по боротьбі з організованою злочинністю відіграє Міністерство юстиції США, яке розробляє національну стратегію боротьби зі злочинністю в країні та здійснює методичне керівництво цією роботою. Головним підрозділом Міністерства юстиції, на яке

безпосередньо покладена боротьба з організованою злочинністю, є Федеральне бюро розслідувань (ФБР).

В законодавстві США поняття корупції посадовців визначено достатньо широко. Воно включає ряд протиправних діянь, передбачених в основному в чотирьох главах розділу 18 Зводу Законів: 1) «Хабарництво, нечесні доходи і зловживання своїм положенням публічними посадовцями»; 2) «Посадовці і службовці по найму» 3) «Здирство і погрози»; 4) «Вибори і політична діяльність» [16].

В європейських державах, що розвиваються (наприклад, в **Литві, Сербії, Північній Македонії, Румунії**) також активно переймається ефективний досвід передових країн світу з антикорупційної діяльності. Зокрема, приймаються антикорупційні нормативно-правові акти, створюються та функціонують спеціалізовані антикорупційні органи, що здійснюють функції, подібні до українських НАЗК та НАБУ [17].

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Наведіть визначення корупції, що міститься у довідковому документі ООН про міжнародну боротьбу з корупцією.
2. Наведіть визначення корупції, що міститься у законодавстві України.
3. Коротко охарактеризуйте історичні передумови корупції як соціального явища, що притаманне будь-якій державі.
4. Коротко охарактеризуйте основні напрями боротьби з корупцією.
5. Чи занепокоєні громадяни України високим рівнем корупції? Відповідь обґрунтуйте.
6. Коротко охарактеризуйте основні міжнародно-правові акти в сфері протидії корупції.
7. Коротко охарактеризуйте успішний досвід зарубіжних держав в сфері протидії корупції.

Тестові завдання

1. Згідно Закону України «Про запобігання корупції», корупція – це:

а) використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди;

б) діяння особи з метою привласнення чужого майна;

в) соціально-правове явище, воно полягає у збагаченні певних категорій осіб, в отриманні ними нелегального прибутку, інвестування його в об'єкти, зручні для ухилення від сплати податків, як правило, з використанням протекціоністських зав'язків;

г) корупція – використання особою, зазначеною законом, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у законі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

2. Корупцією в широкому значенні називають:

а) використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди;

б) діяння особи з метою привласнення чужого майна;

в) соціально-правове явище, воно полягає у збагаченні певних категорій осіб, в отриманні ними нелегального прибутку, інвестування його в об'єкти, зручні для ухилення від сплати податків, як правило, з використанням протекціоністських зав'язків;

г) корупція – використання особою, зазначеною законом, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою

одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у законі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

3. За сферами соціального буття виділяють наступні види корупції:

а) побутова, ділова, політична;

б) корупція в широкому та корупція у вузькому значенні;

в) пасивна та активна;

г) хабарництво, шахрайство, розкрадання, розтрата, вимагання, лобізм,

непотизм.

4. За способами здійснення виділяють наступні види корупції:

а) побутова, ділова, політична;

б) корупція в широкому та корупція у вузькому значенні;

в) пасивна та активна;

г) неправомірна вигода, шахрайство, розкрадання, розтрата, вимагання,

лобізм, непотизм.

5. В залежності від характеру дій суб'єктів виділяють наступні види корупції:

а) побутова, ділова, політична;

б) корупція в широкому та корупція у вузькому значенні;

в) пасивна та активна;

г) хабарництво, шахрайство, розкрадання, розтрата, вимагання, лобізм,

непотизм.

6. Непотизмом є:

а) примушування фізичної або юридичної особи сплатити гроші або надати інші цінності в обмін на певні дії або бездіяльність;

б) умисне незаконне привласнення певним способом чужого майна на свою користь або користь інших осіб із корисливих мотивів з використанням посадового становища;

в) будь-яка спроба індивідів чи груп інтересів вплинути на урядові рішення чи законодавчі ініціативи;

г) відносини, що призводять до виникнення несправедливих великих поступок під час укладання угод, призначення родичів, друзів на важливі посади, пільгової купівлі власності.

7. Лобізмом є:

а) примушування фізичної або юридичної особи сплатити гроші або надати інші цінності в обмін на певні дії або бездіяльність;

б) умисне незаконне привласнення певним способом чужого майна на свою користь або користь інших осіб із корисливих мотивів з використанням посадового становища;

в) будь-яка спроба індивідів чи груп інтересів вплинути на урядові рішення чи законодавчі ініціативи;

г) відносин, що призводить до виникнення несправедливих великих поступок під час укладання угод, призначення родичів, друзів на важливі посади, пільгової купівлі власності.

8. Назва GRECO позначає:

а) міжнародну антикорупційну організацію;

б) міжнародну антикорупційну конвенцію;

в) оцінку рівня корупції в європейських державах;

г) антикорупційні рекомендації Ради Європи.

9. Основним документом світового масштабу у сфері протидії корупції є:

а) Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією № ETS173 від 27 січня 1999 р.;

б) Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04 листопада 1999 р.;

в) Конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року;

г) Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) від 05 травня 1998 р.

10. Бюро по розслідуванню випадків корупції є антикорупційним органом наступної держави:

- а) США;
- б) Сінгапуру;
- в) Великобританії;
- г) Сербії.

Практичні завдання

1. Здійсніть порівняльний аналіз корупції у ширшому значенні та корупції у вузькому значенні.

Корупція у ширшому значенні	Корупція у вузькому значенні
Спільні ознаки	
Відмінні ознаки	

2. Заповніть таблицю «Види корупції за сферами соціального буття».

Види корупції за сферами соціального буття	
Політична корупція	– це
Ділова корупція	– це
Побутова корупція	– це

3. Заповніть таблицю «Види корупції за характером дій суб'єктів».

Види корупції за статусом суб'єктів	
Активна корупція	– це
Пасивна корупція	– це

4. Заповніть таблицю «Види корупції за способом здійснення».

Види корупції за сферами соціального буття	
Неправомірна вигода	– це
Шахрайство	– це
Розкрадання	– це
Розтрата	– це
Вимагання	– це
Лобізм	– це
Непотизм	– це
Інші види	– це

5. Заповніть таблицю «Антикорупційні органи зарубіжних держав»

Антикорупційні органи зарубіжних держав	
Держава	Антикорупційні органи
Ізраїль	
Великобританія	
Німеччина	
Сінгапур	
Японія	
США	

ТЕМА 2. СТАТУС, ЗАВДАННЯ ФУНКЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ АНТИКОРУПЦІЙНІ ФУНКЦІЇ

2.1. Статус та повноваження Національного агентства з питань запобігання та виявлення корупції.

2.2. Статус, завдання та функції спеціалізованої антикорупційної прокуратури, прокуратур всіх рівнів у сфері протидії корупції.

2.3. Статус, завдання, функції та права Національного антикорупційного бюро України.

2.4. Статус і підсудність Вищого антикорупційного суду України, загальних місцевих судів.

2.5. Статус, завдання та функції Національної поліції України у сфері протидії корупції.

2.1. Статус та повноваження Національного агентства з питань запобігання та виявлення корупції

Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику (ч. 1 ст. 4 Закону України «Про запобігання корупції»).

Національне агентство, у межах, визначених Законом України «Про запобігання корупції» та іншими законами, є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України.

Національне агентство утворюється Кабінетом Міністрів України відповідно до Конституції України, Закону України «Про запобігання корупції» та інших законів України.

Питання діяльності Національного агентства у Кабінеті Міністрів України представляє Голова Національного агентства.

Керівництво діяльністю Національного агентства здійснює його Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України в порядку, визначеному Законом України «Про запобігання корупції».

До повноважень Національного агентства належать:

- 1) проведення аналізу:
  - стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції;
  - статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації стосовно ситуації щодо корупції;
- 2) розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання, здійснення моніторингу, координації та оцінки ефективності виконання Антикорупційної стратегії;
- 3) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;
- 4) формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань;
- 5) організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;
- 6) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;
- 7) координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупціогенних ризиків у своїй

діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм;

8) здійснення в порядку, визначеному Законом «Про запобігання корупції», контролю та перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

8¹) здійснення у порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності, своєчасністю подання звітів партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на загальнодержавних та місцевих виборах, повнотою таких звітів, звіту зовнішнього незалежного фінансового аудиту діяльності партій, відповідністю їх оформлення встановленим вимогам, достовірністю включених до них відомостей;

8²) затвердження розподілу коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій, відповідно до закону;

9) забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

10) координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

11) погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи;

12) отримання та розгляд повідомлень, здійснення співпраці з викривачами, забезпечення їх правового та іншого захисту, перевірка дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових (звільнення, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) та інших прав викривачів і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями;

13) організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування (крім підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування);

14) надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;

15) інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;

16) залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

17) координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними

органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

18) обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;

19) інші повноваження, визначені законом [6].

В залежності від напрямів діяльності. функції НАЗК можна класифікувати за такими групами: загальноаналітичні (п. 1, п. 5); формування та реалізації антикорупційної політики (п. 2, п. 3, п. 4, п. 12); контрольно-моніторингові (п. 6, п. 8, п. 8¹); навчально-методичні (п. 7, п. 11, п. 14); фінансова (п. 8²); ведення реєстрів (п. 9); співробітництва з громадськістю (п. 13, п. 16, п. 17); міжнародного співробітництва (п. 18, п. 19).

Деякі функції НАЗК пов'язані з антикорупційною діяльністю закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я . Наприклад, НАЗК має повноваження проводити перевірку закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я на предмет запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб даних закладів; НАЗК має право провести повну перевірку декларацій суб'єктів декларування, що є працівниками закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я ; уповноважені особи з питань запобігання та виявлення корупції закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я повідомляють НАЗК про виявлені факти неподання та несвоєчасного подання декларацій; уповноважені посадові особи НАЗК мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення в справах про правопорушення, пов'язаних з корупцією, щодо посадових осіб закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я; НАЗК надає методичні рекомендації щодо застосування актів чинного антикорупційного законодавства, в тому числі і для уповноважених осіб (підрозділів) з питань запобігання та виявлення корупції закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я тощо.

2.2. Статус, завдання та функції спеціалізованої антикорупційної прокуратури, прокуратур всіх рівнів у сфері протидії корупції

Спеціалізована антикорупційна прокуратура Генеральної прокуратури України (далі – Спеціалізована антикорупційна прокуратура) є самостійним структурним підрозділом Генеральної прокуратури України (на правах Департаменту), підпорядкованим заступнику Генерального прокурора України – керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

У своїй діяльності Спеціалізована антикорупційна прокуратура керується Конституцією України, Законом України «Про прокуратуру», Кримінальним та Кримінальним процесуальним кодексами України, іншими актами законодавства, наказами Генерального прокурора України, керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Регламентом Генеральної прокуратури України, а також Положенням про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України, затвердженим наказом Генеральної прокуратури України від 12.04.2016 № 149.

Основними завданнями та функціями Спеціалізованої антикорупційної прокуратури є:

- здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України;
- виконання вимог закону під час приймання, реєстрації, розгляду та вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасне внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування Національним антикорупційним бюро України кримінальних правопорушень та оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду;
- підтримання державного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, розслідуваних Національним антикорупційним бюро України;
- забезпечення в межах компетенції відшкодування збитків, завданих кримінальними правопорушеннями;

– забезпечення застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження;

– представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених Законом України «Про прокуратуру» і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями;

здійснення у межах реалізації функцій Спеціалізованої антикорупційної прокуратури міжнародного співробітництва [18].

Прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави (ст. 1 Закону України «Про прокуратуру») [19]. Статус прокуратури як антикорупційного органу визначено Законами України «Про прокуратуру», «Про запобігання корупції», Кримінально-процесуальним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими нормативно-правовими актами, зокрема наказом Генерального прокурора України від 25.06.2013 № 10-гн «Про організацію діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції».

Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», прокуратура входить до числа спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції [2].

До основних повноважень органів прокуратури у сфері протидії корупції належать наступні:

1) проведення розслідування кримінальних проваджень про корупційні злочини, підслідність яких визначена за Державним бюро розслідувань (до утворення та упродовж 2 років після створення цього органу);

2) здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування у кримінальних провадженнях цієї категорії;

3) підтримання державного обвинувачення у суді;

4) здійснення представництва інтересів громадянина або держави у суді з метою відновлення порушеного права та відшкодування шкоди, збитків, завданих корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями;

5) забезпечення участі у розгляді судами справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією;

6) ініціювання в порядку, передбаченому частиною 3 статті 65 Закону України «Про запобігання корупції», проведення службового розслідування з метою встановлення причин і умов, що сприяли вчиненню корупційного, пов'язаного з корупцією правопорушення, або невиконання вимог цього Закону в інший спосіб [20].

Слід також зауважити, що у світлі нещодавніх змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, прокурори не мають права складати протоколи про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією.

2.3. Статус, завдання, функції та права Національного антикорупційного бюро України

Створення та запуск Національного антикорупційного бюро України було однією з вимог Міжнародного валютного фонду та Європейської комісії для лібералізації візового режиму України з Європейським Союзом.

14 жовтня 2014 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про Національне антикорупційне бюро України».

16 квітня 2015 року Президент України Петро Порошенко підписав два Укази: № 217/2015 – про утворення Національного антикорупційного бюро України та № 218/2015 – про призначення Артема Ситника директором Бюро.

З цього моменту розпочалось створення нового державного органу.

7 травня у Бюро з'явилося власне приміщення за адресою: м. Київ, вул. В. Сурикова, 3 [21].

Відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» № 1698-VII, [22], Національне антикорупційне бюро України (далі – Національне бюро) є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Відповідно до закону, детективи Національного антикорупційного бюро здійснюють досудове розслідування злочинів, якщо сума перевищує 500 мінімальних зарплат.

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Основні принципи діяльності Національного бюро:

- 1) верховенство права;
- 2) повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина;
- 3) законність;
- 4) безсторонність та справедливість;
- 5) незалежність Національного бюро та його працівників;
- 6) підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам;
- 7) відкритість для демократичного цивільного контролю;
- 8) політична нейтральність і позапартійність;
- 9) взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями.

Бюро складається з центрального і територіальних управлінь.

Контроль за діяльністю Національного бюро здійснюється Комітетом Верховної Ради з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією [23].

Національне бюро через засоби масової інформації, на своєму офіційному веб-сайті та в інших формах регулярно інформує суспільство про свою діяльність.

Виконуючи свої обов'язки, Національне бюро:

1) здійснює оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів;

2) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також проводить досудове розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом;

3) вживає заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності Національного бюро, здійснює діяльність щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт;

4) взаємодіє з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків;

5) здійснює інформаційно-аналітичну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро;

6) забезпечує особисту безпеку працівників Національного бюро та інших визначених законом осіб, захист від протиправних посягань на осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у підслідних йому кримінальних правопорушеннях;

7) забезпечує на умовах конфіденційності та добровільності співпрацю з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення;

8) звітує про свою діяльність у порядку, визначеному Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України», та інформує суспільство про результати своєї роботи;

9) здійснює міжнародне співробітництво у межах своєї компетенції відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України [24].

Статтею 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» визначено наступні права Національного бюро:

1) заводити оперативно-розшукові справи на підставі постанови, що затверджується начальником відповідного підрозділу Національного бюро, та здійснювати на підставах і в порядку, установлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові заходи;

2) за рішенням Директора Національного бюро, погодженим з прокурором, витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, що стосуються кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, та інших кримінальних правопорушень, які не відносяться до його підслідності, але можуть бути використані з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності;

3) витребувати за рішенням керівника структурного підрозділу Національного бюро та одержувати в установленому законом порядку у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного бюро, у тому числі відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, які ними декларуються у встановленому законом порядку, відомості про використання коштів Державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном.

Суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів, надати відповідну

інформацію. У разі неможливості надання інформації суб'єкт повинен так само невідкладно у письмовій формі повідомити про це Національне бюро з обґрунтуванням причин. Національне бюро за зверненням відповідного суб'єкта може продовжити строк надання інформації на строк не більше двох календарних днів. Ненадання Національному бюро на його запит інформації, надання завідомо недостовірної інформації чи не в повному обсязі, порушення встановлених законом строків її надання, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, забороняються і тягнуть за собою відповідальність, передбачену законом.

Національне бюро в порядку, визначеному законодавством, має прямий доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користується державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами.

Обробка такої інформації здійснюється Національним бюро із дотриманням законодавства про захист персональних даних та забезпеченням таємниці, що охороняється законом;

4) знайомитися в державних органах, органах місцевого самоврядування із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, у тому числі такими, що містять інформацію з обмеженим доступом;

5) на підставі рішення Директора Національного бюро або його заступника, погодженого з прокурором, отримувати від банків, депозитарних, фінансових та інших установ, підприємств та організацій незалежно від форми власності інформацію про операції, рахунки, вклади, правочини фізичних та юридичних осіб, яка необхідна для виконання обов'язків Національного бюро. Отримання від банків інформації, яка

містить банківську таємницю, здійснюється в порядку та обов'язі, визначених Законом України «Про банки і банківську діяльність» з урахуванням положень цього Закону, а отримання від Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України та депозитарних установ інформації, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, – в порядку та обов'язі, встановлених Законом України «Про депозитарну систему України» з урахуванням положень цього Закону. Суб'єкти, яким адресовано зазначене рішення, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів, надати відповідну інформацію. У разі неможливості її надання у зазначений строк з обґрунтованих причин за зверненням відповідного суб'єкта Національне бюро може продовжити строк надання інформації на строк не більше двох календарних днів;

б) на підставі відповідного рішення суду на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

7) залучати на добровільній основі, у тому числі на договірних засадах кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців, з будь-яких установ, організацій, контрольних і фінансових органів для забезпечення виконання повноважень Національного бюро;

8) за письмовим рішенням Директора Національного бюро або його заступника, погодженим із прокурором, створювати спільні слідчі групи, що включають оперативних та слідчих працівників;

9) за пред'явлення службового посвідчення входити безперешкодно до державних органів, органів місцевого самоврядування та зони митного контролю, а за письмовим розпорядженням Директора Національного бюро або його заступника – безперешкодно проходити до військових частин та установ, пунктів пропуску через державний кордон України;

10) використовувати з наступним відшкодуванням завданих збитків транспортні засоби, які належать фізичним та юридичним особам (крім

транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення), для проїзду до місця події, припинення кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, які підозрюються у їх вчиненні, доставлення до закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я осіб, що потребують екстреної медичної допомоги;

11) надсилати державним органам, органам місцевого самоврядування обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро, а також отримувати від цих органів протягом 30 днів інформацію про розгляд таких пропозицій та рекомендацій;

12) здійснювати співробітництво з фізичними особами, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності та конфіденційності цих відносин, матеріально і морально заохочувати осіб, які надають допомогу в попередженні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень.

Контроль за ефективністю використання коштів на зазначені цілі здійснює Рахункова палата України;

13) за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України;

14) у цілях оперативно-розшукової та слідчої діяльності створювати інформаційні системи та вести оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством;

15) зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати заходи фізичного впливу на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію»;

16) видавати в разі наявності небезпеки для життя і здоров'я особам, взятим під захист, відповідно до законодавства зброю, спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку;

17) здійснювати правове співробітництво із компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями з питань проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування на підставі законів та міжнародних договорів України;

17-1) одержувати у вигляді довідки від органів прокуратури України та Міністерства юстиції України у триденний строк матеріали, отримані (надані) у рамках надання міжнародної правової допомоги, які стосуються фінансових і корупційних кримінальних правопорушень;

18) виступати як представник інтересів держави під час розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ про розшук, арешт, конфіскацію та повернення в Україну відповідного майна, захист прав та інтересів держави з питань, які стосуються виконання обов'язків Національного бюро, а також залучати з цією метою юридичних радників, зокрема іноземних;

19) порушувати питання щодо створення спеціальних умов (у тому числі щодо засекречування перебування, здійснення заходів безпеки, поміщення в окремому приміщенні) в ізоляторах тимчасового тримання та установах попереднього ув'язнення для осіб, які співпрацюють із Національним бюро.

Національне бюро може від імені України надавати міжнародні доручення щодо проведення оперативно-розшукових та слідчих дій, укладати угоди про співробітництво з питань її повноважень з іноземними і міжнародними правоохоронними органами та організаціями, звертатися від імені України до іноземних державних органів в установленому законодавством України та відповідних держав порядку тощо.

Національне бюро може створювати та брати участь у міжнародних слідчих групах відповідно до цього закону та інших законодавчих актів та міжнародних договорів України, залучати до роботи іноземних експертів у боротьбі з корупцією, мати інші повноваження, пов'язані з виконанням нею своїх обов'язків [23].

2.4. Статус і підсудність Вищого антикорупційного суду України, загальних місцевих судів

Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України.

Вищий антикорупційний суд є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Завданням Вищого антикорупційного суду є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Вищий антикорупційний суд:

– здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях;

– аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику у кримінальних провадженнях, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд та надає йому пропозиції до висновків щодо проектів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному веб-сайті.

Територіальна юрисдикція (підсудність) Вищого антикорупційного суду поширюється на всю територію України [25].

Ураховуючи те, що віднесення до підсудності Вищого антикорупційного суду всіх без виключення кримінальних проваджень незалежно від тяжкості злочину (розміру заподіяної шкоди) унеможливить

концентрацію зусиль на найбільш небезпечних корупційних правопорушеннях, Законом «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 р. внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України, якими визначено чіткі умови підсудності корупційних та пов'язаних із корупцією злочинів.

Стаття 33-1 КПК України встановлює, що Вищому антикорупційному суду підсудні кримінальні провадження стосовно корупційних злочинів, якщо наявна хоча б одна з умов, передбачених пунктами 1-3 частини п'ятої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України.

Зокрема, якщо:

1) злочин вчинено: Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України; державним службовцем, посада якого належить до категорії «А»; депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;

суддею, суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; прокурорами органів прокуратури, зазначеними у пунктах 1-4, 5-11 частини першої статті 15 Закону України «Про прокуратуру»; особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище; військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України; керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленої законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків);

3) злочин, передбачений статтею 369 (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі), частиною першою статті 369-2 Кримінального кодексу України (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття

рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави), вчинено щодо службової особи, визначеної у частині четвертій статті 18 Кримінального кодексу України (посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, і судді та посадові особи міжнародних судів) або у пункті 1 цієї частини (Президент України та усі вищеперелічені особи відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України) [26].

Загальними місцевими судами, в свою чергу, відправляється правосуддя в справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією та у кримінальних корупційних справах. Місцевими судами також і розглядаються справи про притягнення до цивільної відповідальності за корупцією. Варто пам'ятати, що притягнення будь-якої особи до юридичної відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правовідносини є неможливим без відповідного рішення суду.

2.5. Статус, завдання та функції Національної поліції України у сфері протидії корупції

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [27].

Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України (дал - ДСР, Департамент) є міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції Національної поліції України, який бере участь у реалізації державної політики з питань боротьби з організованою злочинністю та згідно із законодавством України здійснює оперативно-розшукову діяльність.

1. Реалізація повноважень Національної поліції України в частині боротьби з організованою злочинністю, злочинністю в органах державної влади та місцевого самоврядування, протидії корупції, захисту прав і свобод людини і громадянина та об'єктів права власності від протиправних посягань, а саме:

1) виявлення, припинення і попередження незаконної діяльності суспільно небезпечних організованих груп (далі – ОГ) і злочинних організацій (далі - ЗО), у тому числі в органах державної влади та місцевого самоврядування, які впливають на криміногенну ситуацію в державі та в окремих її регіонах;

2) здійснення заходів, спрямованих на координацію діяльності органів (підрозділів) поліції у сфері боротьби з тероризмом відповідно до компетенції, визначеної законодавством України;

3) протидія корупції серед посадових осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», вжиття заходів з метою виявлення корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією та їх припинення відповідно до законодавства України;

4) здійснення оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на здобуття інформації про криміногенні процеси в злочинному середовищі, пов'язані з протиправною діяльністю окремих осіб та злочинних угруповань, схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;

5) організація та здійснення відповідно до законодавства України заходів захисту працівників ДСР, інших органів та підрозділів Національної

поліції України, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб [28].

Серед прав ДСР є право складати адміністративні протоколи про виявлені факти порушення антикорупційного законодавства та направляти їх до судових органів у встановленому законодавством порядку.

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Назвіть основні функції Національного агентства з питань запобігання корупції.
2. Назвіть основні функції спеціалізованої антикорупційної прокуратури та прокуратур усіх рівнів.
3. Визначте підсудність Вищого антикорупційного суду України.
4. Назвіть функції Національної поліції в сфері протидії корупції.
5. Визначте особливості кожного антикорупційного органу.

Тестові завдання

1. Вкажіть органи, що належать до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції:
  - а) органи прокуратури, національна поліція, НАБУ, НАЗК;
  - б) податкова міліція, НАБУ, НАЗК, Верховна Рада;
  - в) СБУ, НАБУ, поліція;
  - г) органи юстиції, Держаудитслужба, органи МВС.
2. Ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, покладається на:
  - а) НАБУ;
  - б) НАЗК;
  - в) СБУ;
  - г) органи юстиції.

3. Повну перевірку декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», здійснює:

- а) НАБУ;
- б) СБУ;
- в) НАЗК;
- г) ДСР Національної поліції.

4. Головного лікаря однієї з районних лікарень затримали представники ДСР Нацполіції під час отримання неправомірної вигоди у розмірі 1 тисячі доларів США від підприємця за незаконне користування приміщенням лікарні в приватних цілях, була заведена кримінальна справа. Визначте підсудність даної кримінальної справи:

- а) Вищому антикорупційному суду України;
- б) місцевому районному суду;
- в) місцевому апеляційному суду;
- г) окружному адміністративному суду.

5. Забезпечення в межах компетенції відшкодування збитків, завданих кримінальними правопорушеннями є завданням:

- а) САП;
- б) СБУ;
- в) НАБУ;
- г) ДСР Національної поліції.

6. Контроль за діяльністю НАБУ здійснюється:

- а) САП;
- б) СБУ;

в) Комітетом Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією;

г) ДСР Національної поліції.

7. Протидія кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності, земельних відносин і використання державного майна, запобігання незаконному використанню надр та інших природних ресурсів, легалізації (відмиванню) доходів, одержаних незаконним шляхом є однією з функцій:

а) САП;

б) СБУ;

в) НАБУ;

г) ДСР Національної поліції.

8. Посадова особа закладу вищої медичної освіти підозрюється у вчиненні корупційного злочину, предметом якого є сума, що перевищує 1,5 мільйона гривень. Визначте судовий орган, що має розглядати дану кримінальну справу:

а) Вищий антикорупційний суд України;

б) місцевий районний суд;

в) місцевий апеляційний суд;

г) окружний адміністративний суд.

9. Завданням якого органу є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці:

а) САП;

б) СБУ;

в) НАБУ;

г) ДСР Національної поліції.

10. Відповідно до закону, детективи Національного антикорупційного бюро здійснюють досудове розслідування злочинів, якщо сума перевищує:

- а) 500 мінімальних зарплат;
- б) 300 мінімальних зарплат;
- в) 200 мінімальних зарплат;
- г) 100 мінімальних зарплат.

Ситуаційні задачі

1. Директор комунального медичного коледжу М. має у підпорядкуванні свою дочку, що працює викладачем терапії у тому ж коледжі. М. має сумніви щодо наявності у нього конфлікту інтересів, адже дочка знаходиться у непрямому підпорядкуванні директора. У зв'язку з цим М. написав звернення до НАБУ, в якому висловив прохання надати роз'яснення у зв'язку з ситуацією, що склалася. Чи правильно вчинив М? Який державний орган уповноважений надавати такі роз'яснення?

2. Працівник Управління ДСР в Полтавській області, після попередньої перевірки своєчасності подання декларації, склав протокол про адміністративне правопорушення щодо Л. – директора комунального медичного коледжу з приводу несвоєчасного подання останнім щорічної декларації за ст. 172-6 КУпАП. Протокол був переданий на розгляд районного суду. В судовому засіданні Л. заявив, що орган ДСР не має повноважень перевірки своєчасності подання декларацій, а тому протокол було оформлено неправомірно. Чи правий Л? Відповідь обґрунтуйте?

3. Директора комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я В. було притягнуто до адміністративної відповідальності за несвоєчасне подання повідомлення про суттєві зміни у майновому стані

відповідно до ст. 172-6 КУпАП. В. вирішив подати апеляцію на постанову районного суду до Вищого антикорупційного суду України. Чи правильно вирішив В.? Відповідь обґрунтуйте.

4. До керівника комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я К. надійшли скарги від студентів щодо вимагання грошових коштів з боку одного з викладачів даного закладу. К. ознайомив з цими скаргами уповноважену особу з питань запобігання та виявлення корупції А.. А. в свою чергу, направив дані скарги до ДБР для розслідування. Чи вірно вчинив А.? Відповідь обґрунтуйте.

5. До керівника комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я С. надійшов запит за підписом керівника структурного підрозділу НАБУ з вимогою надати копії документації з публічних закупівель, предметом яких було медичне обладнання. Чи відповідати С. на запит і якщо відповідати, то яким чином? Відповідь обґрунтуйте.

ТЕМА 3. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ТА ФУНКЦІЇ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ (ПІДРОЗДІЛІВ) ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

3.1. Порядок утворення уповноваженої особи (підрозділу) з питань запобігання та виявлення корупції, визначення організаційного статусу та створення умов для їх роботи.

3.2. Критерії щодо визначення штатної чисельності уповноваженого підрозділу та кваліфікаційні вимоги до працівників.

3.3. Основні завдання, повноваження, та права уповноваженої особи (підрозділу).

3.4. Організація підготовки, забезпечення та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції. Взаємодія уповноваженої особи (підрозділу) з громадськістю

3.1. Порядок утворення уповноваженої особи (підрозділу) з питань запобігання та виявлення корупції, визначення організаційного статусу та створення умов для їх роботи

Відповідно до ст. 13¹ Закону України «Про запобігання корупції», метою організації та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції, передбачених цим Законом, утворюються (визначаються) уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції [2].

У закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я, що мають статус підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління державного органу (крім юридичних осіб, у яких відповідно до цього Закону затверджуються антикорупційні програми), теж відповідно до вищазгаданої норми утворюються уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції.

Згідно наказу Національного агентства з питань запобігання корупції від 17.03.2020 р. № 102/20 «Про затвердження Типового положення про

уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції», уповноважений підрозділ (уповноважена особа) утворюється як самостійний та функціонально незалежний структурний підрозділ (уповноважена особа).

Керівник закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, що належать до сфери управління державного органу, забезпечує гарантії незалежності уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) від впливу чи втручання у його (її) роботу.

Уповноважений підрозділ (уповноважена особа) забезпечується окремим службовим приміщенням, матеріально-технічними засобами, необхідними для виконання покладених на нього (неї) завдань.

Керівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я **підзвітний і підконтрольний** керівникові такого закладу та **підзвітний і підконтрольний** керівникові уповноваженого підрозділу органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить відповідний заклад [29].

В юридичних особах публічного права (в тому числі державних і комунальних установах та підприємствах) уповноважений підрозділ (особа) з питань запобігання та виявлення корупції (далі – уповноважений підрозділ) утворюється (визначається) у порядку, визначеному законодавством за рішенням керівника підприємства, установи й організації. Зважаючи на пункт 6 частини 2 ст. 36 Закону України «Про вищу освіту», вчена рада закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я має ухвалити рішення про утворення уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції за поданням керівника такого закладу [36].

Уповноважена особа визначається в тому випадку, коли створення уповноваженого підрозділу є недоцільним з огляду на структуру, чисельність працівників (в тому числі суб'єктів декларування), а також обсяг, характер та складність роботи.

Уповноважену особу (уповноважений підрозділ) з питань запобігання та виявлення корупції не слід плутати з уповноваженим як особою, відповідальною за реалізацію антикорупційної програми, статус якої закріплено ст. ст. 62-64 Закону України «Про запобігання корупції». Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції згадуються в Законі України «Про запобігання корупції» лише один раз (п. 11 ч. 1 ст. 11), їх статус закріплено ст. 13¹ Закону України «Про запобігання корупції», вищезазначеним наказом НАЗК від 17.03.2020 р. № 102/20, деякі права та обов'язки уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції закріплено в інших нормативно-правових актах, про що буде вестись мова на наступних сторінках даного навчального посібника.

Інформаційно-роз'яснювальний матеріал з питань роботи уповноважених осіб міститься у **Методичних рекомендаціях щодо діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції (далі – Методичні рекомендації), затверджених рішенням НАЗК від 13.07.2017 № 317.**

Зазначені Методичні рекомендації мають інформаційно-роз'яснювальний характер і не встановлюють правових норм.

Згідно даних рекомендацій, керівник органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації, в якому утворено уповноважений підрозділ, сприяє створенню умов для виконання на належному рівні підрозділом покладених на нього завдань [30]. Тобто, керівник закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я зобов'язаний належно організувати робоче місце уповноваженій особі та забезпечити всім необхідним для ефективного виконання своїх функцій.

Пунктом 5 Типового положення передбачено, що покладання на уповноважений підрозділ обов'язків, що не належать або виходять за межі його повноважень чи обмежують виконання покладених на нього завдань, забороняється [29].

З метою забезпечення ефективного виконання завдань, покладених на уповноважений підрозділ, необхідно утворити його у якості самостійного (з прямим підпорядкуванням керівнику/заступнику керівника відповідного органу, організації) та функціонально незалежного (без покладання додаткових обов'язків або функцій) структурного підрозділу або ввести окрему штатну посаду.

Серед принципів, на яких ґрунтується діяльність уповноважених підрозділів, зокрема є **відкритість і прозорість діяльності** державних органів, організацій, участь громадськості у заходах із запобігання та виявлення корупції.

З цією метою уповноваженим підрозділам необхідно здійснювати заходи з формування негативного ставлення громадян до корупції, зокрема:

- системно розміщувати у засобах масової інформації публікації повідомлень;
- проводити комунікативні заходи з питань реалізації державної антикорупційної політики, зокрема, періодичні (щомісячні, щоквартальні);
- розміщувати виступи в аудіовізуальних засобах масової інформації;
- розміщувати публікації у друкованих засобах масової інформації – як в центральних, так і в галузевих (регіональних) виданнях, а також інформацію на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, інших інтернет-ресурсах;
- проводити тренінги, семінари, круглі столи, конференції, навчання тощо [30].

Тематикою вказаних публікацій та заходів мають бути: роз'яснення основних положень антикорупційного законодавства, етика поведінки працівників закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, запобігання та шляхи врегулювання конфлікту інтересів тощо.

Також бажано розмістити контактні дані (телефон, адресу електронної пошти, адресу та номер робочого кабінету, години прийому) уповноваженої особи (підрозділу) на офіційному сайті юридичної особи. Крім того, потрібно

розміщувати на офіційному сайті юридичної особи внутрішні документи, що регламентують питання запобігання корупції.

Отже, можна визначити, що **уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції** закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я – це самостійний відокремлений та функціонально незалежний структурний підрозділ (особа), що створюється у встановленому законом порядку у закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я, на який покладено виключно функції впровадження та реалізації заходів щодо запобігання та виявлення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Основним внутрішнім документом, що визначає статус уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції у вищому закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я, має бути **Положення про уповноважену особу з питань запобігання та виявлення корупції** відповідного закладу.

3.2. Критерії щодо визначення штатної чисельності уповноваженого підрозділу та кваліфікаційні вимоги до працівників

Для визначення штатної чисельності працівників уповноважених підрозділів, доцільно керуватися, перш за все, таким:

1. Чисельність працівників (в тому числі суб'єктів декларування) в державному органі, організації. При цьому, орієнтовний розрахунок співвідношення чисельності працівників уповноваженого підрозділу до загальної кількості працівників має складати 1/100. Тобто, наприклад, в державному органі в апараті якого працює від 300 до 1 000 працівників, має бути утворено уповноважений підрозділ у вигляді самостійного відділу (сектору) зі штатною чисельністю – 3-10 працівників.

2. Кількість та специфіка функцій державної (комунальної) організації з корупційним ризиком, до яких умовно можна віднести: адміністративні (видача ліцензій, дозволів, погоджень, висновків, атестатів, сертифікатів

тощо), контрольні (проведення перевірок, інспектувань, аудитів та інших видів контролю за додержанням законодавства), адміністративно-господарські (управління та розпорядження державними коштами та майном).

За умови невеликої штатної чисельності державного органу, організації (до 50 осіб) та відсутності основних функцій з підвищеним корупційним ризиком, наприклад, в державних та комунальних закладах, які надають освітні, медичні послуги, обов'язки уповноваженої особи може виконувати призначена керівником особа, що має відповідну освіту, кваліфікацію та досвід роботи.

Також необхідно враховувати, що в зазначених державних (комунальних) організаціях рішення про покладення додаткових обов'язків на певну особу, має передувати аналіз на предмет відсутності конфлікту інтересів між відповідними повноваженнями.

Це означає, що не повинно бути розбіжності між приватним інтересом і повноваженнями певної особи, що можуть вплинути або впливають на об'єктивність ухвалених рішень. Оскільки в юридичних особах публічного права (тобто в бюджетних закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я) згідно з Законом України «Про запобігання корупції», положення щодо запобігання і врегулювання конфлікту інтересів поширюється лише на посадових осіб (тобто працівників, що наділені організаційно-розпорядчими та/або адміністративно-господарськими функціями), аби повністю та безапеляційно зняти питання конфлікту інтересів у цьому випадку, керівникам закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я потрібно визначати уповноваженими особами працівників, що не є посадовими особами. Тобто уповноваженою особою бажано визначити працівника, який не наділений адміністративно-господарськими та/або організаційно-розпорядчими функціями, що виключає можливість керувати персоналом або розпоряджатися державним і комунальним майном. Отже, уповноваженою особою з питань запобігання та виявлення корупції закладу вищої освіти у

сфері охорони здоров'я бажано визначити юрисконсульта, економіста, бухгалтера або іншого рядового працівника, який не є посадовою особою, для уникнення конфлікту інтересів [31, с 211].

При відборі претендентів на посади працівників уповноважених підрозділів перевагу слід надавати кандидатам з вищою юридичною або економічною освітою та попереднім досвідом роботи, який найближче пов'язаний зі сферою запобігання корупції (внутрішній аудит, внутрішня безпека, слідча, оперативно-розшукова діяльність тощо).

Також не може бути призначена керівником (працівником) уповноваженого підрозділу, уповноваженою особою, яка:

- досягла шістдесятип'ятирічного віку;
- в установленому законом порядку визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена;
- має судимість за вчинення умисного злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку;
- відповідно до рішення суду позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або займати відповідні посади;
- піддавалася адміністративному стягненню за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення – протягом трьох років з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили;
- має громадянство іншої держави;
- не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоду на її проведення;
- підпадає під заборону, встановлену Законом України «Про очищення влади» [30].

Щодо останніх двох пунктів (з приводу спеціальної перевірки та очищення влади), аналізуючи Закони України «Про запобігання корупції» та «Про очищення влади», встановлено: до працівників юридичних осіб публічного права (а отже до працівників державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я) названі норми не застосовуються,

тобто спеціальна перевірка та перевірка згідно з Законом України «Про очищення влади» для цих працівників не передбачена. Вважаємо, що варто в методичних рекомендаціях ці норми додатково роз'яснити, аби помилково з них не випливали обов'язки проходження спеціальної перевірки уповноваженими особами з питань запобігання та виявлення корупції, в тому числі державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я [31, с. 212].

3.3. Основні завдання, повноваження та права уповноваженої особи (підрозділу)

Основними завданнями уповноваженого підрозділу є:

1) розроблення, організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією;

2) організація роботи з оцінки корупційних ризиків у діяльності відповідального суб'єкта, підготовки заходів щодо їх усунення, внесення керівнику такого відповідального суб'єкта відповідних пропозицій;

3) надання методичної та консультаційної допомоги з питань додержання законодавства щодо запобігання корупції;

4) здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів, сприяння його врегулюванню, інформування керівника відповідального суб'єкта та Національного агентства про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання;

5) перевірка факту подання суб'єктами декларування декларацій та повідомлення Національного агентства про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному відповідно до Закону порядку;

6) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, у тому числі розгляд повідомлень про порушення вимог

Закону, у тому числі на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях (далі - юридичні особи);

7) забезпечення захисту працівників, які повідомили про порушення вимог Закону, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця відповідно до законодавства щодо захисту викривачів;

8) інформування керівника закладу, Національного агентства, інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції.

Уповноважений підрозділ відповідно до покладених на нього завдань:

1) здійснює заходи щодо запобігання та виявлення порушень вимог Закону;

2) розробляє проекти актів з питань запобігання та виявлення корупції відповідального суб'єкта;

3) організовує роботу з оцінки корупційних ризиків у діяльності відповідального суб'єкта, підготовки заходів щодо їх усунення, вносить керівнику такого відповідального суб'єкта пропозиції щодо таких заходів;

4) забезпечує підготовку антикорупційної програми відповідального суб'єкта, змін до неї, подання її на погодження та моніторинг її виконання;

5) здійснює підготовку звітів за результатами періодичного перегляду та оцінки виконання антикорупційної програми, а також надає пропозиції щодо внесення змін до антикорупційної програми за результатами такого періодичного перегляду;

6) надає структурним підрозділам та їх працівникам методичну та консультаційну допомогу з питань додержання законодавства щодо запобігання корупції;

7) вживає заходів з виявлення конфлікту інтересів та сприяє його врегулюванню, інформує керівника відповідального суб'єкта та Національне агентство про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання;

8) проводить перевірку факту подання суб'єктами декларації, які працюють у відповідальному суб'єкті (працювали або входять чи входили до складу утвореної у відповідальному суб'єкті конкурсної комісії, до складу Громадської ради доброчесності), відповідно до частини другої статті 49 Закону декларацій та повідомляє Національне агентство про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному законодавством порядку;

9) надає консультативну допомогу в заповненні декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

10) організовує роботу внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень вимог Закону, отримує та організовує розгляд повідомленої через такі канали інформації;

11) співпрацює з викривачами, забезпечує дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених Законом;

12) надає працівникам відповідального суб'єкта або особам, які проходять у них службу чи навчання або виконують певну роботу, методичну допомогу та консультацію щодо здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону та захисту викривачів, проводить внутрішні навчання з цих питань;

13) здійснює перевірку повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, отриманих через внутрішні та регулярні канали повідомлень, у терміни, передбачені Законом;

14) інформує керівника відповідального суб'єкта, Національне агентство, інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти, що можуть свідчити про вчинення корупційних або

пов'язаних з корупцією правопорушень та інших порушень вимог Закону працівниками відповідального суб'єкта;

15) у разі отримання офіційної інформації стосовно вчинення працівником відповідального суб'єкта корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, здійснює моніторинг офіційного вебпорталу «Судова влада України», Єдиного державного реєстру судових рішень з метою отримання інформації щодо результатів розгляду відповідної справи судом;

16) повідомляє у письмовій формі керівника відповідального суб'єкта про вчинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією, та інших порушень вимог Закону працівниками відповідального суб'єкта з метою забезпечення дотримання відповідальним суб'єктом вимог частин другої, четвертої та п'ятої статті 65 Закону;

17) інформує Національне агентство у разі ненаправлення кадровою службою відповідального суб'єкта завіреної в установленому порядку паперової копії розпорядчого документа про накладення дисциплінарного стягнення та інформаційної картки до розпорядчого документа про накладення (скасування розпорядчого документа про накладення) дисциплінарного стягнення на особу за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень для внесення до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

18) організовує роботу та бере участь у службовому розслідуванні, яке проводиться з метою виявлення причин та умов, що призвели до вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконання вимог Закону в інший спосіб, за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства;

19) веде облік працівників відповідального суб'єкта, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією;

20) візує проєкти наказів (розпоряджень) з основної діяльності, адміністративно-господарських питань, а також проєкти наказів (розпоряджень) з кадрових питань (особового складу) залежно від їх видів;

21) щопівроку надає Національному агентству інформацію щодо діяльності уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції та інформацію щодо уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції до 10 лютого та до 10 серпня звітного року відповідно;

22) щороку до 15 лютого року, наступного за звітним, здійснює заходи з організації подання до Національного агентства інформації, необхідної для підготовки національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики відповідно до статті 20 Закону;

23) взаємодіє з уповноваженими підрозділами (уповноваженими особами) інших відповідальних суб'єктів, Національним агентством, іншими спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції.

Уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з метою виконання покладених на нього (неї) завдань має право:

1) витребувати, відповідно до пункту 1 частини другої статті 53⁹ Закону, від інших структурних підрозділів відповідального суб'єкта документи, у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці), та робити чи отримувати їх копії;

2) викликати та опитувати осіб, дії або бездіяльність яких стосуються повідомлених викривачем фактів, у тому числі керівника, заступників керівника відповідального суб'єкта;

3) звертатися до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб;

4) виконувати інші визначені Законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав і свобод;

5) отримувати від посадових та службових осіб відповідального суб'єкта письмові пояснення з приводу обставин, що можуть свідчити про

порушення вимог Закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та інших передбачених вимог та обмежень;

6) мати доступ до документів та інформації, розпорядником яких є відповідальний суб'єкт, з урахуванням обмежень, встановлених законом;

7) брати участь та проводити для працівників відповідального суб'єкта внутрішні навчання, а також ініціювати проведення нарад з питань запобігання і виявлення корупції;

8) здійснювати контроль за дотриманням антикорупційного законодавства, у тому числі розгляд повідомлень про порушення вимог Закону, у тому числі в юридичних особах;

9) надсилати за підписом керівника відповідального суб'єкта запити до територіальних (міжрегіональних) органів, юридичних осіб, що належать до сфери управління відповідального суб'єкта, з метою отримання від них інформації та матеріалів, необхідних для виконання покладених на уповноважений підрозділ (уповноважену особу) завдань;

10) вносити подання керівнику відповідального суб'єкта про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності на виконання повноважень у сфері захисту викривачів;

11) ініціювати перед керівником відповідального суб'єкта питання проведення перевірки організації роботи із запобігання і виявлення корупції в територіальних (міжрегіональних) органах та юридичних особах, що належать до сфери управління відповідального суб'єкта;

12) проводити аналіз потенційних та наявних контрагентів відповідального суб'єкта та надавати інформацію про них керівнику відповідального суб'єкта [29].

3.4. Організація підготовки, забезпечення та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції. Взаємодія уповноваженої особи (підрозділу) з громадськістю.

Відповідно до підпункту 1 пункту 1 розділу II Типового положення до основних завдань уповноважених підрозділів належить розроблення, організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією [29].

З метою забезпечення системного здійснення заходів щодо запобігання корупції уповноваженим підрозділом розробляється та впроваджується план роботи (заходи) щодо запобігання і виявлення корупції (далі – план) терміном на один календарний рік, який є одним із основних документів для здійснення діяльності. З метою деталізації заходів, уточнення строків виконання та виконавців, з урахуванням специфіки діяльності відповідного державного органу, організації підрозділом можуть розроблятися короткострокові плани (на місяць, квартал, півріччя).

План затверджується до початку року, на який він розробляється.

У плані до кожного завдання розробляються конкретні заходи (рекомендується не менше 2-3 заходів) із зазначенням чітких строків виконання, конкретних виконавців, індикаторів виконання, очікуваного результату. Після виконання відповідного заходу в плані ставиться відмітка про виконання.

З метою розробки якісного та дієвого плану уповноваженим підрозділом має бути проведено комплексний аналіз специфіки діяльності відповідного державного органу, організації, результатів виконання попередніх заходів, характеру вчинених працівниками державного органу, організації корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, з метою вжиття заходів щодо усунення причин і умов, що їм сприяли.

З урахуванням зазначених даних до плану включаються відповідні аналітичні, організаційні, контрольні, навчальні та нормотворчі заходи із чітким формулюванням, конкретним визначенням відповідальних за виконання передбачених заходів (структурних підрозділів або осіб), чітких та зрозумілих строків їх реалізації. Обов'язковим є проведення підсумкового

узагальнення стану виконання плану, обговорення його результатів на нарадах, засіданнях колегій тощо [30].

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції», громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право:

1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів в тому числі керівництву чи уповноваженій особі (підрозділу) підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості;

2) запитувати та одержувати від підприємств, установ, організацій в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», інформацію про діяльність щодо запобігання корупції;

3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до підприємств, установ, організацій інформацію про врахування поданих пропозицій;

4) брати участь у заходах з питань запобігання корупції;

7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

9) здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Громадському об'єднанню, фізичній, юридичній особі не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, а також стосовно

основних напрямів їх діяльності. Така інформація надається в порядку, встановленому законом [2].

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Назвіть нормативно-правові акти, що регулюють утворення та діяльність уповноваженої особи (підрозділу) з питань запобігання та виявлення корупції.

2. Назвіть кваліфікаційні вимоги до уповноваженої особи або працівників підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції.

3. Назвіть основні завдання та повноваження уповноваженої особи (підрозділу) з питань запобігання та виявлення корупції.

4. Охарактеризуйте методологію розробки плану заходів щодо запобігання і виявлення корупції.

5. Визначте алгоритм взаємодії уповноваженої особи (підрозділу) з питань запобігання та виявлення корупції з громадськістю.

Тестові завдання

1. Уповноважена особа (підрозділ) з питань запобігання та виявлення корупції у вищому закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я утворюється за рішенням:

- а) НАЗК;
- б) керівника;
- в) начальника відділу кадрів;
- г) органу управління закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я .

2. Уповноваженою особою не може бути призначена особа, яка:

- а) досягла 65 річного віку, має громадянство іншої держави, не пройшла спеціальну перевірку;

б) може бути призначена будь-яка особа, яка працює на цьому підприємстві;

в) не досягла 35 річного віку, не володіє українською мовою;

г) не має вищої юридичної освіти.

3. До основних завдань уповноваженої особи (підрозділів) з питань запобігання та виявлення корупції можна віднести:

а) внутрішній контроль та аудит дотримання законодавства;

б) проведення роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення і протидії корупції;

в) заповнення декларацій посадовим особам закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я;

г) накладання штрафу за недотримання чинного антикорупційного законодавства.

4. Уповноважена особа (підрозділ) з питань запобігання та виявлення корупції з метою виконання покладених на неї повноважень має такі права:

а) проведення перевірок дотримання чинного законодавства структурними підрозділами;

б) отримувати від інших структурних підрозділів органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації інформацію і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань, а також в установленому законом порядку інформацію з обмеженим доступом або таку, що містить державну таємницю;

в) виносити догану за порушення чинного законодавства;

г) затверджує антикорупційну програму закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я .

5. Призначення керівника уповноваженого підрозділу закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я здійснюється за погодженням з:

- а) керівником органу управління;
- б) керівником уповноваженого підрозділу органу управління;
- в) не потребує погодження;
- г) НАЗК.

6. План заходів щодо запобігання і виявлення корупції розробляється терміном на:

- а) один рік;
- б) два роки;
- в) півріччя;
- г) п'ять років.

7. У плані заходів щодо запобігання і виявлення корупції до кожного завдання розробляються конкретні заходи із зазначенням:

- а) ресурсів, виконавців, строків;
- б) пріоритетності, відповідальних підрозділів, методів контролю;
- в) цільової аудиторії, контрольованого напряму діяльності, залучених осіб;
- г) чітких строків виконання, конкретних виконавців, індикаторів виконання, очікуваного результату.

8. Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції передбачено наступною статтею Закону України «Про запобігання корупції»:

- а) 22;
- б) 21;
- в) 1;
- г) 39.

9. При відборі претендентів на посади працівників уповноважених підрозділів перевагу слід надавати кандидатам:

- а) з вищою юридичною освітою;
- б) з вищою економічною освітою;
- в) що є випускниками ВНЗ системи МВС України;
- г) з вищою юридичною або економічною освітою.

10. Орієнтовний розрахунок співвідношення чисельності працівників уповноваженого підрозділу до загальної кількості працівників (в тому числі суб'єктів декларування) має складати:

- а) 1/100;
- б) 1/200;
- в) 1/300;
- г) 1/500.

Ситуаційні задачі

1. У державному закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я, що підпорядковується органу виконавчої влади, наказом керівника було визначено уповноважену особу з питань запобігання та виявлення корупції У. Керівник підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції органу виконавчої влади З., вважає, що У. було призначено незаконно, оскільки із З. його кандидатуру не погоджено. Чи права З. у цій ситуації? Відповідь обґрунтуйте.

2. Керівник підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції органу місцевого самоврядування Т. висловила невдоволення, що у комунальному закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я не створено підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції. Натомість керівник закладу Р. пояснює, що у підрозділі відсутня потреба, оскільки заклад – медичний коледж – налічує всього 50 працівників, з них всього 15 посадових осіб, одна з яких є суб'єктом декларування. Роз'ясніть, хто із зазначених посадових осіб має рацію згідно чинного законодавства.

3. Ректор державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я звернувся до уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції цього ж закладу Г. з проханням надати допомогу в заповненні декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Г. відповів, що відповідно до законодавства декларація подається особисто та самостійно, Г. не має права допомагати, і порадив ректору звернутися до служби підтримку НАЗК. Чи має рацію Г. відповідно до законодавства?

4. Громадська організація «Х» звернулася до уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я Б. з письмовою пропозицією участі в оцінці

корупційних ризиків і розробці та проведенні антикорупційних заходів у цьому медичному закладі. Б. письмово відповів, що антикорупційні заходи є внутрішньою справою медичного закладу і громадська організація не має права брати в них участь. Оцініть відповідь Б. з позицій чинного законодавства.

5. НАЗК звернулося до приватного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я із запитом щодо надання документів про проведення оцінки корупційних ризиків та здійснення антикорупційних заходів, призначення відповідальної особи за запобігання корупції. Керівник закладу відповів, що центр є юридичною особою приватного права і жодних антикорупційних заходів здійснювати не зобов'язаний, а тим паче призначати відповідальну особу за запобігання корупції. Оцініть відповідь керівника медцентру з позицій чинного законодавства.

ТЕМА 4. ПРАЦІВНИКИ ТА ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК СУБ'ЄКТИ, НА ЯКИХ ПОШИРЮЄТЬСЯ ДІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

4.1. Правовий статус працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства.

4.2. Забезпечення посадовими особами закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я вимог щодо прозорості та доступності інформації.

4.3. Правовий статус осіб, які навчаються у закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства.

4.1. Правовий статус працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства

Згідно Закону України «Про запобігання корупції» № 1700 серед суб'єктів відповідальності за порушення в сфері корупції виділяє наступні три категорії осіб:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, до яких належать службовці органів охорони здоров'я (п. 1 ст. 3);

2) посадові особи юридичних осіб публічного права, до яких відносяться посадові особи державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я (п.п. а) п. 2 ст. 3);

3) службові особи приватних юридичних осіб, а також працівники, які не є службовими особами, незалежно від форми власності закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я (п. 3 ст. 3) [2].

Отже, до суб'єктів, на яких поширюються вимоги антикорупційного законодавства, Законом № 1700 віднесені також і посадові особи державних і комунальних вищих закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

Відповідно до ч. 2 ст. 81 Цивільного кодексу України, «юридичними особами публічного права» є підприємства, установи, організації, які створені розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування [32, с. 61].

Цікавим є питання визначення кола осіб у закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я, на яких поширюється дія норм Закону України «Про запобігання корупції». Стаття 3 вищезгаданого Закону визначає перелік таких осіб, серед яких значаться «посадові особи юридичних осіб публічного права» [2]. Відповідно до абз. 3 ч. 2 ст. 81 Цивільного кодексу України, юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування [33]. Тому, бюджетні вищі навчальні заклади у сфері охорони здоров'я є юридичними особами публічного права. Питання ж полягає в тому, які працівники можуть вважатися посадовими особами в значенні Закону України «Про запобігання корупції». Оскільки на теперішній час відсутнє роз'яснення НАЗК щодо поширення Закону України «Про запобігання корупції» на коло осіб, зокрема на працівників юридичних осіб публічного права, звертаємось до роз'яснення, що стосується визначення суб'єктів, які мають обов'язок подання е-декларацій. Виходячи зі змісту ст. ст. 3 та 45 Закону України «Про запобігання корупції», посадові особи юридичних осіб публічного права є тими суб'єктами, на яких поширюється як дія Закону України «Про запобігання корупції» в цілому, так і обов'язок е-декларування зокрема [34, с. 357].

Визначальним при цьому є обсяг функцій (обов'язків) відповідного працівника. Так, адміністративно-господарські функції (обов'язки) – це

обов'язки з управління або розпорядження державним, комунальним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації забезпечення контролю за цими операціями тощо). Організаційно-розпорядчі функції (обов'язки) – це обов'язки щодо здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності. Відповідно до Роз'яснення НАЗК щодо визначення суб'єктів декларування, передбачених підпунктом «и» пункту 1 та пунктами 2, 3 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» (щодо посадових осіб юридичних осіб публічного права), суб'єктами декларування у державному чи комунальному підприємстві є керівник цього підприємства, його головний бухгалтер, члени наглядової ради (у разі її утворення), члени виконавчого та інших органів управління підприємства, передбачені його статутом. Перелік посадових осіб, визначений кодексом, не може бути змінений статутом чи рішенням підприємства. Крім того, статутом підприємства його посадовими особами можуть бути додатково визнані й інші особи, які, відповідно, будуть виступати суб'єктами декларування згідно із Законом [35].

Також зауважимо, що відповідно до ч. 5 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції», від подання е-декларацій звільняються посадові особи, перераховані в зазначеній частині цієї статті, в тому числі посадові особи закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я (крім керівників та їх заступників) [2]. Таким чином, обов'язок подавати е-декларації відповідно до чинного антикорупційного законодавства мають лише **керівники закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я та їх заступники**.

Виходячи з викладеного суб'єктами, на яких поширюється **переважна кількість** положень Закону України «Про запобігання корупції», є ті працівники закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, які займають керівні посади або відповідають за збереження майнових цінностей (**керівник закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, його заступники,**

проректори, декани факультетів, завідувачі кафедр; завідувачі лабораторій, кабінетів, спортивних залів; керівники інших структурних підрозділів закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я тощо), а суб'єктами декларування є лише керівники державних і комунальних вищих закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я та їх заступники.

Водночас, суб'єктами, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» є усі працівники закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я будь-якої форми власності відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 3 зазначеного Закону. З положень цього Закону на них поширюється лише ст. 22 вищезазначеного Закону (обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища).

Крім того, ст. 61 Закону України «Про запобігання корупції» визначає обов'язком керівника, засновників (учасників) юридичної особи забезпечувати регулярну оцінку корупційних ризиків, розроблювати та здійснювати антикорупційні заходи. Працівники юридичних осіб, в свою чергу, зобов'язані:

1) не вчиняти та не брати участі у вчиненні корупційних правопорушень, пов'язаних з діяльністю юридичної особи;

2) утримуватися від поведінки, яка може бути розціненою як готовність вчинити корупційне правопорушення, пов'язане з діяльністю юридичної особи;

3) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про випадки підбурення до вчинення корупційного правопорушення, пов'язаного з діяльністю юридичної особи;

4) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про випадки вчинення

корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень іншими працівниками юридичної особи або іншими особами;

5) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів [2].

Звертаємо увагу, що Законом не робиться виключення щодо незастосування даних норм до юридичних осіб приватного права, а тому ст. 61 вищезгаданого Закону застосовується до усіх без винятку юридичних осіб.

4.2. Забезпечення посадовими особами закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я вимог щодо прозорості та доступності інформації

Відповідно до ст. 78 Закону України «Про вищу освіту» здійснюється громадський контроль у сфері вищої освіти, який визнається правом суспільства та окремих громадян, працівників у сфері вищої освіти, осіб, які навчаються, органів громадського самоврядування, професійних спілок, організацій роботодавців та їх об'єднань, громадських організацій отримувати у встановленому законодавством порядку доступ до інформації на всіх етапах прийняття рішень у сфері вищої освіти і науки, вносити пропозиції та зауваження до них, погоджувати прийняття визначених законом рішень. Громадський контроль здійснюється громадськими об'єднаннями й окремими громадянами на принципах відкритості та прозорості.

Згідно зі ст. 79 цього Закону рішення та діяльність у сфері вищої освіти, крім інформації з обмеженим доступом, є відкритими. Інформація про процедури та результати прийняття рішень і провадження діяльності у сфері вищої освіти підлягає обов'язковому оприлюдненню на офіційних веб-сайтах та у засобах масової інформації, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб.

Обов'язковому громадському обговоренню у трудовому колективі та колективі осіб, які навчаються, підлягають бюджет закладу вищої освіти, його видатки та доходи, стан майна та порядок його використання.

Статут та інші документи закладу вищої освіти, якими регулюється порядок здійснення освітнього процесу, інформація про склад його керівних органів, а також бюджет і річний, у тому числі фінансовий, звіт повинні бути оприлюднені на офіційному веб-сайті закладу.

Заклади вищої освіти зобов'язані публікувати на своїх офіційних веб-сайтах:

- 1) кошторис на поточний рік та всі зміни до нього;
- 2) звіт про використання та надходження коштів;
- 3) інформацію щодо проведення тендерних процедур;
- 4) штатний розпис на поточний рік [36].

Крім того, відповідно до ст. 10 Закону України «Про публічні закупівлі», вищі навчальні заклади у сфері охорони здоров'я зобов'язані оприлюднювати інформацію про закупівлі на веб-порталі Уповноваженого органу. Відповідальність за повноту та достовірність інформації, що оприлюднюється на веб-порталі Уповноваженого органу, несуть голова та секретар тендерного комітету закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я або уповноважена особа (особи) [37].

Також, згідно постанови КМУ від 21.10.2015 № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних», в тому числі вищі навчальні заклади у сфері охорони здоров'я повинні оприлюднювати у формі відкритих даних визначену цією постановою інформацію, наприклад, фінансову звітність і звіти про виконання фінансових планів суб'єктів господарювання державного сектору економіки [38].

4.3. Правовий статус осіб, які навчаються у закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства.

Відповідно до ч. 1 ст. 61 Закону України «Про вищу освіту» особами, які навчаються у закладах вищої освіти, є: 1) здобувачі вищої освіти; 2) інші особи, які навчаються у закладах вищої освіти. У п. 11 ч. 1 ст. 1 цього Закону здобувачами вищої освіти визначені особи, які навчаються у закладі вищої освіти на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації. Згідно з ч. 2 ст. 61 зазначеного Закону до здобувачів вищої освіти належать, зокрема, студент – особа, зарахована до закладу вищої освіти з метою здобуття вищої освіти ступеня молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра; аспірант – особа, зарахована до закладу вищої освіти (наукової установи) для здобуття ступеня доктора філософії/доктора мистецтва; докторант – особа, зарахована або прикріплена до закладу вищої освіти (наукової установи) для здобуття ступеня доктора наук. До інших осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, відповідно до ч. 3 ст. 61 Закону, належать: слухач – особа, яка навчається на підготовчому відділенні закладу вищої освіти, або особа, яка отримує додаткові чи окремі освітні послуги, у тому числі за програмами післядипломної освіти; інтерн – особа, яка має ступінь магістра медичного або фармацевтичного спрямування і навчається з метою отримання кваліфікації лікаря або провізора певної спеціальності відповідно до переліку лікарських або провізорських спеціальностей інтернатури; лікар-резидент – особа, яка має ступінь магістра медичного спрямування, навчається виключно на відповідних клінічних кафедрах або базах резидентури з метою отримання кваліфікації лікаря певної спеціальності відповідно до переліку спеціальностей резидентури [36].

На осіб, які навчаються у закладах вищої освіти як фізичних осіб, звичайно ж не поширюються вимоги Закону України «Про запобігання корупції». Але варто пам'ятати, що вони можуть бути суб'єктами корупційних правопорушень в якості осіб, що схиляють, пропонують або

надають працівникам закладів вищої освіти (в тому числі посадовим особам) неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення певних дій на користь осіб, які навчаються.

Крім того, Закон України «Про запобігання корупції» визначає корупцію не лише як неправомірне використання посадовими особами своїх повноважень, а й як обіцянку/пропозицію чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у Законі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [6].

Так, частина перша ст. 369 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за пропозицію чи обіцянку службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. За такі дії передбачено покарання у вигляді штрафу від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк [39].

Суб'єктом даного злочину може бути будь-яка фізична особа, в тому числі й особа, яка навчається у вищому закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я. Даний злочин може мати місце, коли особа, яка навчається, пропонує, обіцяє або надає неправомірну вигоду посадовій особі навчального закладу за вчинення чи невчинення певних дій на користь особи, яка навчається. Наприклад, особа, яка навчається, прагне отримати позитивні оцінки своїх знань за результатами практичних занять, заліків, екзаменів за відсутності необхідного для цього рівня знань і надає за це викладачеві або посадовій особі, якій викладач підпорядкований, певну суму грошових коштів, що в даному випадку є неправомірною вигодою.

Дана стаття не пов'язана з правовідносинами суб'єктного складу «викладач-студент», адже викладач не є посадовою особою, оскільки не наділений адміністративно-господарськими чи організаційно-розпорядчими функціями. Однак вищевказаним взаємовідносинам типу «викладач-студент» повністю відповідає ст. 354 Кримінального кодексу України під назвою «Підкуп працівника підприємства, установи чи організації», адже викладач є якраз працівником підприємства, установи чи організації. Частина перша цієї статті визначає, що кримінальній відповідальності підлягає пропозиція чи обіцянка працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи. Дане діяння карається штрафом від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до ста годин, або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк. Наприклад, студенту, який пропустив заняття з неповажної причини, потрібна довідка про те, що причина ніби то була поважною. Він домовляється з інспектором деканату і отримує таку довідку за певну суму грошових коштів [39].

Хочемо зазначити, що діяння, передбачені ст. 354 Кримінального кодексу України за чинним законодавством України вважаються корупційними, адже передбачають протиправне використання особами своїх трудових прав і обов'язків для отримання в кінцевому підсумку неправомірної вигоди, що справедливо вважається корупцією. тому може вважатися корупцією в широкому сенсі цього поняття.

Звертаємо увагу, що особа, яка навчається у вищому навчальному закладі, звільняється від кримінальної відповідальності в тому числі за ст. 354 та ст. 369 Кримінального кодексу України, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу та активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку [39].

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Назвіть працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, на яких поширюються вимоги Закону України «Про запобігання корупції».
2. Назвіть суб'єктів декларування в закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я.
3. В яких випадках студент може бути суб'єктом корупційного правопорушення?
4. Охарактеризуйте вимоги щодо прозорості та доступності інформації, які мають забезпечуватися посадовими особами закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.
5. Назвіть склади злочинів, суб'єктами яких можуть бути студенти або інші особи, які навчаються в закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

Тестові завдання

1. Хто з наведеного переліку працівників закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я не є посадовою особою за Законом України «Про запобігання корупції»:
  - а) проректор з навчальної роботи;
  - б) ректор;

- в) завідувачка кафебри;
- г) старший викладач.

2. До суб'єкта декларування належить:

- а) проректор з наукової роботи закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я ;
- б) завідувач лабораторії;
- в) завідувач кафебри;
- г) завідувач бібліотеки.

3. Юридична особа публічного права створюється:

- а) за рішенням органу державної влади або місцевого самоврядування;
- б) за рішенням органу державної влади;
- в) за рішенням органу місцевого самоврядування;
- г) за рішенням зборів громадян, прийнятому у публічному місці.

4. Корупційний злочин, суб'єктом кримінальної відповідальності за яким може бути студент, передбачений наступною статтею Кримінального кодексу України:

- а) 368-5;
- б) 368;
- в) 369;
- г) 151.

5. До осіб, які навчаються в закладах вищої освіти в сфері охорони здоров'я, не належать:

- а) інтерни;
- б) студенти;
- в) слухачі;
- г) клінічні ординатори.

6. Обов'язок щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів не стосується:

- а) доцента ЗВО;
- б) ректора;
- в) проректора;
- г) жодного працівника ЗВО.

7. Обмеження щодо спільної роботи близьких осіб не стосується:

- а) доцента ЗВО;
- б) ректора;
- в) проректора;
- г) жодного працівника ЗВО.

8. Обмеження щодо прийняття подарунків не стосується:

- а) доцента ЗВО;
- б) ректора;
- в) проректора;
- г) жодного працівника ЗВО.

9. Заклад вищої освіти в сфері охорони здоров'я не зобов'язаний опубліковувати на офіційному веб-сайті наступний документ:

- а) контракт з ректором;
- б) штатний розпис;
- в) кошторис на поточний рік та всі зміни до нього;
- г) інформацію щодо проведення тендерних процедур.

10. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища поширюється на:

- а) усіх працівників ЗВО;
- б) науково-педагогічних працівників;

- в) адміністративних працівників;
- г) працівників допоміжних служб.

Ситуаційні задачі

1. Керівник уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції органу місцевого самоврядування Л. звернувся до керівника комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я із запитом щодо дотримання вимог прозорості використання лікарських засобів та інших виробів медичного призначення клінічною базою закладу. Керівник закладу звернувся за консультацією до уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції щодо написання відповіді. Яким чином потрібно відповісти?

2. Управління ДСР було складено протокол на заступника ректора державного вищого закладу у сфері охорони здоров'я Ф. по факту неподання ним щорічної декларації. У своїх поясненнях Ф. вказав, що не подав декларацію через те, що не є суб'єктом декларування. Працівники ДЗЕ стверджували, що Ф. повинен був подати декларацію, оскільки є посадовою особою юридичної особи публічного права. Вирішіть спір.

3. Студенти написали скарги до місцевої прокуратури щодо вимагання неправомірної вигоди одним з викладачів – доцентом кафедри – за виставлення ним позитивних екзаменаційних оцінок. Вважаючи викладача посадовою особою, працівники прокуратури внесли до ЄРДР відповідний запис за ст. 368 Кримінального кодексу України. Чи є викладач, – доцент кафедри, – посадовою особою? Відповідь обґрунтуйте.

4. Завідувач аспірантури державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я отримував готівкові кошти від аспірантів за отримання ними відмінних оцінок за складання кандидатських іспитів у присутності

секретаря атестаційної комісії. Що має зробити секретар атестаційної комісії відповідно до антикорупційного законодавства? Чи порушили дані працівники норми Закону України «Про запобігання корупції»?

5. Один з працівників державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я К., не маючи на це медичних показань, звернувся до керівника структурного підрозділу закладу – університетської клініки – Л. з пропозицією надати йому листок непрацездатності на 1 місяць за певну суму коштів. Л. погодився, але попросив К. не надавати кошти йому особисто, а перерахувати їх на рахунок благодійного фонду. Чи є К. та Л. суб'єктами корупційних правопорушень зважаючи на те, що К. не є посадовою особою, а Л. відмовився від коштів на користь благодійного фонду. Відповідь обґрунтуйте.

ТЕМА 5. ПРАВИЛА ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

5.1. Додержання вимог закону та етичних норм поведінки як передумова запобігання корупції.

5.2. Міжнародні та національні стандарти професійної етики медичних та фармацевтичних працівників.

5.3. Правила етичної поведінки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції».

5.1. Додержання вимог закону та етичних норм поведінки як передумова запобігання корупції

Соціальні норми суспільства регулюють суспільні відносини. До таких належать звичаєві, традиційні, морально-етичні, а також правові норми. Законодавством є сукупність усіх нормативно-правових актів в державі.

Дотримання норм законодавства забезпечує режим законності і правопорядку в державі, що в свою чергу означає виконання правових норм всіма членами суспільства, органами державної влади та місцевого самоврядування. Етика – це система принципів і норм (правил) поведінки, визначений ними порядок дій та взаємин у суспільних (в т.ч. трудових) відносинах, що являють собою сукупність найбільш придатних, глибоко усвідомлених і конкретизованих стандартів і є нормами загальнолюдської моралі.

Етика та юридична відповідальність – діалектично взаємопов'язані та нерозривні категорії, бо будь-яке правопорушення є водночас порушенням етики, а значить – аморальним вчинком.

Основними загальноетичними принципами є:

- порядність (нездатність на погані, нечесні або аморальні вчинки);
- чесність (усі члени соціальної спільноти повинні вважати нормою чесне та сумлінне відношення до виконання своїх обов'язків);

- співчуття (це вміння розуміти і розділяти негативні емоції іншої людини, що виникли перед обличчям життєвих труднощів);
- ввічливість (усі члени соціальної спільноти повинні бути чемними та ввічливими при спілкуванні з іншими, проявляти делікатність, тактовність, терплячість, коректність та повагу до оточуючих, бути готовими знайти компроміс і вислухати протилежні точки зору);
- відповідальність і вірність прийнятим зобов'язанням;
- милосердя (діяльне прагнення допомогти кожному, хто має в цьому потребу);
- повага до прав, гідності особистості (відносини між учасниками суспільних відносин будуються на основі взаємоповаги, довіри, взаєморозуміння, терпіння один до одного, толерантності. Будь-який член соціальної спільноти не повинен допускати будь-яких форм приниження гідності, фізичного чи психологічного насилля).

Українські та міжнародні експерти прийшли до висновків, що на цей момент, корупція в Україні є найважливішою проблемою, або навіть однією з головних загроз розвитку нормального суспільства. Тобто суспільства, котре живе дотримуючись норм моралі, не сприймає корупції. Знайти вирішення економічних, соціальних, політичних проблем принципово неможливо в умовах корумпованості всіх ланок влади.

Наслідки від корумпованих дій не тільки перешкоджають розвитку суспільства, а являють собою загрозу інтересам національної безпеки в країні. Найбільшою проблемою корумпованих стосунків є те, що ці відносини почали сприймати в суспільстві як норму, хоча більшість громадян висловлює думку, що подібне явище є небезпечним.

В суспільстві, яке дотримується норм моралі та спрямоване на досягнення загального добра, корупційні відносини є руйнівними для суспільства, є моральним злом, яке підлягає засудженню [40].

Тому, суспільство, в якому дотримано усіх норм законодавства та етики є саме по собі антикорупційним. Спільнотою, якою засуджується

корупція на моральному рівні, не можуть підтримуватися споконвічні корупційні традиції. Але таке суспільство є ідеальним і у чистому вигляді не існує. Однак, до ідеалу варто прагнути. Та для цього необхідно створити належні умови, за яких займатися корупційною діяльністю немає ніякого сенсу. Наприклад, у закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я до таких умов належить підвищення заробітної плати працівників; проведення заходів з правової, в тому числі антикорупційної освіти з працівниками й особами, які навчаються. При цьому моральне виховання має трансформуватися у правове. А для цього варто на локальному рівні приймати етичні кодекси, інші документи етичного характеру.

Зокрема, в тому числі і з цією метою в навчальних закладах у сфері охорони здоров'я створюються та діють наглядові ради. Керівники закладів обираються за конкурсом, вони повинні мати значні правові компетенції, а з 2022 р. – обов'язково управлінську освіту.

5.2. Міжнародні та національні стандарти професійної етики медичних та фармацевтичних працівників

Основні міжнародні стандарти професійної етики медичних та фармацевтичних працівників закріплено у наступних міжнародно-правових актах:

Женевська декларація, прийнята 2-ою Генеральною асамблеєю ВМА, вересень 1948 р., зі змінами;

Міжнародний кодекс медичної етики, прийнятий 3-ою Генеральною асамблеєю ВМА, жовтень 1949 р., зі змінами;

Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я, прийняті 17-ою Всесвітньою медичною асамблеєю, жовтень 1963 р.;

Декларація про незалежність і професійну свободу лікаря, прийнята 38-ою Всесвітньою медичною асамблеєю, жовтень 1986 р.;

Лісабонська декларація стосовно прав пацієнта, прийнята 34-ою Всесвітньою медичною асамблеєю, вересень/жовтень 1981 р.

Так, Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я передбачає, що повинна бути гарантована моральна, економічна і професійна незалежність лікаря [41]. Женевська декларація передбачає клятву лікаря, в якій зокрема зазначається про обов'язки лікарів присвятити своє життя служінню в ім'я людини; сумлінно і гідно виконувати свій професійний обов'язок; всіма доступними засобами стверджувати чесні і благородні традиції професії лікаря; зважаючи ні на що, стверджувати життя людини з самого початку як найвищу цінність і не використовувати свої знання лікаря проти законів гуманності [42]. Відповідно до Міжнародного кодексу медичної етики, неетичними вважаються наступні види діяльності:

- самореклама лікаря, крім тих випадків, коли це дозволено законом даної держави і Кодексом етики Національної медичної асоціації;
- оплата або отримання будь-якої винагороди тільки за передачу чиїх-небудь рекомендацій або тільки за надання пацієнту направлень і рекомендацій будь-якого характеру [43].

Національними стандартами професійної етики медичних та фармацевтичних працівників є наступні нормативно-правові акти:

- клятва лікаря (провізора), затверджена Указом Президента України від 15.06.1992 р. № 349;
- типові положення про комісії з питань етики при лікувально-профілактичних закладах, у яких проводять клінічні випробування, затверджене наказом МОЗ України від 23.09.2009 р. № 690;
- порядок проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань, затверджений наказом МОЗ України від 23.09.2009 р. № 690.

До національних стандартів професійної етики медичних та фармацевтичних працівників належить і Етичний кодекс лікаря України, що

прийнято та підписано на Всеукраїнському з'їзді лікарських організацій та Х З'їзді Всеукраїнського лікарського товариства в м. Євпаторії 27 вересня 2009 року, однак даний кодекс не є нормативно-правовим актом.

Так, відповідно до клятви лікаря, лікар зобов'язаний, в тому числі, незмінно керуватися у своїх діях і помислах принципами загальнолюдської моралі, бути безкорисним і чуйним до хворих, визнавати свої помилки, гідно продовжувати благородні традиції світової медицини; додержувати правил професійної етики, не приховувати правди, якщо це не зашкодить хворому [44].

Вивчення наведених стандартів професійної етики у навчальних закладах у сфері охорони здоров'я спрямоване на формування стійких моральних, у тому числі антикорупційних, установок у правосвідомості майбутніх фахівців з медицини та фармації.

5.3. Правила етичної поведінки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»

Про правила етичної поведінки йдеться, перш за все, у загальних приписах п. 3 та 3¹ ст. 58 Закону України «Про вищу освіту». Зокрема, у п. 3 встановлений обов'язок науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників дотримуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, а п. 3¹ вимагає дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти. Таким правилам присвячено також розділ VI Закону України «Про запобігання корупції». Зокрема, у ст. 37 зазначено, що загальні вимоги до поведінки, в тому числі для посадових осіб юридичних осіб публічного права, до яких належать і посадові особи державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, а також підстави і порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог визначаються

Законом України «Про запобігання корупції», і такі приписи є основою для кодексів чи стандартів професійної етики [2].

Міністерство охорони здоров'я України, інші органи державної влади, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади у сфері охорони здоров'я, у випадку необхідності розробляють та забезпечують виконання галузевих кодексів чи стандартів етичної поведінки працівників таких навчальних закладів.

Посадові особи закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я під час виконання своїх посадових обов'язків зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загальновизнаних етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими.

До правил етичної поведінки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» належать наступні правила поведінки посадових осіб закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я:

– пріоритет інтересів – запроваджуючи державні функції з підготовки кваліфікованих кадрів для сфери охорони здоров'я, діють виключно в інтересах осіб, які навчаються та громадян України, наділених конституційним правом на охорону здоров'я, оскільки життя і здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю, а утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави;

– політична нейтральність – уникнення демонстрації у будь-якому вигляді власних політичних переконань або поглядів, невикористання посадових повноважень в інтересах політичних партій чи їх осередків або окремих політиків;

– неупередженість – неупереджена діяльність, незважаючи на приватні інтереси, особисте ставлення до будь-яких осіб, на свої політичні, ідеологічні, релігійні або інші особисті погляди чи переконання;

– компетентність і ефективність – сумлінне, компетентне, вчасне, результативне та відповідальне виконання службових повноважень і професійних обов'язків, рішень і доручень органів та осіб, яким вони

підпорядковані, підзвітні або підконтрольні, не допускаючи зловживань і неефективного використання державної та комунальної власності;

– нерозголошення інформації – не розголошувати і не використовувати в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, встановлених законом;

– утримання від виконання незаконних рішень чи доручень – посадові особи закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, незважаючи на приватні інтереси, утримуються від виконання рішень чи доручень керівництва, якщо вони суперечать закону [2].

Щодо останнього зазначимо, що посадові особи закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я самостійно оцінюють правомірність наданих керівництвом рішень чи доручень та можливу шкоду, що буде завдана у разі виконання таких рішень чи доручень. У разі отримання для виконання рішень чи доручень, які посадові особи закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я вважають незаконними або такими, що становлять загрозу охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, юридичних осіб, державним або суспільним інтересам, вони повинні негайно в письмовій формі повідомити про це керівника навчального закладу, в якому вони працюють, а якщо такі доручення отримав керівник закладу, він має повідомити орган управління [2].

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Назвіть основні загальноетичні принципи.
2. Назвіть основні міжнародні та національні стандарти професійної етики медичних та фармацевтичних працівників.
3. Назвіть правила етичної поведінки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції».

4. Чи можуть посадові особи юридичних осіб публічного права проводити передвиборчу агітацію за окремих політиків чи політичні партії? Відповідь обґрунтуйте.

5. Розкрийте алгоритм дій посадових осіб закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я у разі отримання ними для виконання незаконних рішень чи доручень.

Тестові завдання

1. Який міжнародний акт передбачає, що повинна бути гарантована моральна, економічна і професійна незалежність лікаря:

а) Женевська декларація, прийнята 2-ою Генеральною асамблеєю ВМА, вересень 1948 року, зі змінами;

б) Міжнародний кодекс медичної етики, прийнятий 3-ою Генеральною асамблеєю ВМА, жовтень 1949 року, зі змінами;

в) Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я, прийняті 17-ою Всесвітньою медичною асамблеєю, жовтень 1963 року;

г) Декларація про незалежність і професійну свободу лікаря, прийнята 38-ою Всесвітньою медичною асамблеєю, жовтень 1986 року.

2. Який міжнародний акт передбачає клятву лікаря, в якій зокрема зазначається про обов'язки лікарів присвятити своє життя служінню в ім'я людини:

а) Женевська декларація, прийнята 2-ою Генеральною асамблеєю ВМА, вересень 1948 року, зі змінами;

б) Міжнародний кодекс медичної етики, прийнятий 3-ою Генеральною асамблеєю ВМА, жовтень 1949 року, зі змінами;

в) Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я, прийняті 17-ою Всесвітньою медичною асамблеєю, жовтень 1963 року;

г) Декларація про незалежність і професійну свободу лікаря, прийнята 38-ою Всесвітньою медичною асамблеєю, жовтень 1986 року.

3. За яким міжнародним актом неетичним вважається оплата або отримання будь-якої винагороди тільки за передачу чиїх-небудь рекомендацій або тільки за надання пацієнту направлень і рекомендацій будь-якого характеру:

а) Женевська декларація, прийнята 2-ою Генеральною асамблеєю ВМА, вересень 1948 року, зі змінами;

б) Міжнародний кодекс медичної етики, прийнятий 3-ою Генеральною асамблеєю ВМА, жовтень 1949 року, зі змінами;

в) Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я, прийняті 17-ою Всесвітньою медичною асамблеєю, жовтень 1963 року;

г) Декларація про незалежність і професійну свободу лікаря, прийнята 38-ою Всесвітньою медичною асамблеєю, жовтень 1986 року.

4. Клятва лікаря затверджена:

а) Указом Президента України;

б) Постановою Верховної Ради України;

в) Постановою Кабінету Міністрів України;

г) наказом МОЗ України.

5. Типове положення про комісії з питань етики при лікувально-профілактичних закладах, у яких проводять клінічні випробування, затверджено:

а) Указом Президента України;

б) Постановою Верховної ради України;

в) Постановою Кабінету Міністрів України;

г) наказом МОЗ України.

6. Правилам етичної поведінки присвячено наступний розділ Закону України «Про запобігання корупції»:

- а) розділ III;
- б) розділ V;
- в) розділ VI;
- г)) розділ VII.

7. До правил етичної поведінки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» не належать наступне правило:

- а) пріоритет інтересів;
- б) політична нейтральність;
- в) нерозголошення інформації;
- г) чесність і порядність.

8. У випадках виявлення порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» щодо етичної поведінки у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави, НАЗК:

- а) вносить керівнику припис щодо усунення порушень законодавства;
- б) відкриває провадження щодо порушення;
- в) організовує перевірку щодо порушення;
- г) звільняє особу, яка допустила порушення.

9. Порядність як етичний принцип означає:

- а) діяльне прагнення допомогти кожному, хто має в цьому потребу;
- б) вміння розуміти і розділяти негативні емоції іншої людини, що виникли перед обличчям життєвих труднощів;
- в) нездатність на погані, нечесні або аморальні вчинки;
- г) всі перелічені варіанти.

10. Милосердя як етичний принцип означає:

- а) діяльне прагнення допомогти кожному, хто має в цьому потребу;
- б) вміння розуміти і розділяти негативні емоції іншої людини, що виникли перед обличчям життєвих труднощів;
- в) нездатність на погані, нечесні або аморальні вчинки;
- г) всі перелічені варіанти.

Ситуаційні задачі

1. Особа Н., будучи керівником державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, систематично позбавляла премії особу Р., бо мала неприязне ставлення до особи Р. на фоні релігійної нетерпимості. Чи вбачаються в діях особи Н. порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»? Якщо вбачаються, то порушення яких саме норм?

2. Особа Ф., працюючи деканом державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я постійно проводила агітацію серед працівників деканату та студентів факультету щодо підтримки політичної партії «Х». До працівників і студентів, які не підтримували партію «Х» особа Ф. ставилася неприязно й агресивно. Які норми згідно Закону України «Про запобігання корупції» були порушені особою Ф.?

3. Уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я шляхом моніторингу виявила порушення керівником закладу К. вимог антикорупційного законодавства, а саме вимог фінансового контролю – неподання щорічної е-декларації. Уповноважена особа повідомила про це керівника закладу К. щодо необхідності повідомити про неподання декларації НАЗК. Керівник закладу заборонив уповноваженій особі повідомляти НАЗК стосовно неподання ним декларації. Які дії повинна зробити уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції –

порушити закон чи не виконати наказ керівника? На яку норму Закону «Про запобігання корупції» може послатися уповноважена особа?

4. До ректора державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я О. під час президентських виборів надійшла пропозиція виступити з агітаційною промовою за одного з кандидатів перед трудовим колективом великого заводу. Дайте пораду О., яке рішення йому прийняти відповідно до чинного законодавства.

5. Професор кафедри кардіології державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я С. у своєму спілкуванні зі студентами – майбутніми інтернами – постійно наголошував, що він є найкращим кардіологом у місті та області. Також він спілкується з іншим найкращими вузькими спеціалістами та в разі необхідності може за певні кошти надати свої рекомендації щодо проходження інтернатури. Чи порушує С. етичні стандарти? Відповідь обґрунтуйте.

ТЕМА 6. СЛУЖБОВІ ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ ТА ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

6.1. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища та одержання подарунків.

6.2. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведження з ними

6.1. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища та одержання подарунків

Працівникам закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах.

Посадовим особам закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Посадові особи вищих державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я можуть приймати подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох

прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки [2].

Вищезгадане обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- 1) даруються близькими особами;
- 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Подарунки, які одержані посадовими особами вищих державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я як подарунки цим закладам є відповідно державною або комунальною власністю і передаються даним закладам у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Рішення, прийняте посадовою особою вищого державного чи комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів, і на ці рішення поширюються правила щодо незаконних актів та правочинів [2].

6.2. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними

Посадові особи вищих державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;

4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу управління, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Якщо посадова особа вищого державного чи комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника цього закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я [2].

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником вищого державного чи комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в державному чи комунальному закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

У випадку в особи сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до територіального органу Національного агентства, який надає відповідне роз'яснення [2]. До утворення територіальних органів, можна звернутися безпосередньо до НАЗК.

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Які подарунки мають право отримувати посадові особи державних чи комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я? Відповідь обґрунтуйте.

2. Які подарунки посадовим особам державних чи комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я отримувати заборонено законом? Які є винятки з цього правила?

3. Назвіть алгоритм дій посадової особи в разі у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка.

4. В чому, відповідно чинного законодавства, полягає різниця між неправомірною вигодою та подарунком?

Тестові завдання

1. Визначте, які з названих обмежень не поширюються на посадових осіб державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я :

а) обмеження спільної роботи близьких осіб;

б) обмеження щодо отримання подарунків;

в) обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;

г) обмеження, встановлені Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

2. Визначте вартість подарунку, яку заборонено приймати посадовим особам:

а) більше одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не

більше двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки;

б) більше одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що встановлений на день прийняття подарунка, одноразово;

в) сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не більше двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки;

г) більше двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, що встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не більш трьох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

3. Обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

а) даруються близькими особами;

б) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги;

в) загальнодоступними виграшами, призами, преміями, бонусами;

г) правильні всі варіанти.

4. До заборон для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування щодо одержання подарунків, належить:

а) приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність;

б) одержувати подарунки від особи, яка перебуває у підпорядкуванні такої особи;

в) одержувати подарунки від близьких осіб

г) одержувати подарунки як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

5. Вкажіть алгоритм дій посадової особи державного чи комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, прийняття якого заборонено законом:

а) відмовитися від пропозиції; за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; залучити свідків; письмово повідомити про пропозицію керівника та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;

б) прийняти вигоду або подарунок; ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; повідомити про це керівника та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;

в) прийняти вигоду або подарунок; за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; залучити свідків; передати його спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції;

г) відмовитися від пропозиції без повідомлення будь-яких суб'єктів, попередити особу, яка зробила пропозицію, про можливу відповідальність.

6. У випадку в особи сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до:

а) НАЗК;

б) територіального органу НАЗК;

в) НАБУ;

г) ДБР.

7. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається:

а) акт;

б) опис;

в) звіт;

г) протокол.

9. Документ про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка, підписує:

а) особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я ;

б) особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок;

в) безпосереднім керівником особи, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок;

г) керівником відповідного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

10. Посадова особа державного чи комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, яка виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, зобов'язана повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника цього навчального закладу:

а) протягом одного робочого дня;

б) невідкладно;

в) невідкладно, але не пізніше наступного дня;

г) протягом однієї доби.

Ситуаційні задачі

1. Особа К. працює у державному закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я головним бухгалтером та є посадовою особою юридичної особи публічного права. На день народження на роботі їй подарували:

– підлеглі – картину вартістю 3000 грн;

– чоловік – річний абонемент на відвідування фітнес-клубу вартістю 12000 грн;

– ректор – вазу вартістю 850 грн.

Які подарунки особа К. може прийняти, додержуючись вимог Закону України «Про запобігання корупції»? Відповідь обґрунтуйте.

2. Особа П., яка працює директором комунального медичного коледжу та є посадовою особою, на яку поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», у своєму службовому кабінеті виявила подарунок. Які дії повинна виконати особа П. згідно Закону України «Про запобігання корупції»?

3. Особа В., працюючи заступником директора комунального медичного коледжу, що є посадовою особою, маючи службовий автомобіль, надав його своїй дружині для її особистого користування. Чи вбачаються в діях особи В. ознаки порушень Закону України «Про запобігання корупції»?

Відповідь обґрунтуйте.

4. Завідувач фармацевтичним відділенням у комунальному медичному коледжі систематично та настирливо демонструє студентам товарний знак певної фармацевтичної компанії і рекомендує їм радити своїм рідним, близьким, друзям і знайомим особам користуватися лікарськими засобами її виробництва, мотивуючи це їх високою якістю, ефективністю та майже гарантованим позитивним результатом лікування.

Чи є такі дії правопорушенням відповідно до чинного законодавства?

5. Власник діагностичної фірми, що мав намір орендувати приміщення у комунальному навчальному медичному коледжі, подарував директору даного навчального закладу пляшку віскі вартістю 1200 гривень. Через кілька днів керівник закладу підписав лист-згоду на надання в оренду приміщення даному орендарю. Чи мало місце порушення антикорупційного законодавства? Відповідь обґрунтуйте.

ТЕМА 7. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ВІДПОВІДНО ДО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

7.1. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

7.2. Контроль та перевірка декларацій.

7.3. Додаткові заходи здійснення фінансового контролю.

7.1. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

З посадових осіб державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я обов'язок подавати декларації поширюється лише на керівників (ректорів) закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я та їх заступників. на керівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня.

Посадові особи державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

Посадові особи державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями.

Посадові особи державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, які припинили діяльність, зобов'язані наступного року після припинення діяльності подавати в установленому частиною першою

цієї статті порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік [2].

Претенденти на призначення посадовими особами державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я до призначення або обрання на відповідну посаду, подають в установленому Законом України «Про запобігання корупції» порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функції держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

Упродовж семи днів після подання декларації суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію, але не більше трьох разів.

У разі притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання, несвоєчасне подання декларації або в разі виявлення у ній недостовірних відомостей суб'єкт декларування зобов'язаний подати відповідну декларацію з достовірними відомостями.

Національним агентством з питань запобігання корупції було підготовлено Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю, затверджене рішенням НАЗК від 11 серпня 2016 р. № 3 (із актуальними змінами). В даному роз'ясненні містяться питання щодо заповнення електронних декларацій, що виникають найчастіше, а також відповіді на них [45].

Ідентифікація суб'єктів декларування на офіційному веб-сайті Національного агентства при поданні декларацій здійснюється за допомогою кваліфікованого електронного підпису, що функціонує відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги». З метою отримання кваліфікованого електронного підпису суб'єктам декларування необхідно звернутися до одного з акредитованих центрів сертифікації ключів, які сумісні з програмним забезпеченням Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. До таких центрів, як приклад, належить: акредитований

центр сертифікації ключів інформаційно-довідкового департаменту ДФС; акредитований центр сертифікації ключів публічного акціонерного товариства «УкрСиббанк», акредитований центр сертифікації ключів публічного акціонерного товариства «Комерційний банк «Приватбанк» та інші.

Дуже важливо знати строк дії кваліфікованого електронного підпису та вчасно його оновлювати.

7.2. Контроль та перевірка декларацій

Національне агентство, а також інші, визначені законодавством суб'єкти, проводять щодо декларацій, поданих суб'єктами декларування, такі види контролю:

- 1) щодо своєчасності подання;
- 2) щодо правильності та повноти заповнення;
- 3) логічний та арифметичний контроль;
- 4) повна перевірка декларацій [2].

Порядок проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування затверджено рішенням НАЗК від 10.02.2017 № 56, яким регламентовано вищезазначені види контролю.

Національне агентство здійснює контроль щодо своєчасності подання декларацій на підставі:

- 1) повідомлень, що надходять від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, а також юридичних осіб публічного права, які у встановленому Національним агентством порядку відповідно до статті 49 Закону перевіряють факт подання декларацій суб'єктами декларування, які в них працюють (працювали);
- 2) інформації, що надходить до Національного агентства від осіб, які надають допомогу щодо запобігання і протидії корупції (викривачів),

стосовно можливого факту неподання або несвоєчасного подання декларації суб'єктом декларування;

3) інформації, що оприлюднюється у засобах масової інформації, у мережі Інтернет та вказує на можливий факт неподання або несвоєчасного подання декларації суб'єктом декларування;

4) самостійного виявлення Національним агентством факту неподання або несвоєчасного подання декларації суб'єктом декларування відповідно до даних Реєстру;

5) інформації, що надходить до Національного агентства від правоохоронних органів;

6) інформації, що надходить до Національного агентства від громадських об'єднань, їх членів або уповноважених представників [46].

Уповноважені особи з питань запобігання та виявлення корупції державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони зобов'язані перевіряти факт подання суб'єктами декларування, які в них працюють, відповідно до Закону декларацій та повідомляти Національне агентство про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному ним порядку. Порядок перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій затверджено рішенням НАЗК від 06.09.2016 р. № 19 (з актуальними змінами). Відповідно до вищевказаного Порядку, відповідальний підрозділ (особа) відповідного державного чи комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, а також Національне агентство у випадках, визначених Законом, перевіряє факт подання декларацій у такі строки:

1) щорічні декларації суб'єктів декларування – протягом 10 робочих днів з граничної дати подання таких декларацій;

2) декларації суб'єктів декларування, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, –

упродовж п'яти робочих днів з дня такого припинення; якщо припинення зазначеної діяльності відбулося з ініціативи керівника органу, в якому працював суб'єкт декларування, – упродовж п'яти робочих днів після спливання строку у двадцять робочих днів з дня, коли суб'єкт декларування дізнався чи повинен був дізнатися про таке припинення;

3) декларації суб'єктів декларування, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, – протягом 10 робочих днів з граничної дати подання таких декларацій наступного за звітним року, у якому було припинено таку діяльність;

4) декларації суб'єктів декларування, які є особами, що претендують на зайняття посад посадових осіб державних і комунальних вищих навчальних закладів у сфері охорони – до призначення або обрання особи на посаду.

Якщо за результатами контролю встановлено, що суб'єкт декларування не подав декларацію, Національне агентство письмово повідомляє такого суб'єкта про факт неподання декларації, і суб'єкт декларування повинен протягом десяти днів з дня отримання такого повідомлення подати декларацію в порядку, визначеному частиною першою статті 45 Закону.

Одночасно Національне агентство письмово повідомляє про факт неподання декларації спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, а також керівнику державного чи комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я про факт неподання декларації відповідним суб'єктом декларування [47].

Контроль щодо правильності та повноти заповнення декларацій проводиться автоматично засобами програмного забезпечення Реєстру під час подання декларації відповідно до форми декларації, затвердженої рішенням Національного агентства від 10 червня 2016 р. № 3, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 15 липня 2016 р. за № 960/29090, та Технічних вимог до полів форми декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Форми повідомлення про суттєві зміни в майновому стані суб'єкта декларування,

затверджених рішенням Національного агентства від 10 червня 2016 року № 4.

Логічний та арифметичний контроль декларації, що проводиться автоматично за допомогою ІТС ЛАК ЄДРДО, здійснюється згідно із затвердженими Національним агентством правилами (далі – Правила логічного та арифметичного контролю) та їхніми ваговими коефіцієнтами і містить такі складові:

- 1) контроль відомостей декларації;
- 2) контроль відповідності відомостей декларації відомостям реєстрів та баз даних.

Повна перевірка декларації полягає у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірці на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення і може здійснюватися у період здійснення суб'єктом декларування діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також протягом трьох років після припинення такої діяльності.

Обов'язковій повній перевірці підлягають декларації осіб, які є керівниками чи заступниками керівників державних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, призначення яких здійснюється державними органами.

Обов'язковій повній перевірці також підлягають декларації, подані іншими суб'єктами декларування, у разі виявлення у них невідповідностей за результатами логічного та арифметичного контролю.

Національне агентство проводить повну перевірку декларації, а також самостійно проводить повну перевірку інформації, яка підлягає відображенню в декларації, щодо членів сім'ї суб'єкта декларування у випадках, коли член сім'ї відмовив у наданні інформації для декларування.

Національне агентство проводить перевірку декларації на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, із засобів масової

інформації та інших джерел, про можливе відображення у декларації недостовірних відомостей.

Під час повної перевірки декларацій Національне агентство використовує такі джерела інформації:

1) відомості, отримані з реєстрів, баз даних, інших інформаційно-телекомунікаційних систем державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, а також відомості з реєстрів, баз даних іноземних держав, що можуть містити інформацію, яка має відобразитись у декларації;

2) відомості, надані суб'єктом декларування, стосовно якого проводиться перевірка, з власної ініціативи чи за запитом Національного агентства щодо документального підтвердження або пояснення зазначених у декларації відомостей;

3) відомості, що надходять (отримані) від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань, а також від державних та інших компетентних органів влади іноземних держав;

4) відомості із засобів масової інформації, мережі Інтернет, які стосуються конкретного суб'єкта декларування та містять фактичні дані, що можуть бути перевірені.

У разі необхідності з метою здійснення повної перевірки декларації Національне агентство має право направляти запити про надання документів чи інформації до державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань.

Повна перевірка декларації за цим Порядком здійснюється упродовж 60 календарних днів з дня прийняття Рішення про проведення перевірки.

У разі встановлення за результатами повної перевірки декларації відображення у декларації недостовірних відомостей Національне агентство письмово повідомляє про це керівника відповідного державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх апарату, юридичної особи публічного права, в якому працює відповідний суб'єкт декларування, та спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

За результатами проведення повної перевірки декларації Національним агентством приймається рішення про результати здійснення повної перевірки декларації.

Рішення про проведення повної перевірки декларації розміщується протягом трьох робочих днів з моменту його прийняття на веб-сайті Національного агентства, за винятком відомостей щодо реєстраційного номера облікової картки платника податків або серії та номера паспорта громадянина України, місця проживання, дати народження фізичних осіб, щодо яких зазначається інформація в декларації, місцезнаходження об'єктів, які наводяться в декларації (крім області, району, населеного пункту, де знаходиться об'єкт), що є інформацією з обмеженим доступом [46].

7.3. Додаткові заходи здійснення фінансового контролю

У разі відкриття суб'єктом декларування або членом його сім'ї валютного рахунка в установі банку-нерезидента відповідний суб'єкт декларування зобов'язаний у десятиденний строк письмово повідомити про це Національне агентство у встановленому ним порядку, із зазначенням номера рахунка і місцезнаходження банку-нерезидента.

Зазначимо, що відповідно до нещодавніх змін до Закону України «Про запобігання корупції», таким суб'єктом у закладах вищої освіти у сфері охорони здоров'я є лише ректор (керівник закладу).

У разі суттєвої зміни у майновому стані суб'єкта декларування, а саме отримання ним доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 50

прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня відповідного року, зазначений суб'єкт у десятиденний строк з моменту отримання доходу або придбання майна зобов'язаний письмово повідомити про це Національне агентство. Зазначена інформація вноситься до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та оприлюднюється на офіційному веб-сайті Національного агентства.

Порядок інформування Національного агентства про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента, а також про суттєві зміни у майновому стані визначаються Національним агентством [2].

Також варто взяти до уваги, що для обчислення суми, яка спричиняє обов'язок подання суб'єктом декларування відповідного повідомлення про суттєву зміну його майнового стану, необхідно брати нарахований розмір **одноразового доходу**. А це означає, що отримання суб'єктом декларування одноразової виплати (доходу) у вигляді заробітної плати, преміювання або іншу виплату, яка перевищуватиме 50 прожиткових мінімумів, коли такий дохід було отримано, він зобов'язаний повідомити НАЗК. Тому, якщо особа отримує сукупний, а не одноразовий дохід (який перевищує 50 прожиткових мінімумів), у такого суб'єкта декларування відсутній обов'язок подавати повідомлення про суттєву зміну його майнового стану.

В разі отримання кредиту, позики, поворотної фінансової допомоги на суму, що перевищує 50 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, суб'єкт декларування також повинен подати повідомлення про суттєві зміни майнового стану.

Інформація повідомлення про суттєві зміни майнового стану відображається у відповідній щорічній декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування у відповідних розділах «Правочини» та «Доходи, в тому числі подарунки».

Варто також звернути увагу на те, що посадові особи державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, які припинили

свою діяльність, мають обов'язок подавати повідомлення про суттєві зміни майнового стану до моменту подання декларації після припинення такої діяльності. Так, наприклад, якщо ректор державного чи комунального вищого навчального закладу у сфері охорони здоров'я, що є суб'єктом декларування, припинив свою діяльність у вересні 2018 року, а електронну декларацію подав у березні 2019 року, то обов'язок такого суб'єкта подавати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані припинився після подання ним зазначеної декларації.

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Назвіть види декларацій, передбачені Законом України «Про запобігання корупції».
2. Які відомості відображаються у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.
3. Яким чином у декларації відображається взятий у звітному році кредит?
4. В якому разі та у які строки подається повідомлення про суттєві зміни у майновому стані?
5. Назвіть порядок декларування позики на суму більше 50 прожиткових мінімумів, якщо позикодавцем виступає посадова особа.

Тестові завдання

1. Вкажіть проміжок часу, упродовж якого суб'єкт декларування має право на подання виправленої декларації:
  - а) сім днів з дня подання;
  - б) один місяць з дня подання;
  - в) два тижні з дня подання;
  - г) суб'єкт декларування має право подати декларацію протягом необмеженого часу.

2. Згідно Закону України «Про запобігання корупції» передбачено наступну кількість типів декларацій:

- а) три;
- б) чотири;
- в) дві;
- г) шість.

3. Вкажіть період, який Законом передбачено для подання щорічної декларації:

- а) 01 січня–01 квітня року, наступного за звітним періодом;
- б) упродовж 30 днів року, наступного за звітним періодом;
- в) 01 січня–01 лютого року, наступного за звітним періодом;
- г) упродовж 60 днів року, наступного за звітним періодом.

4. Суб'єкт декларування у разі суттєвої зміни у майновому стані повинен повідомити НАЗК у продовж:

- а) п'яти днів з моменту суттєвої зміни;
- б) десяти днів з моменту суттєвої зміни;
- в) наступного дня з моменту суттєвої зміни;
- г) семи днів з моменту суттєвої зміни.

5. Суб'єкт декларування може подати виправлену декларацію про суттєві зміни у майновому стані упродовж наступного часу:

- а) упродовж семи днів;
- б) упродовж п'яти днів;
- в) виправлену декларацію про суттєві зміни подати неможливо;
- г) упродовж десяти днів.

6. Суб'єкт декларування повинен повідомити НАЗК про суттєві зміни у майновому стані у такому разі:

- а) отримання доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 50 прожиткових мінімумів;
- б) отримання доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 100 прожиткових мінімумів;
- в) отримання доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 25 прожиткових мінімумів;
- г) укладення будь-якого правочину на суму, яка перевищує 50 прожиткових мінімумів.

7. 15 вересня 2018 р. суб'єкт декларування отримав премію у розмірі 80 податкових мінімумів (ПМ), та отримав 15 вересня 2018 р. грошові кошти від продажу автівки у сумі більш ніж 80 ПМ. Вкажіть спосіб повідомлення НАЗК про суттєві зміни у майновому стані:

- а) дві події одним повідомленням;
- б) кожна подія окремим повідомленням;
- в) неважливо як, головне упродовж 10 днів з моменту суттєвої зміни у майновому стані;
- г) неважливо як, головне упродовж 7 днів з моменту суттєвої зміни у майновому стані.

8. Вкажіть спосіб повідомлення НАЗК, якщо суб'єкт декларування у поточному році позичив кошти третій особі у розмірі, що перевищує 100 прожиткових мінімумів:

- а) подати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані;
- б) подати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, а також відобразити у щорічній декларації;
- в) відобразити у щорічній декларації в розділі «Правочини»;
- г) відобразити у щорічній декларації в розділах «Правочини» та «Грошові активи».

9. Вкажіть вірний спосіб повідомлення НАЗК, якщо суб'єкт декларування продав авто на суму, що перевищує 60 прожиткових мінімумів:

а) подати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані;

б) подати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, а також відобразити у щорічній декларації в розділі «Правочини»;

в) подати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, а також відобразити у щорічній декларації в розділах «Правочини» та «Грошові активи»;

г) подати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, а також відобразити у щорічній декларації в розділах «Правочини» та «Доходи, в тому числі подарунки».

10. Вкажіть спосіб відображення у щорічній декларації отриманого кредиту у сумі 10 тисяч гривень, якщо на кінець року кредит не повернуто:

а) відобразити у розділі «Доходи, в тому числі подарунки»;

б) відобразити у розділах «Доходи, в тому числі подарунки» та «Фінансові зобов'язання»;

в) відобразити у розділах «Доходи, в тому числі подарунки», «Фінансові зобов'язання» та «Грошові активи»;

г) відобразити у розділах «Доходи, в тому числі подарунки» та «Грошові активи».

Ситуаційні задачі

1. Особа Г. працює керівником комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, на неї покладені обов'язки з управління та розпорядження комунальним майном. 21 вересня 2018 р. особа Г. придбала земельну ділянку вартістю більш ніж 50 ПМ. 10 жовтня 2018 р. вона повідомила НАЗК про суттєві зміни у майновому стані. Вбачаються чи ні в діях особи Г. ознаки правопорушення?

2. Посадова особа державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я В. отримала у подарунок від свого батька грошові кошти у сумі 85 000 грн. На ці гроші вона купила автомобіль за 72 000 грн. Які дії повинна зробити особа В. відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», а саме вимог щодо фінансового контролю?

3. Особа В., працюючи директором комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я (є суб'єктом декларування) отримала премію у сумі 2400,00 грн. Як особа В. повинна повідомити НАЗК про зміни в майновому стані?

4. Особа К. працювала у комунальному закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я заступником директора та є депутатом місцевої ради, звільнилася у 2018 році. Чи потрібно подавати такій особі декларації? Якщо потрібно, то які?

5. В березні 2017 р. особа К. була призначена керівником комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я в одному з районів області. В жовтні 2018 р. К. звільнився за власним бажанням. Назвіть, які типи декларацій К. має подати у зв'язку із зазначеними подіями.

**ТЕМА 8. ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ
ІНТЕРЕСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ ДЕРЖАВНИХ І
КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

8.1. Поняття та співвідношення публічного та приватного інтересів.

8.2. Обов'язки посадових осіб щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

8.3. Заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів.

8.4. Особливості врегулювання конфлікту інтересів у посадової особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії тощо).

8.5. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств або и корпоративних прав.

8.1. Поняття та співвідношення публічного та приватного інтересів

Людина є біосоціальною істотою, що зумовлює її біологічні та соціальні потреби. Прагнення до їх задоволення формує уявлення про відповідні шляхи із наміченими цілями та поставленими задачами для їх досягнення. Усвідомлення потреби на абстрактно-понятійному рівні утворює інтерес. Отримання результату з його забезпечення відбувається у суспільній практиці, що має соціальні значення і наслідки. На думку М. С. Малєїна [48, с. 29] та Л. І. Заморської [49, с. 11] інтерес характеризує дієве відношення суб'єкта до умов буття та конкретних життєвих обставин набуття того, що здатне задовольнити представлену його інтересом потребу.

Поєднуючи об'єктивне та суб'єктивне інтерес є характеристикою реально існуючих стосунків між індивідами та публічними інститутами. Свобода суб'єкта визначає його зацікавленість або незацікавленість у певних конкретних відносинах, яка виражається у діях чи бездіяльності. За останньої суб'єктивний інтерес об'єктивно не проявляється. Його об'єктивація

відбувається у соціально значимій поведінці в ході суспільної практики, тобто інтерес виникає та існує тільки в діяльності.

Основоположними умовами функціонування суспільства та його структурних складових є свобода і порядок. Свобода особи обмежується нормами та заходами порядку задля забезпечення загальних (публічних) інтересів, оскільки у діалектиці цілого та частин ціле панує над частинами і не є їх простою сумою, хоча їх ознаки відтворюються в ньому. Справа забезпечення, реалізації та охорони цілого здійснюються всезагально за суспільним порядком, яким установлюється пріоритет суспільного начала та переваги публічного інтересу над особистим у відповідності до закономірностей суспільного ладу. Публічні інтереси отримують закріплення у праві в якості еталонних загальнообов'язкових принципів і норм, з якими узгоджуються інші види інтересів (індивідуальних, приватних тощо).

У правовій науці склалося декілька точок зору щодо визначення публічного інтересу. За Ю. А. Тихомировим це є визнаний державою і забезпечений правом інтерес соціальної спільноти, задоволення якого служить умовою та гарантією її існування та розвитку [50, с. 55]. В. В. Галуцько розглядає публічний інтерес важливими для значної кількості фізичних і юридичних осіб потребами, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції забезпечуються публічною адміністрацією [51]. Я. Зіммерманн вважає його об'єктивним прагненням до отримання засобів задоволення потреб загальнолюдських колективів, що є не індивідуальною, а загальною властивістю об'єктивно-правового порядку [52, с. 12]. С. В. Савченко називає публічний інтерес засобом забезпечення цілісності та стійкого функціонування суспільства, що має імперативний характер і реалізується в особливому порядку в інституційних формах відповідними державними інститутами [53].

Громадяни й інші особи повинні підкоряти свої інтереси публічним інтересам і можуть зазнавати певних особистих та майнових обмежень за необхідності.

Звідси публічний та індивідуальний інтереси мають розглядатися у співвідношенні, в якому перший виступає провідним, узагальнюючи ознаки й акумулюючи загальнолюдські цінності останніх, не будучи їх сумою. До цього, на думку І. М. Жаровської, додається ще й властивість публічного інтересу протирічити приватному та індивідуальному, що також є проявом діалектичної закономірності єдності та боротьби протиріч. При цьому визначальне значення публічних інтересів щодо суспільного блага зумовлює достойне забезпечення приватних інтересів [54].

М. П. Кунцевич вказує на те, що необхідність аналізувати й оцінювати безліч соціальних інтересів зумовлює більшу складність усвідомлення та структурування публічного інтересу в порівнянні з приватним. До того ж їх розмежування об'єктивно не може бути чітким. Тому численні історичні приклади домінування публічного інтересу над приватним або навпаки свідчать про неминучість соціальних конфліктів. Подібна закономірність постійно актуалізує пошук балансу публічних і приватних інтересів [52, с. 13]. У зв'язку з цим слушною є пропозиція О. В. Малька та В. В. Субочева про необхідність закладення в механізмі правового регулювання способів і засобів узгодження публічних та приватних інтересів. Загальна зацікавленість у гарантуванні та захищеності приватних інтересів залежить від належного забезпечення публічного інтересу) [55, с. 211].

Ситуації, які спричиняють конфлікт інтересів, вже давно є окремим об'єктом антикорупційної політики багатьох країн світу.

Відповідно до абзацу 11, ч. 1, ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» приватним інтересом визначається будь-який майновий або немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, включаючи ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях. У чинному законодавстві України, а саме у розділі V Закону «Про запобігання корупції» чітко закріплені правила запобігання та виявлення

конфліктів інтересів, згідно з якими НАЗК розробило «Методичні рекомендації щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції» від 02.04.2021 року № 5 [56].

Закон України «Про запобігання корупції» виділив два види конфлікту інтересів:

– потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (абзац дев'ятої частини першої статті 1 Закону);

– реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (абзац тринадцятої частини першої статті 1 Закону) [2].

Складовими конфлікту інтересів (реального, потенційного) є: приватний інтерес (будь-який майновий або немайновий), службові/представницькі повноваження (безпосередні та загально службові).

Запобігання, своєчасне виявлення та врегулювання конфлікту інтересів – це один зі шляхів подолання корупції.

8.2. Обов'язки посадових осіб щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Неналежне врегулювання конфліктів між приватними інтересами та державними обов'язками службових осіб, так само як і порушення встановлених чинним антикорупційним законодавством заборон і обмежень, стає джерелом корупції [56].

У Законі чітко прописано:

1. Особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 (для державних і комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я – це посадові особи державних та комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я) цього Закону, зобов'язані:

1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;

2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів, безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі – Національне агентство з питань запобігання корупції чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;

3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;

4) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів [2].

Неповідомлення особою у встановленому порядку про наявність у неї конфлікту інтересів тягне за собою адміністративну відповідальність, передбачену ч. 1 ст. 172-7 КУпАП (неповідомлення особою у встановлених законом випадках і порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів), у вигляді накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) [57].

У разі існування в особи сумнівів щодо наявності в неї конфлікту інтересів вона зобов'язана звернутися за роз'ясненнями до територіального органу Національного агентства з питань запобігання корупції. Звертатися за

роз'ясненням повинна безпосередньо особа, яка має сумнів щодо наявності в її діях конфлікту інтересів. У разі, якщо особа не отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона діє відповідно до вимог, передбачених у цьому розділі Закону [2].

8.3. Заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів

Конфлікт інтересів згідно Закону України «Про запобігання корупції» можливо врегулювати двома способами: зовнішнім врегулюванням і самостійним врегулюванням.

Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом:

- 1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів;
- 2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій або прийняття рішень;
- 3) обмеження доступу особи до певної інформації;
- 4) перегляду обсягу службових повноважень особи;
- 5) переведення особи на іншу посаду;
- 6) звільнення особи.

Посадові особи державних чи комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, в яких наявний реальний або потенційний конфлікт інтересів, можуть самостійно вжити заходів щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів безпосередньому керівнику або керівнику закладу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади.

Для своєчасної ідентифікації реального, потенційного конфлікту інтересів та з метою забезпечення вчасного запобігання та ефективного врегулювання конфлікту інтересів кожній посадовій особі закладу вищої

освіти у сфері охорони здоров'я, рекомендується періодично складати самостійний тест на наявність (відсутність) конфлікту інтересів.

Також потрібно вчасно запобігти виникненню конфлікту інтересів, обумовленому спільною роботою близьких осіб, у разі прямого підпорядкування.

Варто також роз'яснити, що спільна робота близьких осіб у державних і комунальних навчальних закладах охорони здоров'я у відносинах прямого підпорядкування не є протизаконною, однак така робота може створити конфлікт інтересів, який потрібно врегулювати відповідно до чинного законодавства.

Згідно Закону «Про запобігання корупції» близькі особи – особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у ч. 1 ст. 3 цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також – незалежно від зазначених умов – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта [2].

Відповідно до Методичних рекомендацій НАЗК від 02.04.2021 № 5, стосовно врегулювання конфлікту інтересів у діяльності керівників підприємств, які мають у прямому підпорядкуванні близьких осіб, вважаємо, що інші способи врегулювання конфлікту інтересів, окрім **переведення на іншу посаду та звільнення** мають обмежене застосування [56].

Слід звернути увагу, що при врегулюванні конфлікту інтересів, який виник з прямого підпорядкування близьких осіб, як переведення, так і звільнення може бути застосоване лише до тієї особи, у діяльності якої виник конфлікт інтересів [56].

Можемо навести наступні найпоширеніші приклади реальних конфліктів інтересів, які можуть мати місце в державних і комунальних навчальних закладах у сфері охорони здоров'я.

1. Директор комунального медичного коледжу своїм наказом зобов'язує виплатити премію близькій особі – сину – який працює завідувачем вечірнього відділення.

2. Завідувач кафедри підписав лужбову записку на ім'я ректора державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я щодо виплати премії своєму синові, який працює на цій же кафедрі доцентом.

3. Директор комунального медичного коледжу підписує договір про закупівлю продуктів харчування з фізичною особою-підприємцем, яка є її невісткою.

8.4. Особливості врегулювання конфлікту інтересів у посадовій особі, яка входить до складу колегіального органу (комісії, комітету, колегії тощо).

На сьогодні в Україні в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також у підпорядкованих ним юридичних особах (в тому числі державних і комунальних навчальних закладах у сфері охорони здоров'я) функціонує розгорнута система колегіальних органів (комітети, комісії, колегії тощо), тому у Законі України «Про запобігання корупції» закріплені правила врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівняних до них осіб, які входять до складу колегіальних органів [4, с.140].

Частина 2 ст. 35 Закону закріплює такі вимоги, що в разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії,

колегії тощо), вона не має права брати участь у прийнятті рішення цим органом.

Про конфлікт інтересів такої особи може заявити будь-який інший член відповідного колегіального органу або учасник засідання, якого безпосередньо стосується питання, що розглядається. Заява про конфлікт інтересів члена колегіального органу заноситься в протокол засідання колегіального органу.

У разі якщо неучасть особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу, у прийнятті рішень цим органом призведе до втрати правомочності цього органу, участь такої особи у прийнятті рішень має здійснюватися під зовнішнім контролем. Рішення про здійснення зовнішнього контролю приймається відповідним колегіальним органом (ст. 35 Закону) [2].

8.5. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств або корпоративних прав

Дане питання регулюється вимогами статті 36 Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон).

Так, посадові особи державних або комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, зобов'язані протягом 30 днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права у порядку, встановленому законом.

У такому випадку, посадовим особам державних або комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я забороняється передавати в управління належні їм підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї.

Передача посадовими особами державних або комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я належних їм підприємств, які за способом утворення (заснування) та формування статутного капіталу є

унітарними, здійснюється шляхом укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності.

Передача посадовими особами державних або комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я належних їм корпоративних прав здійснюється в один із таких способів:

1) укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності (крім договору управління цінними паперами та іншими фінансовими інструментами);

2) укладення договору про управління цінними паперами, іншими фінансовими інструментами та грошовими коштами, призначеними для інвестування в цінні папери й інші фінансові інструменти, з торговцем цінними паперами, який має ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності з управління цінними паперами;

3) укладення договору про створення венчурного пайового інвестиційного фонду для управління переданими корпоративними правами з компанією з управління активами, яка має ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності з управління активами.

Передача корпоративних прав як оплата вартості цінних паперів венчурного пайового інвестиційного фонду здійснюється після реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку випуску цінних паперів такого інституту спільного інвестування.

Посадові особи державних чи комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я не можуть укладати вищезазначені договори із суб'єктами підприємницької діяльності, торговцями цінними паперами та компаніями з управління активами, в яких працюють члени сім'ї таких осіб.

Посадові особи державних або комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, призначені (обрані) на посаду, в одноденний термін після передачі в управління належних їм підприємств та корпоративних прав

зобов'язані письмово повідомити про це Національне агентство з питань запобігання корупції із наданням нотаріально засвідченої копії укладеного договору [2].

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Чи заборонено чинним законодавством України відносини прямого підпорядкування між близькими особами у державних та комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я? Відповідь обґрунтуйте.

2. Назвіть способи врегулювання конфлікту інтересів відповідно до чинного законодавства України.

3. Вкажіть спосіб врегулювання конфлікту інтересів, що передбачений законодавством, у разі можливості втрати правомочності колегіальним органом унаслідок наявності конфлікту інтересів у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу цього органу та бере участь у прийнятті ним рішень.

4. Чи є конфліктом інтересів у державних і комунальних навчальних закладах у сфері охорони здоров'я перебування керівника та підпорядкованої особи в дружніх відносинах? Відповідь обґрунтуйте.

5. Яким чином посадовими особами закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я здійснюється передача належних їм підприємств, які за способом утворення (заснування) та формування статутного капіталу є унітарними, з метою запобігання корупції?

6. В який термін і який орган мають повідомити посадові особи державних або комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я щодо передачі в управління належних їм підприємств та корпоративних прав?

7. В який спосіб здійснюється повідомлення посадовими особами державних або комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я

про передачу в управління належних їм підприємств і корпоративних прав?
Які документи додаються до такого повідомлення?

Тестові завдання

1. Основні правила запобігання та виявлення конфліктів інтересів закріплені в:

- а) Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції»;
- б) Законі України «Про запобігання корупції»;
- в) Законі України «Про державну службу»;
- г) Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
- д) Законі України «Про правила етичної поведінки».

2. Положення про формування та реалізацію державної політики щодо запобігання та врегулювання конфліктів інтересів, містяться в:

а) Постанові Національного банку України від 20.03.1998 № 114 «Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України»;

б) Рішенні Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) від 29.09.2017 р. № 839 «Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфліктів інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функції держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб»;

в) Постанові Національного банку України «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України» від 28.03.2007 № 98;

г) Постанові Національного банку України «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства» від 28.08.2001 № 369;

д) Постанові Національного банку України «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України» від 02.08.2004 № 36;

е) Постанова Національного банку України «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України» від 28.03.2007 № 9;

є) Методичних рекомендаціях НАЗК від 02.04.2021 р. № 5.

3. Видами конфлікту інтересів, відповідно до законодавства України про запобігання корупції є:

- а) особистий та сімейний;
- б) індивідуальний та груповий (корпоративний);
- в) потенційний та реальний;
- г) приватний та публічний;
- д) майновий та немайновий.

4. Складовими конфлікту інтересів є:

- а) приватний інтерес і службові чи представницькі повноваження;
- б) потреби та законні інтереси;
- в) правомочності, особистий мотив і мета;
- г) суб'єктивні права та свободи, реалізація правомочностей;
- д) психоемоційний стан особи та діяльна поведінка.

5. Приписи законодавства відповідним суб'єктам про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, не містять вимоги:

а) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;

б) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку

перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі – Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;

в) припинити здійснення своїх трудових обов'язків до фактичного врегулювання конфлікту інтересів;

г) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;

д) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.

6. Неповідомлення особою у встановленому порядку про наявність у неї конфлікту інтересів тягне за собою:

а) дисциплінарну відповідальність;

б) матеріальну відповідальність;

в) адміністративну відповідальність;

г) кримінальну відповідальність.

7. Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів тягнуть за собою:

а) накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

б) накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

в) догану або звільнення з роботи;

г) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

8. Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів не здійснюється шляхом:

а) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів;

б) застосування громадського контролю за службовою діяльністю особи;

в) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень;

г) обмеження доступу особи до певної інформації;

д) перегляду обсягу службових повноважень особи;

е) переведення особи на іншу посаду;

є) звільнення особи.

9. Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» способами врегулювання конфлікту інтересів є:

а) адміністративне та узгоджувальне врегулювання;

б) публічно-правове та приватно-правове врегулювання;

в) третейське та мирове врегулювання;

г) зовнішнє та самостійне врегулювання.

10. Укажіть пункт, в якому серед перелічених осіб є такі, що не належать до близьких осіб (відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»)

а) особи, які спільно проживають і перебувають у шлюбі;

б) особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі;

в) особи, які пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, на якого поширюються приписи частини першої статті 3 цього Закону;

г) чоловік, дружина, батько, мати, син, дочка, вітчим, мачуха, пасинок, падчерка, усиновлювачабо усиновлений, опікун або піклувальник; особа, яка

перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта; рідний брат, рідна сестра, двоюрідний брат, двоюрідна сестра, дядько, тітка;

д) дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха.

Ситуаційні задачі

1. ОСОБА_1, працюючи з 16 березня 1999 р. на посаді директора Березнянського медичного коледжу своїм наказом №15-к від 6 листопада 2008 р., на посаду завідуючого вечірнім відділенням коледжу призначив свою доньку – ОСОБУ_2, яка перебувала у її підпорядкуванні.

З 26 жовтня 2014 р. після набрання чинності Закону України «Про запобігання корупції» жодних заходів не вжила та керівництво про даний факт не повідомила. Визначте, чи є ОСОБА_1 суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення. Встановіть, чи наявний у даній ситуації конфлікт інтересів та чи містять діяння ОСОБИ_1 ознаки корупційного правопорушення. Встановіть, чи має місце безпосереднє підпорядкування ОСОБИ_2 ОСОБИ_1. Як це довести? Якщо ці ознаки наявні, необхідно визначити, якою статтею Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачена відповідальність за таке правопорушення ОСОБИ_1.

2. ОСОБА_1, перебуваючи на посаді директора комунального медичного коледжу, уклала договір оренди нежитлового приміщення, що знаходиться на балансі даного закладу. Орендарем за цим договором є приватне підприємство, одним із засновників якого є ОСОБА_1. Чи має місце в даному випадку конфлікт інтересів? Визначте алгоритм дій ОСОБА_1 відповідно до чинного законодавства.

3. ОСОБА_1 перебуває на посаді завідувача кафедри державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я. На засіданні вченої ради

ОСОБА_1 проголосувала за призначення свого сина на посаду доцента кафедри, яку очолює ОСОБА_1. Уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції вказав ОСОБІ_1, що такі дії є діями в умовах реального конфлікту інтересів. ОСОБА_1 вказала, що вона у голосуванні на засіданні вченої ради за призначення свого сина не вбачає конфлікту інтересів, вважаючи, що просто виконує свої посадові обов'язки. Вирішіть спір. Чи є тут конфлікти інтересів? Якщо є, то вкажіть, у зв'язку з чим? Який алгоритм дій відповідно чинного законодавства?

4. Син декана медичного факультету закладу вищої освіти працює викладачем на кафедрі, яка структурно входить до медичного факультету. Уповноважена особа закладу вищої освіти вважає, що тут присутній конфлікт інтересів. Натомість декан конфлікт інтересів заперечує, оскільки вважає, що між ним та сином відсутні відносини прямого підпорядкування. Адже безпосередньо викладач підпорядковується завідувачу кафедри. Вирішіть спір. Який алгоритм дій відповідно до чинного законодавства?

5. Викладач Камишинського фармацевтичного коледжу М. В. Перекупенко, будучи співзасновником (учасником) і членом органу управління ПрАТ «Молочанські ліки», був обраний депутатом Камишинської селищної ради за результатами виборів, проведених 25 жовтня 2015 року, результати яких були оголошені відповідною територіальною виборчою комісією першої сесії ради нового скликання, що розпочалася 5 листопада 2015 року. 26 листопада 2015 року М. В. Перекупенко передав свої корпоративні права щодо своєї частки за договором управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності, про що письмово повідомив НАЗК 28 листопада 2015 р. Чи виник у наведеній ситуації конфлікт інтересів? Оцініть дії М. В. Перекупенко щодо відповідності нормативним приписам Закону України «Про запобігання корупції». Чи присутній у діях М. В. Перекупенко склад правопорушення певного виду? Які санкції передбачені Законом

України «Про запобігання корупції» за неналежний порядок повідомлення компетентного органу про запобігання конфлікту інтересів?

ТЕМА 9. ОЦІНКА КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

9.1. Правові основи оцінки корупційних ризиків у закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я та організаційно-підготовчі заходи.

9.2. Ідентифікація (виявлення) корупційних ризиків у закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

9.3. Визначення пріоритетності, складання звіту з оцінки корупційних ризиків та плану заходів щодо їх усунення (мінімізації).

9.1. Правові основи оцінки корупційних ризиків у закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я та організаційно-підготовчі заходи

Відповідно до ч. 2 ст. 61 Закону України «Про запобігання корупції», керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи [2].

Зазначимо, що самої методології проведення оцінки корупційних ризиків юридичними особами (до яких належать і навчальні заклади у сфері охорони здоров'я) поки що не прийнято та не розроблено, однак Міністерство охорони здоров'я рекомендує користуватися Методологією оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, що затверджено рішенням НАЗК від 02.12.2016 р. № 126 [58].

Законодавством не передбачено, що оцінка корупційних ризиків повинна проводитися обов'язково комісійно, тому може проводитися і одноособово уповноваженою особою з питань запобігання і виявлення корупції певного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я . Однак, вищезазначена Методологія передбачає саме комісійну оцінку корупційних ризиків.

Рекомендовано, що до складу комісії з оцінки корупційних ризиків мають входити працівники структурних підрозділів закладу вищої освіти у

сфері охорони здоров'я і, за згодою, представники громадськості, експерти, які володіють знаннями про внутрішнє та зовнішнє середовище закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я і мають досвід роботи у сфері його діяльності.

Процес оцінки корупційних ризиків закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я складається з таких основних етапів:

- 1) організаційно-підготовчі заходи;
- 2) ідентифікація (виявлення) корупційних ризиків;
- 3) оцінка корупційних ризиків;
- 4) складання звіту за результатами оцінки корупційних ризиків.

Підготовка до проведення оцінки корупційних ризиків включає такі етапи:

1) прийняття керівником закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я рішення (розпорядження або наказу) про проведення оцінки корупційних ризиків;

2) публікація рішення (розпорядження або наказу) керівника закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я про проведення оцінки корупційних ризиків на офіційному веб-сайті органу влади;

3) формування комісії (у разі проведення оцінки корупційних ризиків комісією);

4) розробка робочого плану оцінки корупційних ризиків (далі – робочий план) [58].

Зауважимо, що рішення керівника про початок оцінки корупційних ризиків розміщується на офіційному сайті закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я не пізніше семи днів до моменту затвердження складу комісії з оцінки корупційних ризиків. Робиться це з метою залучення громадськості.

Керівник закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я визначає голову комісії та її персональний склад, строк проведення оцінки корупційних ризиків, а також затверджує положення про неї.

До складу комісії, серед іншого, включаються представники служби управління персоналом, бухгалтерської та юридичної служб, структурного підрозділу внутрішнього аудиту, уповноваженого підрозділу (особи) з питань запобігання та виявлення корупції (у разі їх утворення).

На різних етапах проведення оцінки корупційних ризиків до роботи комісії можуть в установленому законодавством порядку залучатися інші працівники закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я (за згодою), які не входять до її складу, але можуть надати інформацію для здійснення об'єктивної та якісної оцінки корупційних ризиків.

Комісія відповідно до об'єктів оцінки корупційних ризиків складає робочий план, який затверджує голова комісії.

У робочому плані відображається інформація про:

- об'єкти оцінки корупційних ризиків;
- джерела інформації для проведення оцінки корупційних ризиків;
- методи та способи оцінки корупційних ризиків;
- осіб, відповідальних за проведення оцінки корупційних ризиків по кожному об'єкту;

строки проведення оцінки корупційних ризиків по кожному об'єкту.

Робочий план за необхідності може корегуватися комісією на різних етапах здійснення оцінки корупційних ризиків [58].

9.2. Ідентифікація (виявлення) корупційних ризиків у закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я

Оцінці корупційних ризиків передують їх ідентифікація.

Під час ідентифікації корупційних ризиків в вищому закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я визначаються його вразливі до ризиків сфери діяльності, окремі функції та завдання, конкретні напрями діяльності структурних підрозділів під час виконання ними функцій та завдань.

Ідентифікація корупційних ризиків проводиться шляхом дослідження (аналізу) зовнішнього та внутрішнього середовища закладу вищої освіти у

сфері охорони здоров'я на предмет виявлення чинників корупційних ризиків у нормативно-правових актах і організаційно-управлінській діяльності органу влади.

Нормативно-правові акти, які регулюють діяльність закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, аналізуються на предмет виявлення норм щодо здійснення посадовими особами закладу дискреційних повноважень і норм, що сприяють вчиненню корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією (нечітко сформульовані дефініції та мовні конструкції, правові колізії тощо).

Ідентифікація корупційних ризиків в організаційно-управлінській діяльності закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я передбачає вивчення й аналіз таких питань:

- організаційна структура навчального закладу;
- система внутрішнього контролю;
- управління персоналом;
- проведення процедур закупівель;
- дотримання вимог, обмежень, заборон, установлених Законом України «Про запобігання корупції»;
- інші питання, що виникають в результаті діяльності навчального закладу [58].

Джерелами отримання інформації для ідентифікації корупційних ризиків є:

- інтерв'ювання (соціологічне опитування), анкетування (в тому числі анонімне) працівників закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, а також представників громадськості, які взаємодіяли (взаємодіють) із вищим навчальним закладом у сфері охорони здоров'я, зокрема з використанням електронної пошти, мережі Інтернет, телефону тощо;
- нормативно-правові та організаційно-розпорядчі акти (накази, розпорядження, статут, положення тощо), що регулюють діяльність закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я;

- аналіз здійснених заходів щодо усунення виявлених корупційних ризиків за попередні періоди;
- результати перевірок, аудитів, проведених контролюючими органами, а також внутрішніх перевірок та службових розслідувань у вищому закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я;
- публікації в засобах масової інформації та соціальних мережах;
- інформація з відкритих реєстрів;
- звернення, що надійшли дозакладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я від фізичних і юридичних осіб.

Ідентифікація корупційних ризиків передбачає визначення та класифікацію корупційних ризиків за категоріями та видами.

За категоріями корупційні ризики можуть бути:

- зовнішні (ймовірність виникнення корупційних ризиків не пов'язана з виконанням вищим навчальним закладом у сфері охорони здоров'я відповідних функцій та завдань);
- внутрішні (ймовірність виникнення корупційних ризиків безпосередньо пов'язана з організаційно-управлінською діяльністю в навчальному закладі відповідно до покладених на нього функцій і завдань).

За видами корупційні ризики можуть бути:

- нормативно-правові (відсутність, суперечність або нечітка регламентація у законодавстві положень щодо виконання вищим навчальним закладом у сфері охорони здоров'я функцій та завдань);
- організаційні (невизначення або нечітке визначення процедур виконання вищим навчальним закладом у сфері охорони здоров'я функцій та завдань);
- кадрові;
- фінансово-господарські;
- адміністративні;
- контрольні-наглядові тощо.

Перелік видів корупційних ризиків не є вичерпним. Кожен заклад вищої освіти у сфері охорони здоров'я може визначати перелік видів корупційних ризиків, враховуючи специфіку покладених на нього завдань і функцій.

За результатами ідентифікації корупційних ризиків здійснюється їх формальне визначення, яке включає проаналізовані функції, завдання закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я або конкретні напрями діяльності структурних підрозділів, існуючі заходи контролю та опис корупційного ризику.

9.3. Визначення пріоритетності, складання звіту з оцінки корупційних ризиків та плану заходів щодо їх усунення (мінімізації)

Оцінка корупційних ризиків здійснюється за критеріями ймовірності виникнення ідентифікованих корупційних ризиків та наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Оцінка ймовірності виникнення корупційного ризику визначається відповідно до частоти випадків вчинення корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, з урахуванням часових меж.

Відповідно до критеріїв ймовірності виникнення корупційного ризику йому присвоюється рівень низький, середній або високий.

Частота випадків вчинення корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначається за такими рівнями:

- напевно або майже напевно – корупційне правопорушення чи правопорушення, пов'язане з корупцією, може бути скоєно у короткостроковій перспективі – найближчі кілька місяців (до одного року) – та може бути повторено;
- рідко – корупційне правопорушення чи правопорушення, пов'язане з корупцією, було вчинено тільки один раз протягом останніх трьох років та існує ймовірність, що його буде вчинено протягом трьох років;

– ніколи – корупційне правопорушення чи правопорушення, пов'язане з корупцією, не було скоєно і вірогідність його вчинення майже неможлива.

Ймовірність виникнення корупційного ризику оцінюється за трибальною шкалою:

низька – 1 бал;

середня – 2 бали;

висока – 3 бали.

Відповідно до критеріїв наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, корупційному ризику присвоюється рівень низький, середній або високий.

Наслідки корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, оцінюються відповідно до розмірів втрат закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, які комісія встановлює самостійно.

Наслідки корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, оцінюються за трибальною шкалою:

низький – 1 бал;

середній – 2 бали;

високий – 3 бали [58].

Пріоритетність (ступінь) корупційних ризиків встановлюється за їх кількісним рівнем, який визначається добутком рівня ймовірності виникнення корупційного ризику на рівень наслідку корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Пріоритетність корупційних ризиків оцінюється за шкалою:

низька – від 1 до 2 балів;

середня – від 3 до 4 балів;

висока – від 6 до 9 балів.

За результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я комісія готує звіт.

Звіт за результатами оцінки корупційних ризиків містить:

– опис ідентифікованих корупційних ризиків, чинників корупційних ризиків та можливих наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією;

– пропозиції щодо заходів із усунення (зменшення) рівня виявлених корупційних ризиків.

Заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків полягають у визначенні можливих механізмів протидії та запобігання корупційним ризикам, містять пропозиції щодо шляхів їх реалізації та спрямовані на ліквідацію або мінімізацію умов (причин) виникнення корупційних ризиків.

Пропозиції щодо заходів із усунення виявлених корупційних ризиків викладаються у таблиці оцінених корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення, форму якої наведено в додатку 6 до вищезазначеної Методології, та є невід'ємною частиною звіту за результатами оцінки корупційних ризиків.

Звіт за результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я затверджується керівником даного закладу [58].

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Опишіть процедуру прийняття рішення про оцінку корупційних ризиків.
2. Назвіть джерела, що використовуються для оцінки корупційних ризиків.
3. Яким чином визначається пріоритетність корупційних ризиків?
4. Чи може корупційний злочин або адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, вважатися корупційним ризиком.
5. Які складові частини містить звіт про оцінку корупційних ризиків?

Тестові завдання

1. Оцінку корупційних ризиків у вищому закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я може бути здійснено:

- а) керівником закладу;
- б) уповноваженою особою з питань запобігання та виявлення корупції;
- в) комісією з оцінки корупційних ризиків;
- г) уповноваженою особою з питань запобігання та виявлення корупції або комісією з оцінки корупційних ризиків.

2. Робочий план комісії з оцінки корупційних ризиків затверджує:

- а) керівник закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я ;
- б) уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції;
- в) головний бухгалтер закладу;
- г) голова комісії з оцінки корупційних ризиків.

3. Звіт про оцінку корупційних затверджує:

- а) керівник закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я ;
- б) уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції;
- в) головний бухгалтер закладу;
- г) голова комісії з оцінки корупційних ризиків.

4. Рішення керівника про початок оцінки корупційних ризиків розміщується на офіційному сайті закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я не пізніше:

- а) семи днів до моменту затвердження складу комісії з оцінки корупційних ризиків;
- б) одного місяця до моменту затвердження звіту про оцінку корупційних ризиків;
- в) чотирнадцяти днів до моменту затвердження робочого плану комісії з оцінки корупційних ризиків;

г) п'яти днів з моменту ознайомлення з цим наказом усіх працівників закладу.

5. Дискреційними є повноваження посадової особи, що передбачають:

- а) на власний розсуд вирішувати ту чи іншу ситуацію;
- б) управління колективом;
- в) виконання організаційно-розпорядчих функцій;
- г) виконання адміністративно-господарських функцій.

6. Пріоритетність (ступінь) корупційних ризиків встановлюється за їх кількісним рівнем, який визначається:

а) відповідно до розмірів втрат закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, які комісія встановлює самостійно;

б) відповідно до частоти випадків вчинення корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, з урахуванням часових меж;

в) видом юридичної відповідальності за корупційне чи пов'язане з корупцією правопорушення, яке даний корупційний ризик може потенційно спричинити;

г) добутком рівня ймовірності виникнення корупційного ризику на рівень наслідку корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією.

7. За результатами ідентифікації корупційних ризиків здійснюється їх формальне визначення, яке включає:

- а) проаналізовані функції, завдання закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я ;
- б) конкретні напрями діяльності структурних підрозділів;
- в) існуючі заходи контролю та опис корупційного ризику;

г) проаналізовані функції, завдання закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я або конкретні напрями діяльності структурних підрозділів, існуючі заходи контролю та опис корупційного ризику.

8. Шкала балів, за якою оцінюється пріоритетність корупційних ризиків, варіюється;

а) від 1 до 3 балів;

б) від 1 до 10 балів;

в) від 1 до 5 балів;

г) від 1 до 9 балів.

9. Наслідки корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, оцінюються за шкалою:

а) від 1 до 3 балів;

б) від 1 до 10 балів;

в) від 1 до 5 балів;

г) від 1 до 9 балів.

10. Ймовірність виникнення корупційного ризику оцінюється за шкалою:

а) від 1 до 3 балів;

б) від 1 до 10 балів;

в) від 1 до 5 балів;

г) від 1 до 9 балів.

Ситуаційні задачі

1. У закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я здійснювалась оцінка корупційних ризиків. Керівник закладу видав наказ про оцінку корупційних ризиків, в якому прописано необхідність проведення такої оцінки, сформовано комісію з оцінки корупційних ризиків, визначено голову і секретаря, визначено строки затвердження звіту. Наказ оприлюднено на сайті. Комісією було складено протоколи засідання, а також робочий план, затверджений керівником закладу. Звіт було складено за результатами роботи комісії і затверджено керівником закладу. Чи відповідає такий алгоритм дій затвердженій методиці? Відповідь обґрунтуйте.

2. Комісія з оцінки корупційних ризиків закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я визначила наступні корупційні ризики: можливість отримання неправомірної вигоди викладачами від студентів, отримання неправомірної вигоди членами тендерного комітету від учасників торгів, отримання неправомірної вигоди керівником закладу від потенційних орендарів. Чи правильно визначено корупційні ризики? Відповідь обґрунтуйте.

3. До керівника закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я звернулася громадська організація «С» з клопотання включення одного з членів організації в комісію з оцінки корупційних ризиків. Керівник відповів відмовою, адже оцінка корупційних ризиків, на його думку, є внутрішньою справою закладу, і до того ж, в роботі комісії буде використовуватись інформація, що містить персональні дані, а також службову інформацію. Чи вірно відповів керівник? Відповідь обґрунтуйте.

4. Керівник сектору запобігання корупції органу управління комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я в письмовій формі зробила зауваження уповноваженій особі закладу, що нею одноосібно

було проведено оцінку корупційних ризиків та не створено комісії. Чи відповідає зауваження чинному законодавству? Відповідь обґрунтуйте.

5. Керівник сектору запобігання корупції органу управління державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я в письмовій формі зробила зауваження уповноваженій особі закладу, що оцінку корупційних ризиків було проведено всупереч затвердженій НАЗК методиці. Чи відповідає зауваження чинному законодавству? Відповідь обґрунтуйте.

ТЕМА 10. АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОГРАМА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

10.1. Антикоруptionна програма юридичної особи: поняття, обов'язковість та порядок затвердження.

10.2. Вимоги до антикорупційної програми юридичної особи.

10.3. Правовий статус особи, відповідальної за реалізацію антикорупційної програми.

10.1. Антикоруptionна програма юридичної особи: поняття, обов'язковість та порядок затвердження.

Одним із заходів щодо запобігання корупції у діяльності юридичних осіб є затвердження антикорупційної програми.

Закон України «Про запобігання корупції» зобов'язав затвердити антикорупційну програму на державних і комунальних підприємствах, а також у господарських товариствах за умови, що в них державна або комунальна частка перевищує 50%, середньооблікова чисельність працівників за звітний (фінансовий) рік перевищує 50 осіб; обсяг валового доходу від реалізації робіт та послуг за вказаний період перевищує 70 мільйонів гривень. Також обов'язково затверджуються антикорупційна програма юридичних осіб, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель», якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 мільйонів гривень.

В розумінні статті 62 Закону України «Про запобігання корупції» № 1700-VI від 14.10.2014 р. антикорупційна програма – це комплекс правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи [2].

Мета антикорупційної програми – утворення ефективної системи запобігання і протидії корупції, яка зменшує вплив корупційних ризиків на діяльність юридичної особи.

Антикорупційна програма затверджується після її обговорення з працівниками юридичної особи. Текст антикорупційної програми повинен перебувати у постійному відкритому доступі для працівників юридичної особи [2].

Антикорупційна програма мусить враховувати особливості конкретного підприємства (організаційно-правову форму, форму власності, чисельність працівників, сферу бізнесу тощо).

Варто пам'ятати, що якісна підготовка та виконання антикорупційної програми кожного органу державної влади та місцевого самоврядування, а також юридичних осіб – це запорука зниження рівня корупції в Україні в цілому, та, як наслідок, підвищення рівня довіри населення до апарату публічної влади. Саме тому антикорупційна програма не повинна бути імітацією запобігання та протидії корупції у відповідних органах, юридичних особах (в тому числі закладах охорони здоров'я), а має передбачати конкретні кроки для запобігання та мінімізації порушень посадовими та службовими особами норм спеціальних нормативно-правових актів, що є передумовою вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також удосконалення відповідних актів у разі відсутності або нечіткості адміністративних процедур [59].

Суб'єктом затвердження антикорупційної програми закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я є керівник даного закладу.

Для реалізації антикорупційної програми призначається особа, відповідальна за реалізацію антикорупційної програми (далі – Уповноважений), правовий статус якої визначається Законом України «Про запобігання корупції».

10.2. Вимоги до антикорупційної програми юридичної особи

При розробці антикорупційної програми потрібно чітко усвідомлювати чинники виникнення корупційних ризиків задля визначення методів, засобів і шляхів їх зменшення та заходів, спрямованих наповне усунення.

Згідно із вимогами Закону України «Про запобігання корупції» антикорупційні програми юридичних осіб (в тому числі закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я), можуть передбачати:

- 1) сферу застосування та коло осіб, на які поширюються її положення;
- 2) вичерпний перелік та опис антикорупційних заходів, стандартів, процедур та порядок їх виконання (застосування), зокрема порядок проведення періодичної оцінки корупційних ризиків у діяльності юридичної особи;
- 3) норми професійної етики працівників юридичної особи;
- 4) права і обов'язки працівників та засновників (учасників) юридичної особи у зв'язку із запобіганням і протидією корупції у діяльності юридичної особи;
- 5) права і обов'язки Уповноваженого як посадової особи, відповідальної за запобігання корупції, та підпорядкованих йому працівників (у разі їх наявності);
- 6) порядок регулярного звітування Уповноваженого перед засновниками (учасниками) юридичної особи;
- 7) порядок здійснення належного нагляду, контролю та моніторингу за дотриманням антикорупційної програми у діяльності юридичної особи, а також оцінки результатів здійснення передбачених нею заходів;
- 8) умови конфіденційності інформування Уповноваженого працівниками про факти підбурення їх до вчинення корупційного правопорушення або про вчинені іншими працівниками чи особами корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;
- 9) процедури захисту працівників, які повідомили інформацію про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;
- 10) процедуру інформування Уповноваженого працівниками про виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів, а також порядок врегулювання виявленого конфлікту інтересів;

11) порядок проведення індивідуального консультування Уповноваженим працівників юридичної особи з питань застосування антикорупційних стандартів та процедур;

12) порядок проведення періодичного підвищення кваліфікації працівників у сфері запобігання і протидії корупції;

13) застосування заходів дисциплінарної відповідальності до працівників, які порушують положення антикорупційної програми;

14) порядок вжиття заходів реагування щодо виявлених фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, зокрема, інформування уповноважених державних органів, проведення внутрішніх розслідувань;

15) порядок внесення змін до антикорупційної програми [2].

Розробку антикорупційної програми у вищому закладі вищої освіти у сфері охорони здоров'я має здійснювати уповноважена особа (підрозділ) з питань запобігання та виявлення корупції, або інший підрозділ за дорученням керівника.

При розробці антикорупційної програми закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я варто опиратися на Типову антикорупційну програму юридичної особи, затверджену рішенням НАЗК від 02.03.2017 № 75 [60].

10.3. Правовий статус особи, відповідальної за реалізацію антикорупційної програми

Керівник юридичної особи (закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я) своїм наказом призначає особу, відповідальну за реалізацію антикорупційної програми (уповноваженого), з числа працівників цієї юридичної особи.

Уповноваженим може бути фізична особа, яка здатна за своїми діловими та моральними якостями, професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні обов'язки.

Не може бути призначена на посаду Уповноваженого особа, яка:

1) має непогашену чи незняту в установленому законом порядку судимість;

2) за рішенням суду визнана недієздатною чи дієздатність якої обмежена;

3) звільнена з посад у державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування за порушення присяги або у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, – протягом трьох років з дня такого звільнення.

Несумісною з діяльністю Уповноваженого є робота на посадах, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», а також будь-яка інша діяльність, яка створює реальний чи потенційний конфлікт інтересів з діяльністю юридичної особи.

У разі виникнення обставин несумісності Уповноважений у дводенний строк з дня виникнення таких обставин зобов'язаний повідомити про це керівника юридичної особи з одночасним поданням заяви про розірвання трудового договору за власною ініціативою.

Уповноважений юридичної особи може бути звільнений з посади достроково в разі:

1) розірвання трудового договору за ініціативи Уповноваженого;

2) розірвання трудового договору з ініціативи керівника юридичної особи або її засновників (учасників). Особа, яка працює на посаді Уповноваженого в юридичній особі, може бути звільнена за умови надання згоди Національним агентством;

3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що створюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;

5) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;

б) смерті.

Про звільнення особи з посади Уповноваженого керівник юридичної особи письмово повідомляє Національне агентство протягом двох робочих днів та забезпечує невідкладне подання нової кандидатури на вказану посаду.

Уповноважений юридичної особи не рідше ніж один раз на рік в строки та у порядку, визначені засновниками (учасниками) або керівником, готує звіт про результати виконання Антикорупційної програми.

У разі наявності Уповноважених у суб'єктах господарської діяльності (філіях, підрозділах, дочірніх підприємствах), над якими юридична особа здійснює контроль, Уповноважений юридичної особи забезпечує підготовку зведеного Звіту.

Звіт повинен включати інформацію щодо:

1) стану виконання заходів, визначених Антикорупційною програмою;

2) результатів впровадження заходів, визначених Антикорупційною програмою;

3) виявлених порушень вимог Закону, Антикорупційної програми та заходів, вжитих для усунення таких порушень;

4) кількості та результатів проведених перевірок і внутрішніх розслідувань;

5) фактів перешкоджання належному виконанню Уповноваженим своїх функцій, встановлення для нього необґрунтованих обмежень, випадків втручання у його діяльність з боку третіх осіб;

б) наявних пропозицій і рекомендацій [61].

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Наведіть визначення антикорупційної програми відповідно до чинного законодавства.
2. Назвіть і охарактеризуйте юридичних осіб, в яких затвердження антикорупційних програм є обов'язковим.
3. Які розділи може мати антикорупційна програма юридичної особи відповідно до чинного законодавства?
4. Чи є тотожними поняттями Уповноважений з реалізації антикорупційної програми закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я та уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції? Відповідь обґрунтуйте.
5. Чи потрібно узгоджувати антикорупційну програму юридичної особи з НАЗК? Відповідь обґрунтуйте.

Тестові завдання

1. Закон України «Про запобігання корупції» зобов'язав затвердити антикорупційну програму у господарських товариствах за умови, що в них державна або комунальна частка перевищує:
  - а) 50%;
  - б) 51 %;
  - в) 66 %;
  - г) 75 %.
2. Закон України «Про запобігання корупції» зобов'язав затвердити антикорупційну програму на державних і комунальних підприємствах, а також у господарських товариствах за умови, що в них середньооблікова чисельність працівників за звітний (фінансовий) рік перевищує:
  - а) 40 осіб;
  - б) 50 осіб;

- в) 100 осіб;
- г) 500 осіб.

3. Закон України «Про запобігання корупції» зобов'язав затвердити антикорупційну програму на державних і комунальних підприємствах, а також у господарських товариствах за умови, що в них обсяг валового доходу від реалізації робіт та послуг за звітний фінансовий рік перевищує:

- а) 20 мільйонів гривень;
- б) 30 мільйонів гривень;
- в) 50 мільйонів гривень;
- г) 70 мільйонів гривень.

4. Відповідно до статті 62 Закону України «Про запобігання корупції» № 1700-VI від 14.10.2014 року антикорупційна програма – це:

- а) перелік заходів щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи;
- б) збірка положень про недопущення корупції в діяльності юридичної особи;
- в) комплекс правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи;
- г) система приписів про дії посадовців і службовців з виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи.

5. Положення щодо обов'язковості дотримання антикорупційної програми включаються до:

- а) трудових договорів, правил внутрішнього розпорядку юридичної особи, а також можуть включатися до договорів, які укладаються юридичною особою;
- б) колективних договорів і угод;
- в) статутів юридичних осіб;

г) статутів професійних спілок.

6. До працівників, які порушують положення антикорупційної програми, застосовуються заходи:

- а) матеріальної відповідальності;
- б) дисциплінарної відповідальності;
- в) адміністративної відповідальності;
- г) цивільно-правової відповідальності.

7. На посаду Уповноваженого юридичної особи може бути призначена особа, яка:

а) має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість;

б) за рішенням суду визнана недієздатною чи дієздатність якої обмежена;

в) звільнена з посад у державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування за порушення присяги або у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, – по закінченню двох років з дня такого звільнення;

г) звільнена з посад у державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування за порушення присяги або у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, понадтри роки з дня такого звільнення.

8. Уповноважений не може бути звільнений з посади достроково в разі:

а) розірвання трудового договору за ініціативи Уповноваженого або з ініціативи керівника юридичної особи чи її засновників (учасників);

б) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що створюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я або смерті;

в) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим; набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;

г) висловлення недовіри працівниками юридичної особи.

9. У разі виникнення обставин несумісності Уповноважений зобов'язаний у дводенний строк з дня виникнення таких обставин повідомити про це:

а) територіальний орган Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК);

б) територіальний орган Національного антикорупційного бюро України (НАБУ);

в) керівника юридичної особи;

г) учасників (засновників) юридичної особи.

10. Антикорупційною програмою юридичної особи є:

а) комплекс правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи;

б) закріплений зміст і порядок послідовності дій і заходів щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи;

в) коротке викладення відповідних нормативних приписів Закону України «Про запобігання корупції»;

г) положення, що затверджується підзаконними нормативно-правовими актами галузевих центральних органів виконавчої влади.

Ситуаційні задачі

1. Відділ оцінки та усунення корупційних ризиків Міністерства звернувся до керівництва закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, підзвітного йому, з вимогою розробити й запровадити антикорупційну програму юридичної особи та призначити Уповноваженого з її реалізації, посилаючись на приписи ст. 62 Закону України «Про запобігання корупції». Керівник закладу виконав вимогу Міністерства, призначивши Уповноваженого, який склав скорочену антикорупційну програму, але зазначений міністерський відділ наполягав на розробці її розгорнутого варіанту. Втім, керівник закладу та Уповноважений залишили скорочений варіант програми. Охарактеризуйте законодавчі приписи про антикорупційну програму юридичної особи. Оцініть вимоги Міністерства до вищого навчального закладу, виходячи з критеріїв законодавства щодо обов'язкової розробки антикорупційної програми юридичної особи та призначення Уповноваженого з її реалізації. Чи є у діях керівника закладу та Уповноваженого склад адміністративного чи дисциплінарного проступку? Що повинно зробити Міністерство у ситуації, що склалась?

2. На ім'я керівника комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я надійшов анонімний лист, надрукований машинописним способом, що містив інформацію про корупційні дії його заступника з економічних питань і начальника відділу організації праці та заробітної плати при визначенні працівників, достойних нарахування преміальних винагород за результатами річної роботи. Керівник відмовився проводити перевірку наведених фактів, обґрунтувавши свою відмову особистою переконаністю в бездоганній репутації зазначених посадових осіб на підставі їх тривалої спільної роботи й анонімністю листа, що, на його думку, свідчить про наклепницький характер інформації. Охарактеризуйте положення Типової антикорупційної програми юридичної особи, затвердженої Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції 02.03.2017 р. № 75

щодо умов інформування Уповноваженого працівниками про факти порушень антикорупційних вимог. Чи є надіслане повідомлення завідомо неправдивим з урахуванням поняття корупційного ризику? Дайте оцінку рішення керівника не проводити перевірку повідомлення про факти корупційних дій зазначених посадових осіб підприємства, виходячи з морально-етичних і правових критеріїв. Якими мають бути дії Уповноваженого з реалізації Антикорупційної програми юридичної особи в описаній ситуації?

3. Уповноважений з реалізації Антикорупційної програми державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я повідомив ректора про отримання начальником відділу орендних відносин набору дефіцитних лікарських засобів від заступника головного лікаря з лікувальної роботи міської лікарні, в якій навчальний заклад за договором орендує приміщення, а укладання договору забезпечував зазначений відділ. Ректор вищого навчального закладу ініціював перевірку цього факту. Начальник відділу орендних відносин пояснив, що дійсно отримав ліки як особистий подарунок від указаної посадової особи лікарні після того, коли остання випадково дізналась про тяжку хворобу його дружини. Охарактеризуйте положення Розділу V Типової антикорупційної програми юридичної особи, затвердженої Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції 02.03.2017 р. № 75 про права і обов'язки засновників (учасників) та працівників (крім Уповноваженого) юридичної особи щодо отримання подарунків. Чи є у діях посадових осіб навчального закладу та лікарні склад корупційного правопорушення? Якими мають бути дії ректора й Уповноваженого з реалізації Антикорупційної програми юридичної особи в описаній ситуації? Ким і в який спосіб визначаються критерії оцінювання пропозицій подарунків у рамках загальновизнаних уявлень про гостинність?

4. Начальник Центральної заводської лабораторії (ЦЗЛ) державного хіміко-фармацевтичного підприємства, який має науковий ступінь доктора фармацевтичних наук і вчене звання професора, працює за сумісництвом науковим керівником трьох аспірантів вищого медичного навчального закладу, які за сумісництвом працюють на зазначеному підприємстві у ЦЗЛ. Будучи переконаним прихильником однієї з політичних партій, він зажадав від них участі в роботі виборчих комісій в якості представників даної партії. Незгода одного з аспірантів, пояснена іншими політичними поглядами, була сприйнята ним як особиста образа із заявою керівництву медичного вишу про неї як підставу для відмови від подальшого наукового керівництва цим аспірантом. Охарактеризуйте положення Розділу IV Типової антикорупційної програми юридичної особи, затвердженої Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції 02.03.2017 р. № 75 про норми професійної етики працівників юридичної особи. Чи поширюються положення Розділу IV Типової антикорупційної програми юридичної особи, затвердженої Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції 02.03.2017 р. № 75 про норми професійної етики працівників юридичної особи на описану ситуацію? Чи мають реагувати на зазначену ситуацію керівник підприємства й Уповноважений з реалізації Антикорупційної програми юридичної особи? Прокоментуйте наведену ситуацію з урахуванням положень пунктів 1-3 Розділу IV Типової антикорупційної програми юридичної особи щодо зобов'язання працівників юридичної особи під час виконання своїх функціональних обов'язків неухильно дотримуватися загально визнаних етичних норм поведінки або вимог кодексу етики юридичної особи (у разі його наявності).

5. Державний заклад вищої освіти у сфері охорони здоров'я уклав договір на поставки обладнання із комунальним підприємством «Медична техніка». Цьому передувала перевірка корупційних ризиків щодо майбутнього ділового партнера як суб'єкта господарювання, здійснений

Уповноваженим з реалізації Антикорупційної програми вищого навчального закладу відповідно до вимог антикорупційного законодавства, який таких ризиків не виявив. В ході подальшого здійснення договірних відносин правоохоронними органами було викрито факти корупційних дій з боку посадових осіб комунального підприємства. Уповноважений звернувся до керівника вищого навчального закладу з новою оцінкою зовнішнього корупційного ризику у ділового партнера та пропозицією про розірвання з ним договору та припинення договірних відносин. Керівник закладу висловив побоювання щодо можливості застосування штрафних санкцій до вищого навчального закладу в разі дострокового розірвання ним договору. Охарактеризуйте положення Розділу III Типової антикорупційної програми юридичної особи, затвердженої Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції 02.03.2017 р. № 75 про антикорупційні заходи у діяльності юридичної особи. Які дії, відповідно до законодавства, повинен здійснити Уповноважений з реалізації антикорупційної програми вищого навчального закладу в наведеній ситуації? Які рішення може прийняти керівник вищого навчального закладу щодо ділового партнера у зв'язку з виявленою корупцією? Чи обґрунтовані побоювання керівника вищого навчального закладу щодо штрафних санкцій? Що передбачає законодавча регламентація договорів на випадок наявності чи виявлення корупційних ризиків?

ТЕМА 11. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

11.1. Загальні положення юридичної відповідальності працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я за корупційні правопорушення.

11.2. Цивільно-правова відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

11.3. Дисциплінарна відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

11.4. Адміністративна відповідальність за ~~корупційні~~ та пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

11.5. Кримінальна відповідальність за корупційні злочини працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

11.1. Загальні положення юридичної відповідальності працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я за корупційні правопорушення

Як свідчить практика, переважна більшість медичних працівників та навіть керівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я мають поверхове уявлення про юридичну відповідальність, яка встановлена чинним законодавством за правопорушення у галузі охорони здоров'я. При цьому, знання про підстави, види і наслідки юридичної відповідальності, з одного боку, дисциплінує працівників, а з іншого – зменшує ймовірність безпідставного притягнення їх до відповідальності.

Тому проблемам юридичної відповідальності працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я за професійні правопорушення треба приділяти значно більшої уваги.

Знання керівниками закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я та їхніми працівниками чинного законодавства про відповідальність і вжиття заходів щодо забезпечення його дотримання є запорукою нормальної роботи закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я .

Оскільки певну категорію працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я можливо віднести до осіб на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», треба уважніше розглянути главу 13-А цього закону, в якій чітко визначені адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією та відповідальність за такі порушення.

Корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Правопорушення, пов'язане з корупцією – це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [2].

Особи, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» (до них належать як посадові особи, так і інші працівники закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я) за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, притягаються до чотирьох видів юридичної відповідальності:

- цивільно-правової;
- дисциплінарної;
- адміністративної;

– кримінальної [2].

Вищевказані суб'єкти притягуються до адміністративної відповідальності лише за правопорушення, пов'язані з корупцією, адже адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення не передбачена.

Чинне законодавство, зокрема ч. 1 ст. 61 Конституції України допускає одночасне притягнення за одне й те саме діяння до кримінальної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності через їх відмінну юридичну природу. При цьому, виходячи зі змісту ч. 2 ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, одночасне притягнення до кримінальної та адміністративної відповідальності за один і той самий делікт не допускається [15, с. 524].

Аналізуючи ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», вказуємо, що до суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення належать посадові особи державних та комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я (підпункт «а» п. 2 ст. 3), особи, що постійно або тимчасово виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у приватних закладах охорони здоров'я (п. 3 ст. 3), працівники закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я будь-якої форми власності (п. 3 ст. 3).

11.2. Цивільно-правова відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

Цивільно-правова відповідальність – установлена законом реакція держави на цивільне правопорушення, що виявляється в позбавленні особи певних цивільних прав чи накладенні на неї обов'язків майнового характеру. Вона є однією з форм державного примусу, оскільки пов'язана з застосуванням санкцій майнового характеру, спрямованих на відновлення

порушених прав і стимулювання нормальних ринкових відносин, і полягає у стягненні неустойки, штрафу або пені.

Підставами для цивільно-правової відповідальності є: наявність майнової шкоди (у грошовому виразі – майнових збитків); протиправність поведінки (дія чи бездіяльність); вина; причинний зв'язок між збитком і протиправною поведінкою.

Норм цивільно-правової відповідальності за корупційні правопорушення або правопорушення, пов'язані з корупцією, в Цивільному Кодексі окремо не визначено. Цивільно-правові корупційні делікти здебільшого пов'язані із порушеннями зобов'язального права, що завдають матеріальну шкоду, мають негативні матеріальні наслідки та регулюються цивільним та антикорупційним законодавством.

Визнання правочину недійсним є способом захисту цивільних прав. Вимоги щодо правочину, зокрема визнання його недійсним викладені в Главі 16 ЦК, нормами якої встановлено, що зміст правочину не може суперечити ЦК, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам (ст. 203); будь-який правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним (ст. 204); зміст правочину може бути витлумачений стороною (сторонами) і на вимогу однієї або обох сторін суд може постановити рішення про тлумачення змісту правочину, а при тлумаченні змісту правочину беруться до уваги однакове для всього змісту правочину значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів (ст. 213) [33].

Недійсними за ЦК визнаються правочини, що вчинені під впливом обману (ст. 230), під впливом насильства (ст. 231), у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною (ст. 232), під впливом тяжкої обставини і на вкрай не вигідних умовах (ст. 233). В останньому випадку правочин, який вчинено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай не вигідних умовах, може бути визнаний судом

недійсним незалежно від того, хто був ініціатором такого правочину. Водночас правочин, який порушує публічний порядок, вчинений з метою, що суперечить інтересам держави і суспільства, є нікчемним, тобто він не створює підстав щодо зміни правових відносин для учасників правочину. Правові наслідки визнання недійсності правочину полягають у тому, що, по-перше, недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю, по-друге, кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, - відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування, по третє, якщо у зв'язку із вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною (ст. 216) [33].

Ст. 66 Закону України «Про запобігання корупції» регулює порядок відшкодування збитків та шкоди, завданих державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення. Вони підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, в установленому законом порядку [2].

Оскільки питання відшкодування шкоди, завданої державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, не врегульовані спеціальними законодавчими актами, при їхньому розв'язанні треба керуватись загальними положеннями законодавства (передусім цивільного). Держава Україна (поряд із фізичними та юридичними особами, АРК, територіальними громадами, іноземними державами та іншими суб'єктами публічного права) виступає учасником цивільних правовідносин (ст. 2 ЦК); причому у такому разі держава діє на рівних правах з іншими їх учасниками (ч. 1 ст. 167 ЦК). Держава набуває і здійснює цивільні права та обов'язки як безпосередньо, так й опосередковано – через органи державної

влади у межах їхньої компетенції, встановленої законом (ч. 1 ст. 170 ЦК) [33].

Однією з підстав виникнення цивільних прав та обов'язків є завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі (п. 3 ч. 2 ст. 11 ЦК). Відповідно до ст. 22 ЦК збитки поділяються на: 1) реальні збитки (втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права); 2) упущену вигоду (доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене) [33].

Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі. Якщо особа, яка порушила право, одержала у зв'язку з цим доходи, то розмір упущеної вигоди, що має відшкодовуватися особі, право якої порушено, не може бути меншим від доходів, одержаних особою, яка порушила право. На вимогу особи, якій завдано шкоди, та відповідно до обставин справи майнова шкода може бути відшкодована і в інший спосіб; зокрема, шкода, завдана майну, може відшкодовуватися в натурі (передача речі того ж роду і тієї ж якості, полагодження пошкодженої речі тощо) [4, с. 277].

Статтею 68 Закону України «Про запобігання корупції» визначено відновлення прав і законних інтересів та відшкодування збитків, шкоди, завданих фізичним та юридичним особам внаслідок вчинення корупційного правопорушення, що передбачає порядок відшкодування моральної та матеріальної шкоди фізичним і юридичним особам [2].

Це означає, якщо лікар вчинив корупційне правопорушення, наприклад незаконно взяв плату з пацієнта за медичну допомогу, яку він мав надати безоплатно, то він має відшкодувати такому пацієнтові завдану шкоду (в разі доведення складу правопорушення судом). Однак, керуючись ст. 1172 Цивільного кодексу, дану шкоду такому пацієнтові відшкодовує заклад вищої освіти у сфері охорони здоров'я, де працює такий лікар. Причому заклад має право зворотної вимоги до винного лікаря (ст. 1191 ЦК) [33].

11.3. Дисциплінарна відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я

Дисциплінарна відповідальність – це один з видів юридичної відповідальності, яка полягає в обов'язку працівника відповідати перед власником або уповноваженим ним органом за скоєний ним дисциплінарний проступок і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового права. Для окремих категорій працівників законодавством, статутами і положеннями про дисципліну можуть бути застосовані й інші види дисциплінарних стягнень.

Особливістю дисциплінарної відповідальності, зокрема і працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, є те, що на відміну від кримінальної і адміністративної відповідальності, чинне законодавство не передбачає переліку посадових проступків, за які, власне вона й наступає. Це зумовлено надзвичайною різноманітністю таких проступків. Питання щодо наявності чи відсутності посадового проступку у кожному конкретному випадку вирішує керівник закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, виходячи із обставин конкретної справи.

За Кодексом законів про працю передбачені такі дисциплінарні стягнення: догана та звільнення. Даний список не є вичерпним, оскільки для окремих категорій працівників у законодавстві, положеннях і статутах про дисципліну можливе закріплення інших різновидів. Догана – захід дисциплінарного впливу морально-психологічного характеру, що містить негативну оцінку конкретних дій працівника і виконує оцінювальний, попереджувальний і мотиваційний вплив на нього. Застосування до працівника догани тягне для нього й інші негативні наслідки морального та матеріального характеру:

– протягом строку дії догани як дисциплінарного стягнення заходи заохочення відповідно до частини третьої статті 151 КЗпП до працівника не застосовуються [62];

– в разі оголошення працівникові догани відповідними положеннями про преміювання може передбачатися позбавлення такого працівника премій, інших заохочувальних виплат або зниження їх розміру;

– наявність у працівника не знятої догани враховується при визначенні його рівня кваліфікації та продуктивності праці в разі надання переважного права на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці;

– догана є передумовою звільнення.

Звільнення як захід дисциплінарного стягнення — це розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.

Обираючи той чи інший вид стягнення, слід урахувати:

– ступінь тяжкості вчиненого проступку;

– заподіяну ним шкоду;

– обставини, за яких вчинено проступок;

– попередню роботу працівника.

Дисциплінарна відповідальність за корупційні правопорушення або порушення, пов'язані з корупцією, передбачена в Законі України «Про запобігання корупції» за:

– порушення вимог законодавства щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;

– порушення працівниками положень антикорупційних програм;

– неприйняття заходів щодо анонімного повідомлення про порушення вимог Закону, у разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації про порушення, керівник відповідного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я не вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності.

Відомості про накладення дисциплінарного стягнення за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з

корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів з дня надходження до Національного агентства від кадрової служби закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я завіреної в установленому порядку паперової копії наказу про накладення дисциплінарного стягнення.

Відповідно до ч. 2 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції», особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку [2].

Проведення службового розслідування для виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, має здійснюватися в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України щодо підстав, умов, термінів, наслідків та способу його проведення, викладених у Постанові КМУ «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 13.06.2000 № 9501 [63].

Такий порядок застосовується до посадових осіб державних та комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.

В документі зазначається, зокрема, що рішення щодо проведення службового розслідування приймається керівником органу, де працює особа, стосовно якої планується проведення службового розслідування. При цьому рішенням щодо проведення службового розслідування визначаються голова комісії, інші члени комісії, предмет і дата початку та закінчення службового розслідування. Строк службового розслідування не може перевищувати двох місяців. І якщо рішення щодо проведення службового розслідування

приймається на виконання припису Національного агентства, керівник органу зобов'язаний повідомити про таке рішення НАЗК протягом десяти робочих днів з дня надходження припису [4, с.266].

Загальні положення притягнення до дисциплінарної відповідальності визначено главою X Кодексу законів про працю України «Трудова дисципліна» [62].

Наведемо конкретний приклад притягнення до дисциплінарної відповідальності працівника закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я із судової практики.

Позивач оскаржила в судовому порядку наказ про звільнення її з посади завідувача відділення Медичного центру на підставі Закону України «Про запобігання корупції» у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів, спричиненого роботою близької особи в її прямому підпорядкуванні.

Відповідно до обставин справи у відділенні, завідувачем якого було призначено позивача на посаді лікаря-терапевта працює особа, яка є її рідною сестрою. У зв'язку з цим з метою врегулювання конфлікту інтересів та на виконання вимог частини четвертої статті 28 Закону «Про запобігання корупції» позивач звільнена з посади завідувача відділення денного перебування хворих Медичного центру на підставі пункту 9 статті 36 Кодексу законів про працю України, пункту 6 частини першої статті 29 Закону «Про запобігання корупції».

Позивач покликала на те, що в неї був відсутній конфлікт інтересів, оскільки Законом України «Про запобігання корупції» не заборонене пряме підпорядкування близьких осіб юридичної особи публічного права.

Також зазначала, що в порушення вимог цього закону роботодавець не вжив всіх передбачених законом заходів для врегулювання конфлікту інтересів, а тому звільнення здійснене незаконно.

Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку про наявність підстав для задоволення позову.

Суд першої інстанції виходив із того, що роботодавець не вжив передбачених Законом України «Про запобігання корупції» заходів з метою врегулювання конфлікту інтересів, не запропонував особі наявні вакантні посади та звільнив її з займаної посади за відсутності відповідних підстав.

Відповідач оскаржив судові рішення в касаційному порядку та зазначав про те, що на момент звільнення позивача з посади можливість запропонувати їй іншу вакантну посаду була відсутня, оскільки рівнозначних вакансій не було.

Окрім того, в Медичному центрі працюють інші близькі особи, а тому застосування інших заходів врегулювання конфлікту інтересів не вбачалося можливим.

Касаційний цивільний суд Верховного Суду визнав рішення судів попередніх інстанцій законними та обґрунтованими.

Суд касаційної інстанції зазначив, що обмеження щодо прямого підпорядкування близьких осіб не поширюються на посадових осіб юридичних осіб публічного права, а тому сам факт наявності між такими посадовими особами родинних стосунків та факт їх роботи в одній установі в умовах прямого підпорядкування не є порушенням вимог антикорупційного законодавства.

Тому суд погодився з доводами позивача про відсутність передбачених Законом України «Про запобігання корупції» обмежень щодо прямого підпорядкування завідуючого відділенням у медичній установі та лікаря-терапевта відповідного відділення такої установи.

Згідно з частиною четвертою статті 28 Законом України «Про запобігання корупції» безпосередній керівник або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади, якому стало відомо про конфлікт інтересів підлеглої йому особи, зобов'язаний вжити передбачені Законом України «Про запобігання корупції» заходи для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів такої особи.

Верховний Суд визнав правильним висновок судів, що керівник не вжив передбачених Законом заходів з метою врегулювання конфлікту інтересів, зокрема, не запропонував позивачу інші вакантні посади.

А доводи представника відповідача про те, що на момент звільнення позивача рівнозначні вакантні посади були відсутні, а тому застосування такого заходу врегулювання конфлікту інтересів як переведення на іншу посаду не було можливим, Суд визнав такими, що не заслуговують на увагу, оскільки Законом не передбачено обов'язок роботодавця пропонувати саме рівнозначну посаду (постанова від 18.02.2019 у справі № 490/53/17) [64].

11.4. Адміністративна відповідальність за пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я

Під адміністративною відповідальністю слід розуміти застосування уповноваженим органом чи посадовою особою адміністративного стягнення до особи, яка вчинила правопорушення, що за своїм характером не тягне за собою відповідно до чинного законодавства кримінальну відповідальність.

Відповідно до глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративна відповідальність передбачена за:

– порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172⁵) тягне за собою накладання штрафу від ста до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка (суб'єкти – посадові особи державних та комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я);

– порушення вимог фінансового контролю (стаття 172⁶) тягне за собою накладання штрафу від п'ятдесяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян (суб'єкти – керівники закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я районного, міського, обласного рівнів);

– порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172⁷): неповідомлення про наявність конфлікту тягне за собою накладання штрафу від ста до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян; вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту тягне за собою накладання штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян (суб'єкти – посадові особи державних та комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я);

– незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172⁸) тягне за собою накладання штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян (суб'єкти – посадові особи державних та комунальних закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я);

– невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172⁹) тягне за собою накладення штрафу від ста двадцяти п'яти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (суб'єкти – посадові особи закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я усіх форм власності) [57].

Згідно зі статтею 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення, протоколи про правопорушення, передбачені статтями 172⁴ – 172⁹, мають право складати уповноважені на те посадові особи Національної поліції України та Національного агентства з питань запобігання корупції [57]. Звертаємо увагу, що на сайті Верховної Ради України в ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення до суб'єктів складення таких протоколів віднесено уповноважених осіб органів Служби безпеки України та прокурорів, однак з огляду на зміст Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції», це не відповідає дійсності [65].

Розглядаються такі справи місцевими судами.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладене не пізніш як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження (частини 3 і 4 ст. 38 КУпАП). Щодо інших адміністративних правопорушень, згаданих вище (норми про відповідальність за які не розміщені в главі 13-А КУпАП), діють загальні правила про строки накладення адміністративного стягнення (частини 1 і 2 ст. 38 КУпАП) [57].

З урахуванням тлумачення ст. 38 КУпАП, «Строки накладення адміністративного стягнення», а також суті триваючого правопорушення, щодо якого й доречно вести мову про його виявлення, при застосуванні цієї статті КУпАП слід виходити з того, що:

1) стосовно звичайних правопорушень строки накладення адміністративного стягнення, відповідно до ст. 38 КУпАП, є такими: а) загальне правило – не пізніш як через два місяці з дня вчинення правопорушення; б) виняток 1 щодо адміністративних правопорушень, підвідомчих суду (судді), – не пізніш як через три місяці з дня вчинення правопорушення; в) виняток 2 щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, – не пізніше двох років з дня його вчинення;

2) стосовно триваючих правопорушень, відповідно, строки, передбачені ст. 38 КУпАП, є іншими: а) загальне правило – не пізніш як через три місяці з дня виявлення правопорушення; б) виняток 1 щодо адміністративних правопорушень, підвідомчих суду (судді), – не пізніш як через три місяці з дня виявлення правопорушення; в) виняток 2 щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, – протягом трьох місяців з дня виявлення правопорушення [66, с. 426].

11.5. Кримінальна відповідальність за корупційні злочини працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я

Нагадаємо, що кримінальна відповідальність – це вимушене зазнавання особою, яка вчинила злочин, державного осуду, а також передбачених санкцією статті КК обмежень особистого, майнового, або іншого характеру, що визначаються обвинувальним вироком суду і покладаються на винного спеціальними органами держави. Щодо юридичних осіб у випадках, визначених КК, застосовуються заходи кримінально-правового характеру.

Відповідно до примітки до статті 45 Кримінального кодексу України корупційними злочинами, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, згідно з цим Кодексом вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368-369²[39]. Працівники закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я можуть бути суб'єктами злочинів, передбачених:

– статтею 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

– статтею 262 (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем), караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років;

– статтею 308 (викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем); караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років;

– статтею 312 (викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк;

– статтею 313 (викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнання, караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років;

– статтею 320 (порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

– статтею 357 (викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження), караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років [39].

Згідно з приміткою до статті 45 Кримінального кодексу України також корупційними злочинами, відповідно до цього Кодексу, вважаються злочини передбачені:

– статтею 210 (нецільове використання бюджетних коштів, здійсненню видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених

бюджетних призначень або з їх перевищенням), караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого;

– статтею 354 (підкуп працівника підприємства, установи чи організації), караються штрафом від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до ста годин, або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк;

– статтею 364 (зловживання владою або службовим становищем тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи), карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, із штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

– статтею 364¹ (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), карається штрафом від ста п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років;

– статтею 365² (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги), карається обмеженням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років;

– статтею 368 (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), карається штрафом від однієї тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

– статтею 368² (незаконне збагачення), караються позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна (на цей час визнана неконституційною Конституційним судом України);

– статтею 368³ (підкуп службової особи юридичної особи приватного праві незалежно від організаційно-правової форми), караються штрафом від ста п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк;

– статтею 368⁴ (підкуп особи, яка надає публічні послуги), караються штрафом від ста п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк;

– статтею 369 (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоді службовій особі), караються штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк;

– статтею 369² (зловживання впливом), караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років [67].

До злочинів, пов'язаних з корупцією, належить злочин, передбачений ст. 366¹ КК України (декларування недостовірної інформації). З об'єктивної сторони даний злочин характеризується поданням суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисним неподанням суб'єктом декларування зазначеної декларації. За такі дії передбачена кримінальна відповідальність у вигляді штрафу від двох тисяч п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або позбавленням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Відповідальність настає в такому випадку, якщо недостовірні відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб [39].

На осіб, що вчинили корупційний злочин, не поширюються, передбачені чинним КК України гарантії, пов'язані зі звільненням від кримінальної відповідальності: положення ст. 45 КК України – звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям; ст. 46 КК України – у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; ст. 47 КК України – у зв'язку з передачею особи на поруки; ст. 48 КК України – у зв'язку зі зміною обстановки [39].

Внаслідок внесення змін до розділу XII КК України, відповідно до ч. 4 ст. 74 КК особу, яку засуджено за корупційний злочин, неможливо звільнити від відбування покарання за вироком суду, якщо така особа вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості та може бути визнано що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною.

Так само, неможливим стало застосування до осіб, засуджених за корупційні злочини, звільнення від відбування покарання з випробуванням,

про що свідчить застереження в ч.1 ст.74 КК України. На підставі ч.1 ст. 79 КК України звільнення від відбування покарання з випробуванням не можна застосувати в тому числі і до вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років, якщо вони вчинили корупційний злочин.

Певних змін для осіб, засуджених за корупційні злочини, зазнали положення про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. З урахуванням прямих застережень п. 1 ч. 3 ст. 81 КК України, особу не може бути достроково звільнено після фактичного відбуття засудженим не менше як половини строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості, якщо особа вчинила корупційний злочин. Особа засуджена за корупційний злочин, має право клопотати про застосування до неї умовно-дострокового звільнення лише після фактичного відбуття не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за корупційний злочин середньої тяжкості, умисний тяжкий злочин (п. 2 ч. 3 ст. 81 КК України) [39].

Відповідно до ч. 4 ст. 82 КК України заміна невідбутої частини покарання більш м'яким особам, що відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі, може бути застосована після фактичного відбуття засудженим не менше половини строку покарання, призначеного судом за корупційний злочин середньої тяжкості. Положення про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким особам при фактичному відбуванні не менше третини строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості не застосовується до осіб, засуджених за корупційні злочини.

Особи, визнані винними у вчиненні корупційних злочинів, вироби стосовно яких не набрали законної сили, не можуть бути звільнені від відбування покарання, а особи, вироби стосовно яких набрали законної сили, – не можуть бути повністю звільнені законом про амністію від відбування покарання. Зазначені особи можуть бути звільнені від відбування покарання після фактичного відбуття ними строків (ч. 4 ст. 86 КК України).

Аналогічне положення ч.4 ст.87 КК України: особи, засуджені за вчинення корупційних злочинів, можуть бути звільнені від відбування покарання в порядку помилування після фактичного відбуття ними строків, встановлених частиною третьою статті 81 КК України.

При призначенні покарання до осіб, що вчинили корупційні злочини, неможливо застосувати положення ст. 69 КК України про призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено санкцією статті Особливої частини КК України за відповідний злочин, навіть за наявності всіх необхідних підстав, визначених ч. 1 ст. 69 КК [68].

Особливий порядок для осіб, засуджених за корупційні злочини, встановлений і для порядку зняття судимості. Так, відповідно до ч. 2 ст. 91 КК України зняття судимості до закінчення строків, зазначених у ст. 89 КК України, не допускається у випадках за корупційні злочини [39].

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте юридичну відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення працівників закладів вищої освіти у сфері охорони здоров'я.
2. Перелічте суб'єктів, що можуть притягатися до відповідальності за корупційні правопорушення.
3. Охарактеризуйте цивільно-правову відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.
5. Опишіть порядок визнання правочину недійсним та зазначте особливості відшкодування збитків, завданих корупційним правопорушенням.
6. Перелічте правопорушення, пов'язані з корупцією, за вчинення яких передбачено адміністративну відповідальність.
7. Охарактеризуйте порядок притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення.

8. Переліchte корупційні злочини, назвіть особливості їх складів.

9. Охарактеризуйте порядок притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення.

Тестові завдання

1. Діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені антикорупційним законодавством вимоги, заборони та обмеження, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність, це:

- а) корупційне правопорушення;
- б) злочин;
- в) правопорушення, пов'язане з корупцією;
- г) проступок.

2. Особа, що вчинила корупційний злочин, може бути звільнена від кримінальної відповідальності за такою підставою:

- а) у зв'язку з дійовим каяттям;
- б) у зв'язку із закінченням строків давності;
- в) у зв'язку з примиренням винного з потерпілим;
- г) у зв'язку з передачею особи на поруки.

3. Недійсними за ЦК не визнається правочин за такої умови:

- а) правочин укладено у невідповідній законодавству формі;
- б) зміст правочину суперечить актам цивільного законодавства;
- в) особа не має необхідного обсягу цивільної дієздатності;
- г) правочин не спрямований на реальне настання правових наслідків.

4. До заходів кримінально-правового характеру, що можуть бути застосовані до юридичної особи, не належить:

- а) штраф;

- б) конфіскація майна;
- в) ліквідація;
- г) арешт.

5. До майнової шкоди, що відшкодовується, не належить:

- а) втрати, які особа понесла у зв'язку із знищенням або ушкодженням майна;
- б) витрати, які особа понесла або повинна понести для відновлення свого порушеного права;
- в) доходи, які особа могла б реально отримати при звичайних обставинах, якби його право не було порушене;
- г) втрати немайнового характеру внаслідок моральних або фізичних страждань.

6. Адміністративне стягнення за правопорушення, пов'язане з корупцією, може бути накладене не пізніше:

- а) двох місяців з дня вчинення;
- б) двох років з дня вчинення;
- в) трьох місяців з дня виявлення;
- г) двох років з дня виявлення.

7. До адміністративної відповідальності не притягаються за такі правопорушення:

- а) неприйняття антикорупційної програми;
- б) обмеження спільної роботи близьких осіб;
- в) отримання неправомірної вигоди службовою особою;
- г) порушення правил етичної поведінки.

8. Протягом строку дії догани як дисциплінарного стягнення заходи заохочення до працівника:

- а) застосовуються;
- б) застосовуються, але лише морального характеру;
- в) не застосовуються;
- г) застосовуються, лише за рішенням НАЗК.

9. До відповідальності за корупційне правопорушення може бути притягнута така особа:

- а) головний лікар лікарні;
- б) черговий лікар лікарні;
- в) медична сестра лікарні;
- г) лікар-лаборант лікарні.

10. До дисциплінарних проступків не належить:

- а) порушення присяги державного службовця;
- б) недотримання правил внутрішнього службового розпорядку;
- в) порушення обмеження щодо одержання подарунка;
- г) неповідомлення керівнику державної служби про виникнення відносин прямої підпорядкованості між державним службовцем та близькими особами у 15-денний строк з дня їх виникнення.

Ситуаційні задачі

1. Департамент охорони здоров'я міської ради проводився конкурс на зайняття вакантної посади директора комунального медичного коледжу. Претендент на посаду директора, Пишкін П. П., запропонував директору департаменту, Сидорову С. С. десять тисяч гривень за гарантування проходження конкурсу.

Охарактеризуйте ситуацію відповідно до норм чинного законодавства. Порадьте Сидорову С. С., як йому правильно вчинити у такій ситуації. Чи наявний в даному випадку склад правопорушення? Відповідь обґрунтуйте.

2. Викладач терапії Іванова І. І. керувала дипломною роботою студента Петрова П. П. Після успішного захисту дипломної роботи вдячний студент на робочому місці вручив Івановій І. І. подарунок – коробку шоколадних цукерок та пляшку шампанського. Чи містять такі дії ознаки корупції. Чи може Іванова І. І. прийняти подарунок? Чи передбачена в даному випадку юридична відповідальність?

3. Директор комунального медичного коледжу Петров П. П. призначив свого сина на посаду завідувача денним відділенням. За значні трудові досягнення Петров П. П. кожного місяця преміює свого сина матеріальним заохоченням в розмірі двох посадових окладів. На підставі анонімних звернень, до медичного коледжу здійснили візит співробітники місцевого Управління захисту економіки. Чи є в діях Петрова П. П. склад правопорушення і чи підлягає він юридичній відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.

4. Ректор державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я Кучкін В. Д. не подав декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Хоча неодноразово з різних джерел заслуховував інформацію про необхідність подання даної

електронної декларації. Крім того, під підпис був попереджений про необхідність подати таку декларацію. НАЗК довідалось про таку бездіяльність Кучкіна В. Д. До якого виду юридичної відповідальності має бути притягнутий Кучкін В. Д.? Опишіть механізм притягнення Кучкіна В. Д. до юридичної відповідальності. Відповідь обґрунтуйте.

5. До ректора приватного закладу вищої освіти Тучака В. В. звернувся в письмовій формі викривач корупції з повідомленням про вчинення корупційного правопорушення деканом медичного факультету данного приватного закладу. Тучак В. В. під час особистої бесіди вказав викривачу на те, що «в нас приватний заклад, ми з корупцією боротися не зобов'язані, а тому не будемо вчиняти жодних дій з приводу вашого звернення». Чи правильно відповів Тучак В. В.? Чи є в його діях ознаки правопорушення? Відповідь обґрунтуйте.

ТЕМА 12. СПЕЦІАЛЬНА ПЕРЕВІРКА. ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КОРУПЦІЙНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ

- 12.1. Особи та відомості, що підлягають спеціальній перевірці.
- 12.2. Порядок проведення спеціальної перевірки.
- 12.3. Результати спеціальної перевірки.
- 12.4. Загальні положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.
- 12.5. Формування та ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.
- 12.6. Надання інформації з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.
- 12.7. Правові наслідки, для осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

12.1. Особи та відомості, що підлягають спеціальній перевірці

Закон України «Про запобігання корупції», а саме ст. 56 передбачає проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком [2]. Перелік посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків затверджується рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 17 червня 2016 р. № 2 [69].

Якщо говорити про заклади вищої освіти у сфері охорони здоров'я, то спеціальній перевірці підлягають лише керівники таких закладів державної форми власності та їх заступники, призначення яких здійснюється державними органами.

Організація проведення спеціальної перевірки покладається на керівника (заступника керівника) державного органу, який призначає на

посаду керівника або заступника керівника закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я .

Згідно постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 р. № 171, спеціальній перевірці підлягають відомості, зокрема, щодо:

1) наявності судового рішення, що набрало законної сили, згідно з яким особу притягнуто до кримінальної відповідальності, в тому числі за корупційні правопорушення, а також наявності судимості, її зняття, погашення;

2) факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за пов'язані з корупцією правопорушення;

3) достовірності відомостей, зазначених у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

4) наявності в особи корпоративних прав;

5) стану здоров'я (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я), освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання;

6) відношення особи до військового обов'язку;

7) наявності в особи допуску до державної таємниці (якщо такий допуск необхідний згідно з кваліфікаційними вимогами до певної посади);

8) поширення на особу передбаченої Законом України «Про очищення влади» заборони займати відповідну посаду [70].

Інші відомості, зазвичай, не підлягають збиранню і перевірці. Але, оскільки перед переліком стоїть слово «зокрема», слід вважати, що цей перелік не є вичерпним. Наприклад, об'єктами перевірки можуть бути також відомості про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, про зміну нею громадянства у минулому, достовірності відомостей, які особа подала в декларації родинних зав'язків, тощо.

Не є значущими відомостями і очевидно не підлягають збиранню, зокрема, дані про те, що: особі повідомлялось про підозру у вчиненні

кримінального правопорушення, але провадження було закрито відповідно до закону за відсутністю складу чи події кримінального правопорушення або через набрання чинності законом, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене цією особою; стосовно особи складався протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, але стягнення не накладалось (через малозначність правопорушення або сплив строку накладення стягнення); особою кілька разів уточнювались дані декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; в особи або членів її сім'ї колись раніше були корпоративні права; особа є або не є академіком чи членом-кореспондентом тієї чи іншої академії наук тощо [66].

Перевірку відомостей щодо претендента на посаду під час проведення спеціальної перевірки проводять наступні органи:

1) Державна судова адміністрація України – щодо наявності в Єдиному державному реєстрі судових рішень відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності;

2) Міністерство внутрішніх справ України – щодо наявності судимості, її зняття, погашення;

3) Міністерство юстиції України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – щодо наявності в особи корпоративних прав;

4) Міністерство юстиції України – щодо наявності в Єдиному державному реєстрі осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади», відомостей про претендента на посаду;

5) Національне агентство з питань запобігання корупції – щодо наявності в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, відомостей про претендента на посаду, а також щодо достовірності відомостей, зазначених особою у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік;

6) Міністерство охорони здоров'я України, відповідний орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурний підрозділ обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації – щодо відомостей про стан здоров'я претендента на посаду (в частині перебування на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я);

7) Міністерство освіти і науки України, відповідний орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, центральний органом виконавчої влади, якому підпорядкований навчальний заклад, керівник навчального закладу – щодо освіти, наявності у претендента на посаду наукового ступеня, вченого звання;

8) Служба безпека України – щодо наявності в особи допуску до державної таємниці, а також щодо відношення особи до військового обов'язку (в частині персонально-якісного обліку військовозобов'язаних СБУ);

9) Міністерство оборони України – щодо відношення особи до виконання військового обов'язку (стосовно військовослужбовців Збройних Сил), військові комісаріати Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя – щодо відношення особи до виконання військового обов'язку (крім випадків персонально-якісного обліку військовозобов'язаних СБУ, Служби зовнішньої розвідки);

10) Служба зовнішньої розвідки – щодо відношення особи до виконання військового обов'язку (у разі перебування військовозобов'язаного на персонально-якісному обліку в Службі зовнішньої розвідки) [70].

З метою проведення перевірки відомостей про особу або достовірності поданих документів до проведення спеціальної перевірки можуть залучатися інші центральні органи виконавчої влади або спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції [66].

12.2. Порядок проведення спеціальної перевірки

Спеціальна перевірка проводиться за письмовою згодою претендента на посаду на її проведення. У разі конкурсного добору згода подається протягом трьох днів з дати одержання кандидатом повідомлення про результати конкурсу. У разі ненадання згоди претендента спеціальна перевірка не проводиться і питання про призначення на відповідну посаду не розглядається.

Спеціальна перевірка проводиться у строк, що не перевищує 25 календарних днів з дати надання згоди на її проведення.

Для проведення спеціальної перевірки претендент на посаду подає до відповідного органу:

- 1) письмову згоду на проведення спеціальної перевірки;
- 2) автобіографію;
- 3) копію паспорта громадянина України;
- 4) копії документів про освіту, вчені звання та наукові ступені;
- 5) медичну довідку про стан здоров'я за формою, затвердженою МОЗ, щодо перебування на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я;
- 6) копію військово-облікового документа: для призовника – посвідчення про приписку до призовної дільниці; для військовозобов'язаного – військового квитка або тимчасового посвідчення військовозобов'язаного; для військовослужбовця – посвідчення особи військовослужбовця;
- 7) довідку про допуск до державної таємниці (у разі його наявності);
- 8) заяву, якою повідомляє про те, що до нього не застосовуються заборони на зайняття посад, передбачені Законом України «Про очищення влади» [71].

Не пізніше наступного дня після одержання письмової згоди орган, на посаду в якому претендує особа, надсилає до відповідних державних органів, до компетенції яких належить питання проведення спеціальної перевірки, або до їх територіальних органів (за наявності) запити про перевірку відомостей

щодо претендента. Форма запиту визначається додатком 2 до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 25 березня 2015 р. № 171. Запит підписує керівник органу, на посаду в якому претендує особа, а в разі його відсутності – особа, яка виконує обов'язки керівника, або один з його заступників відповідно до розподілу функціональних обов'язків. Запит про перевірку відомостей щодо претендентів на посади (крім посади судді), призначення (обрання) на які здійснюється Президентом України, Верховною Радою України або Кабінетом Міністрів України, надсилається до відповідних державних органів (їх територіальних органів) відповідно Главою Адміністрації Президента України, Керівником Апарату Верховної Ради України, Міністром Кабінету Міністрів України (або їх заступниками чи іншою визначеною ними посадовою особою) через Національне агентство України з питань державної служби. Запит про перевірку відомостей щодо претендентів на посади у новоутворених державних органах підписує керівник Національного агентства України з питань державної служби (Нацдержслужба) або один з його заступників відповідно до розподілу функціональних обов'язків. До запиту додаються копії документів, поданих претендентом.

Інформація про результати перевірки, підписана керівником органу, який проводив перевірку, а в разі його відсутності – особою, яка виконує обов'язки керівника, або його заступником відповідно до розподілу функціональних обов'язків, подається у семиденний строк з дати надходження запиту до органу, який надіслав відповідний запит. Якщо організація проведення спеціальної перевірки щодо претендентів на посади відповідно до абзацу третього пункту 3 цього Порядку покладається на Главу Адміністрації Президента України, Керівника Апарату Верховної Ради

України, Міністра Кабінету Міністрів України, інформація про проведення перевірки у цей же строк подається Нацдержслужбі для її узагальнення та подання у триденний строк відповідно до Адміністрації Президента України, Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України [70].

12.3. Результати спеціальної перевірки

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки розбіжностей у поданих претендентом на посаду автобіографії та/або декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік претендентові на посаду повідомляється про такий факт і йому надається можливість протягом п'яти робочих днів надати письмове пояснення та/або виправити розбіжності.

У разі встановлення факту подання претендентом підроблених документів або неправдивих відомостей посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на таку посаду, повідомляє протягом трьох робочих днів про виявлений факт правоохоронним органам та відмовляє претендентові.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки відомостей про претендента на посаду, які не відповідають встановленим законодавством вимогам, посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на таку посаду, відмовляє претендентові.

Результат спеціальної перевірки оформлюється довідкою.

Претенденти на посади, щодо яких проведена спеціальна перевірка, в разі незгоди з її результатами можуть подати відповідному органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування свої зауваження у письмовій формі. Зауваження у семиденний строк з дня їх надходження підлягають розгляду керівником відповідного органу або його заступником відповідно до розподілу функціональних обов'язків, за результатами особі надається письмова

відповідь. Рішення про відмову у призначенні (обранні) на посаду за результатами спеціальної перевірки може бути оскаржено до суду.

Документи, що подані претендентом на посаду для проведення спеціальної перевірки, у разі призначення (обрання) його на посаду передаються для зберігання в особовій справі, а в разі відмови у призначенні (обранні) на посаду повертаються претендентові на посаду під розписку. У разі встановлення під час проведення спеціальної перевірки неправдивості поданих претендентом на посаду документів та в інших випадках, передбачених законом, такі документи не підлягають поверненню.

Претендент на посаду, щодо якого за результатами спеціальної перевірки встановлено обставини, які є підставою для відмови у призначенні (обранні) на посаду, вважається таким, що не пройшов спеціальної перевірки [70].

12.4. Загальні положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення

Єдиний державний реєстр – електронна база даних, яка містить відомості про осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, та про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення (відповідно до Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, затвердженого рішенням НАЗК 09.02.2018 р. № 166) [72].

Реєстр ведеться з метою:

1) забезпечення єдиного обліку осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, та юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення;

2) забезпечення в установленому порядку проведення спеціальної перевірки відомостей стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які

передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком;

3) аналізу відомостей про осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, з метою визначення сфер державної політики та посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, з найбільш корупційними ризиками, а також формування та реалізації державної антикорупційної політики;

4) аналізу відомостей про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення.

Держателем реєстру виступає Національне агентство з питань запобігання корупції. Воно розробляє нормативно-правову базу для функціонування реєстру, затверджує методичні рекомендації щодо його ведення, здійснює безпосередній контроль, забезпечує програмно-технічне супроводження програмного забезпечення, збереження і захист даних.

Реєстратором реєстру є відділ з питань обробки повідомлень про корупцію Департаменту організації роботи із запобігання та виявлення корупції Національного агентства з питань запобігання корупції [72].

12.5. Формування та ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення

Реєстратор вносить або вилучає з Єдиного державного реєстру відомості про:

1) фізичних осіб, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;

2) юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення.

Підставою для внесення Реєстратором відомостей про особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, є:

- 1) електронна копія рішення суду, яке набрало законної сили, з Єдиного державного реєстру судових рішень;
- 2) засвідчена в установленому порядку паперова копія розпорядчого документа про накладення дисциплінарного стягнення [72].

Національне агентство забезпечує оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів після їх внесення до реєстру.

Відкритими для безоплатного цілодобового доступу є такі відомості про фізичну особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові;
- 2) місце роботи, посада на час вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- 3) склад корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- 4) вид покарання (стягнення);
- 5) спосіб вчинення дисциплінарного корупційного проступку;
- 6) вид дисциплінарного стягнення [2].

До Реєстру вносяться такі відомості про особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові (за наявності останнього);
- 2) число, місяць, рік народження;
- 3) місце народження;
- 4) паспортні дані (серія (за наявності) та номер паспорта, ким і коли виданий);

5) реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності);

6) місце проживання (для іноземців, осіб без громадянства – місце проживання за межами України);

7) місце роботи, посада на час вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

8) стаття (частина статті) Кримінального кодексу України або Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідно до якої особу притягнуто до відповідальності;

9) склад корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

10) дата набрання законної сили судовим рішенням про притягнення особи до відповідальності за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;

11) дата, номер судового рішення, номер судової справи, найменування суду, який ухвалив (постановив) судове рішення про притягнення особи до відповідальності за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;

12) вид покарання (стягнення), суть задоволення позовних вимог;

13) підстава та дата зняття, погашення судимості;

14) реквізити розпорядчого документа про накладення дисциплінарного стягнення;

15) спосіб вчинення дисциплінарного проступку;

16) вид дисциплінарного стягнення;

17) підстава та дата зняття дисциплінарного стягнення.

Відомості про осіб, які входять до особового складу органів, що провадять оперативно-розшукову або розвідувальну чи контррозвідувальну діяльність, належність яких до вказаних органів становить державну таємницю, вносяться до Реєстру у розділ з обмеженим доступом відповідно до законодавства з питань державної таємниці.

Підставами для вилучення з Реєстру відомостей про особу, яка вчинила корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення, є ухвала суду про

скасування вироку, винесення виправдувального вироку, відновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження, скасування постанови про накладення адміністративного стягнення за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення, розпорядчого документа або судового рішення про скасування розпорядчого документа про накладення дисциплінарного стягнення.

До Реєстру вносяться такі відомості про юридичну особу, до якої застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення:

- 1) належність до резидентів України;
- 2) найменування юридичної особи (повне та скорочене);
- 3) ідентифікаційний код юридичної особи, присвоєний та внесений до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, або ідентифікаційний код юридичної особи іншої країни (для нерезидентів);
- 4) організаційно-правова форма юридичної особи;
- 5) місцезнаходження юридичної особи на час скоєння правопорушення;
- 6) стаття (частина статті) Кримінального кодексу України, згідно з якою до юридичної особи застосовано заходи кримінально-правового характеру;
- 7) склад корупційного правопорушення;
- 8) дата набрання законної сили судовим рішенням про застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи за вчинення корупційних правопорушень;
- 9) дата, номер судового рішення, номер судової справи, найменування суду, який ухвалив (постановив) судове рішення про застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи за вчинення корупційних правопорушень;
- 10) вид заходу кримінально-правового характеру, застосованого до юридичної особи, суть задоволення позовних вимог;

11) підстава та дата звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.

Підставою для вилучення з Реєстру відомостей про юридичну особу, до якої застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення, є ухвала суду про звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру [72].

12.6. Надання інформації з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення

Відомості з Реєстру надаються у вигляді витягу з Реєстру та інформаційної довідки.

Витяг з Реєстру – документ, який містить інформацію про внесення відомостей про особу до Реєстру або про відсутність відомостей про таку особу в Реєстрі.

Національне агентство надає безоплатно витяг з Реєстру протягом семи робочих днів на підставі:

1) письмового запиту державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування з метою проведення спеціальної перевірки відомостей стосовно осіб, що претендують на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством);

2) письмового запиту правоохоронних органів у разі необхідності отримання такої інформації в рамках кримінального або адміністративного провадження;

3) письмового запиту фізичної особи (уповноваженої нею особи) щодо отримання відомостей про себе, до якого додаються ксерокопія паспорта та

згода на обробку персональних даних особи, що перевіряється, довіреність на представлення інтересів особи, засвідчена в установленому законодавством порядку.

Витяг з Реєстру містить таку інформацію:

- 1) номер витягу, дата формування;
- 2) відомості про запитувача, який звернувся за наданням витягу;
- 3) відомості, за якими здійснювався пошук інформації у Реєстрі;
- 4) відомості про особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- 5) стаття (частина статті) Кримінального кодексу України та/або Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідно до якої особу притягнуто до відповідальності за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення, в тому числі до цивільно-правової відповідальності;
- 6) дата набрання законної сили судовим рішенням про притягнення особи до відповідальності за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення та/або цивільно-правової відповідальності;
- 7) дата, номер судового рішення, номер судової справи, найменування суду, який ухвалив (постановив) судове рішення про притягнення особи до відповідальності за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;
- 8) реквізити наказу про накладення дисциплінарного стягнення;
- 9) відмітка про відсутність у Реєстрі відомостей, зазначених у запиті;
- 10) відомості про Реєстратора, який надав витяг.

Реєстратор відмовляє у наданні витягу з Реєстру в строки, встановлені для надання витягу, у разі відсутності у запитувача підстав для отримання запитуваної інформації або якщо у запиті про видачу витягу відсутні, неповністю, нечітко або нерозбірливо зазначені відомості для пошуку.

Витяги з Реєстру надаються в одному примірнику з обов'язковим супровідним листом на бланку Національного агентства за підписом Голови

Національного агентства або особи, яка виконує його обов'язки і надсилаються засобами поштового зв'язку.

Інформаційна довідка з Реєстру – документ, сформований будь-яким користувачем в онлайн-режимі, що містить інформацію про наявність або відсутність відомостей стосовно нього та стосовно юридичної особи, до якої застосовано заходи кримінально-правового характеру за вчинення корупційного правопорушення. Довідка може бути сформована будь-яким зареєстрованим користувачем стосовно себе на основі персональних даних, вказаних у його електронному цифровому підписі за допомогою програмно-апаратних засобів; вона надається користувачу безоплатно.

У довідці, крім відомостей, за якими здійснювався пошук у Реєстрі, зазначається один з таких видів відомостей:

1) відомості про юридичну особу, до якої застосовано заходи кримінально-правового характеру (найменування юридичної особи, код в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців), або про фізичну особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення (прізвище, ім'я, по батькові (за наявності останнього), місце народження, число, місяць, рік народження, серія (за наявності) та номер паспорта);

2) дата набрання законної сили судовим рішенням про застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру або про притягнення фізичної особи до відповідальності за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;

3) дата, номер судового рішення, номер судової справи, найменування суду, який ухвалив (постановив) судове рішення про застосування заходів кримінально-правового характеру або притягнення фізичної особи до відповідальності за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення, та/або дата, номер організаційно-розпорядчого документа, відповідно до якого фізичну особу притягнуто до цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

4) відмітка про відсутність у Реєстрі відомостей, за якими здійснювався пошук [72].

12.7. Правові наслідки для осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень посадові особи притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку. Порядок притягнення до кримінальної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення визначається Кримінальним (ст. 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 369-3 та ін.) [39] та Кримінальним процесуальним кодексами України [73]. Питання притягнення до адміністративної відповідальності регулюється Кодексом про адміністративні правопорушення (глава 13-а) [57]; до дисциплінарної – Кодексом законів про працю України [62], законами, статутами і положеннями, затвердженими законами; до цивільної – Цивільним кодексом України [33] та Цивільним процесуальним кодексом України [74]. До останньої групи правопорушень можуть належати такі: сприяння в призначенні особи на посаду, сприяння певним особам у здійсненні ними господарської діяльності або надання переваги певним особам у зв'язку з підготовкою проектів, виданням нормативно-правових актів, прийняттям рішень, затвердженням (погодженням) висновків тощо, – якщо такі діяння вчинені: з метою одержання неправомірної вигоди і завдали істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, розмір якої є меншим за 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або такої шкоди взагалі не завдано. Законодавство (включаючи ч. 1 ст. 61 Конституції України) допускає одночасне притягнення за одне й те саме діяння до кримінальної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності, оскільки ці види відповідальності мають різну юридичну природу [1].

Допускається також поєднання адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності за одне й те саме правопорушення. Однак поєднання кримінальної та адміністративної відповідальності за один і той самий делікт є неприпустимим [66].

У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

З метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконанню вимог цього Закону в інший спосіб, за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення, проводиться службове розслідування в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Обмеження щодо заборони особі, звільненій з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, встановлюється виключно за вмотивованим рішенням суду, якщо інше не передбачено законом [2].

Також передбачається відсторонення від виконання повноважень особи: 1) якій повідомлено про підозру у вчиненні нею злочину у сфері службової діяльності; 2) щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією. Відсторонення від виконання повноважень у першому випадку є обов'язком відповідних суб'єктів, а в другому випадку, за загальним правилом, – правом відповідного керівника. Цей захід забезпечення кримінального провадження застосовується з метою виключення можливості з використанням своєї посади: знищити чи підробити речі й документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування; незаконними засобами вплинути на свідків чи інших учасників кримінального провадження; протиправно перешкоджати провадженню іншим чином.

Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення. В процесі відшкодування шкоди необхідно керуватися загальними положеннями цивільного законодавства. Нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) з порушенням вимог цього Закону, підлягають скасуванню органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку за заявою заінтересованої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, прокурора, органу державної влади, зокрема Національного агентства, органу місцевого самоврядування. Правочин, укладений внаслідок порушення антикорупційних вимог, може бути визнаним недійсним.

Кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду. Конфіскація в загальноправовому сенсі характеризується такими ознаками: 1) безоплатність вилучення майна; 2) предмети, що конфіскуються, перебувають у власності суб'єкта на законних підставах; 3) результатом застосування конфіскації є перехід права власності на майно

від того чи іншого суб'єкта до держави; 4) конфіскація призначається тільки за рішенням суду [66].

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Контрольні запитання

1. Перелічте відомості, що підлягають спеціальній перевірці.
2. Вкажіть нормативно-правові акти, що регламентують порядок проведення спеціальної перевірки.
3. Вкажіть строк проведення спеціальної перевірки.
4. Опишіть порядок формування та ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.
5. Наведіть відомості про особу, що зазначаються в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

Тестові завдання

1. До переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків не належить така посада:
  - а) Глава Адміністрації Президента України;
  - б) керівник;
  - в) керівник комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я;
  - г) секретар селищної ради.
2. Спеціальній перевірці не підлягають відомості такого змісту:
  - а) притягнення особи до кримінальної відповідальності;
  - б) відомості про сімейний стан;
  - в) наявності в особи корпоративних прав;
  - г) відомості про стан здоров'я.

3. Організація проведення спеціальної перевірки не покладається на такий орган:

- а) Національне агентство з питань запобігання корупції;
- б) Вища кваліфікаційна комісія суддів України;
- в) керівника державного органу, на зайняття посади в якому претендує особа;
- г) Апарат Верховної Ради.

4. Строк проведення спеціальної перевірки не може перевищувати такої кількості днів:

- а) 10;
- б) 15;
- в) 20;
- г) 25.

5. Перевірка щодо наявності в особи претендента корпоративних прав проводиться таким державним органом:

- а) Національне агентство з питань запобігання корупції;
- б) Міністерство економічного розвитку і торгівлі;
- в) Міністерство внутрішніх справ;
- г) Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

6. Результат спеціальної перевірки оформлюється таким документом:

- а) постановою;
- б) довідкою;
- в) наказом;
- г) вироком.

7. Розпорядником Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення є такий орган:

- а) Міністерство юстиції;
- б) Спеціалізована антикорупційна прокуратура;
- в) Національне агентство з питань запобігання корупції;
- г) Національне антикорупційне бюро.

8. Документ, сформований будь-яким користувачем в онлайн-режимі, що містить інформацію про наявність або відсутність відомостей стосовно нього на сайті Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, це:

- а) інформаційний витяг;
- б) запит;
- в) інформаційна довідка;
- г) подання.

9. Особа, що вчинила корупційне правопорушення, може бути притягнута одночасно до таких видів відповідальності:

- а) адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової;
- б) кримінальної, адміністративної, цивільно-правової;
- в) кримінальної, дисциплінарної, адміністративної;
- г) кримінальної, матеріальної, адміністративної.

10. Шкода, завдана державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, підлягає відшкодуванню:

- а) особою, що вчинила правопорушення, в межах середньомісячного заробітку;
- б) державним органом, на посаді у якому перебувала особа, у повному обсязі, після чого можливе звернення з регресним позовом до винної особи;
- в) особою, що вчинила правопорушення, у повному обсязі;
- г) особою, що вчинила правопорушення, у підвищеному розмірі.

Ситуаційні задачі

1. Громадянин К. в черговий раз був обраний на посаду ректора комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я. Керівник органу управління перед призначенням на посаду зажадав від К. проходження спеціальної перевірки. В свою чергу К. заявив що це протизаконно, оскільки він два строки поспіль обіймав цю посаду і жодного разу не проходив спеціальної перевірки. Вирішіть спір, посилаючись на чинне законодавство.

2. Керівник комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я П. несвоєчасно подав повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, тим самим вчинив адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, передбачене ст. 172⁶ КУпАП. Справа дійшла до суду, і постановою районного суду П. було притягнуто до адміністративної відповідальності. Через деякий час дані про П. було внесено до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Дізнавшись про це П. захотів виключити дані про себе із даного реєстру. Проконсультуйте П., яким чином це можливо відповідно до чинного законодавства.

3. Керівника комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я Ф. було притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. Дані про Ф. було внесено до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Через два роки у Ф. закінчуються повноваження і він має намір брати участь у конкурсі на наступний строк перебування на посаді. Чи має шанси Ф. пройти конкурс на зайняття посади керівника комунального закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я? Відповідь обґрунтуйте.

4. Громаднин О. має намір брати участь у конкурсі на зайняття вакантної посади керівника державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я. В передіку документів є, зокрема, і витяг з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Порадьте О., спираючись на чинне законодавство, в які органи йому звертатись та які документи подавати з метою отримання даного витягу? Який строк отримання витягу?

5. Громадянин З. успішно пройшов конкурс на посаду керівника державного закладу вищої освіти у сфері охорони здоров'я, що підпорядковується МОЗ України. Тепер йому необхідно пройти спеціальну перевірку. В які органи йому звертатись і які документи подавати? Відповідь обґрунтуйте.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
3. Поняття, види та форми корупції. URL: <http://kpnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/zapobigannya-ta-viyavlennya-koruptsiyi.pdf>
4. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції» / В. С. Ковальський, О. І. Миколенко, Є. Л. Стрельцов, О. І. Клименко. Київ: Юрінком Інтер. 2018. 380 с.
5. Мельник М. І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства. К.: Парлам. вид-во. 2000. 256 с.
6. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Є.В. Невмержицький. К.: КНТ, 2008. 368 с.
7. Посібник для державного службовця з питань запобігання корупційних діянь / уклад.: С. М. Серьогін, О. Л. Молошна, В. В. Баштанник та ін. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. 136 с.
8. Корупція увійшла до трійки найголовніших проблем для українців.
URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/korruptsiya-voshla-troyku-vazhneyshih-problem-1537869223.htm>
9. Мусієнко А. Які є форми та види корупції? URL: <https://buhgalter.com.ua/news/zapobigannya-ta-protydiya-koruptsii/yaki-ye-formi-ta-vidi-koruptsiyi/>
10. Лекційні матеріали до тренінгового навчального курсу для працівників державних органів та посадових осіб місцевого самоврядування «ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» URL: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/nazk_files.
11. Спільні Перший та Другий раунди оцінювання Четвертий додатковий звіт про виконання рекомендацій Україною Прийнятий GRECO

на 63-му пленарному засіданні (Страсбург, 24 – 28 березня 2014 року). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250178719>.

12. Fourth evaluation round. Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors. Compliance report Ukraine Adopted by GRECO at its 84th Plenary Meeting (Strasbourg, 2-6 December 2019). URL: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/16809d768c>

13. Акти антикорупційного законодавства. URL: <https://minjust.gov.ua/m/akti-antikoruptsiynogo-zakonodavstva>.

14. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців (прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року). URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyava%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf.

15. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції» / за заг. ред. Т. О. Коломоець, В. К. Колпакова. Запоріжжя: видавничий дім «Гельветика», 2019. 588 с.

16. Проекти ВГО «Успішна Україна». Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>

17. Антикорупційні органи країн Європи: ключові превентивні механізми. URL: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/zbirka-zvit_krashchyh_praktyk_dlya_nazk.pdf

18. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України: наказ Генеральної прокуратури України від 12.04.2016 № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0149900-16>.

19. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.

20. Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/adminkor.html?_m=publications&_t=rec&id=215958.

21. Національне антикорупційне бюро України. Історія становлення.
URL: <https://nabu.gov.ua/istoriya-stanovlennya>
22. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 47. Ст. 2051.
23. Національне антикорупційне бюро України. Зміст та принципи діяльності. URL: <https://nabu.gov.ua/zmist-ta-pryncypy-diyalnosti>
24. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#n33>.
25. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>.
26. Особливості підсудності справ Вищому антикорупційному суду.
URL: https://chnr.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=231765.
27. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
28. Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 23.10.2019 р. № 1077. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20%D0%9D%D0%9F%201077%20-%2023102019%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%94%D0%A1%D0%A0.pdf>
29. Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції: наказ НАЗК від 17.03.2020 р. № 102/20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0361-20#Text>.
30. Методичні рекомендації щодо діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, затверджені рішенням НАЗК від 13.07.2017 № 317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0317884-17>.

31. Аніщенко М. А. Антикорупційний менеджмент в закладах охорони здоров'я: правовий аспект. *Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики*. 2019. № 2 (30). С. 209–214.

32. Любінець О. В., Олійник А. М. Особливості визначення посадових осіб у закладах охорони здоров'я з метою застосування вимог антикорупційного законодавства. *Економіка і право охорони здоров'я*. № 1 (3). 2016. С. 61–65.

33. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

34. Аніщенко М. А. Правові проблеми запобігання корупції в державних і комунальних закладах охорони здоров'я. *Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики*. 2018. № 3 (28). С. 354–361.

35. Роз'яснення НАЗК щодо визначення суб'єктів декларування, передбачених підпунктом «и» пункту 1 та пунктами 2, 3 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» (щодо посадових осіб юридичних осіб публічного права). URL: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/rozyasnennya_yuopp.docx.pdf

36. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37-38. Ст. 2004.

37. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n199>.

38. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: постанови КМУ від 21.10.2015 № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#n12>.

39. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

40. Корупція в Україні, етичний аналіз. URL: <http://www.etica.in.ua/korupsiya-v-ukrayini-etichnij-analiz/>.

41. Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я, прийняті 17-ою Всесвітньою

медичною асамблеєю, жовтень 1963 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_004.

42. Женевська декларація, прийнята 2-ою Генеральною асамблеєю ВМА, вересень 1948 року, зі змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_001.

43. Міжнародний кодекс медичної етики, прийнятий 3-ою Генеральною асамблеєю ВМА, жовтень 1949 року, зі змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_002.

44. Клятва лікаря, затверджена Указом Президента України від 15.06.1992 р. № 349. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/349/92>.

45. Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю, затверджене рішенням НАЗК від 11 серпня 2016 року № 3 (із актуальними змінами). URL: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/2019/zagalnyy_fayl_ro_zyasnovid_08.02.19_2_0.pdf.

46. Порядок проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування затверджено рішенням НАЗК від 10.02.2017 № 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0201-17>.

47. Порядок перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоечасного подання таких декларацій затверджено рішенням НАЗК від 06.09.2016 № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1479-16>.

48. Малєин Н. С. Охраняемый законом интерес. *Советское государство и право*. 1980. № 1. С. 25–31.

49. Заморська Л. І. Правовий інтерес у змісті норм права: інтегративний підхід. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії*

правових наук України. 2015. № 5. С. 8–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2015_5_3

50. Тихомиров Ю. А. Публичное право: учебник. Москва: БЕК, 1995. 496 с.

51. Галуцько В. В. Публічний інтерес в адміністративному праві. *Форум права*. 2010. № 4. С. 178–182. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10gvvvar.pdf>.

52. Кунцевич М. П. Публічні і приватні інтереси як цінності, що охороняються адміністративним правом. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2014. № 2 (11). С. 11–14.

53. Савченко С. В. Співвідношення приватних і публічних інтересів: досвід України. *Форум права*. 2013. № 3. С. 520–528. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_87.pdf.

54. Жаровська І. М. Публічні та приватні інтереси у механізмі сучасної державної влади. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2010. Вип. 525. Правознавство. С. 33–37. URL: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuk.php?lang=ua>.

55. Малько А. В., Субочев В. В. Законные интересы как правовая категория: монография. СанктПетербург: Издательство Р. Асланова “Юридический центр Пресс”, 2004. 359 с.

56. Методичні рекомендації щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту, дотримання обмежень щодо запобігання корупції: методичні рекомендації НАЗК від 02.04.2021 р. № 5. URL <https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/>.

57. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 04.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.

58. Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затверджена рішенням НАЗК від 02.12.2016 р. № 126. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16>.

59. Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм органів влади, затверджені рішенням НАЗК від 19 січня 2017 року № 31. URL: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/rishennya_vid_19.01.2017_no_31.pdf.

60. Типова антикорупційна програма юридичної особи, затверджена рішенням НАЗК від 02.03.2017 № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n658>.

61. Турчин І. Організаційно-правові аспекти функціонування уповноважених підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2017/october/issue-10/article-31206.html>.

62. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

63. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2000 № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2000-%D0%BF>.

64. Обмеження щодо прямого підпорядкування близьких осіб не поширюються на посадових осіб юридичних осіб публічного права: ВС. URL: http://ukrainepravo.com/law-practice/practice_court/obmezhennya-shchodo-pryamoogo-pidporyadkuvannya-blyzkykh-osib-ne-poshyruyuyutsya-na-posadovykh-osib-yu/.

65. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон України від 12.02.2015 р. № 198-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19>.

66. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М. І. К.: Ваіте, 2018. URL: https://www.pravo.org.ua/img/books/files/1523446135commentary_corruption.pdf

67. Кримінально-правова характеристика корупційних злочинів. Мультимедійний навчальний посібник «Антикорупційна політика в Україні». Сайт національної академії внутрішніх справ. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/atikorruption/lectures/lecture_6.html.

68. Міфтахутдінов В. Кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення. *Юридична газета*. Випуск № 25 (575). URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/kriminalna-vidpovidalnist-za-korupciyni-pravoporushennya.html>.

69. Перелік посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків, затверджений рішенням НАЗК від 17.06. 2016 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987-16>.

70. Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 р. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/171-2015-%D0%BF>.

71. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 р. № 1682-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 44. Ст. 2041.

72. Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, затверджене рішенням НАЗК 09.02.2018 р. №166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18>.

73. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

74. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.